

DEN EUROPÆISKE ENERGIUNION

- GRØNT HÅB ELLER KULSORT FREMTID

Opgavetype:
Speciale, cand.ling.merc

Skrevet af:
Mathias Sandum & Rikke Larsen

Dato:
15/9-2017

Vejleder:
Kathrine Ravn Jørgensen

Antal anslag/sider:
223.301/100

Den Europæiske Energiunion

- grønt håb eller kulsort fremtid

Abstract

Energy security is one of the biggest issues in the 21st century. Within the European Union (EU), the member states have been unable to achieve fully integrated cooperation in this area. Ever since 1951, when the European Coal and Steel Community was created, energy policy has played a central role, and there have been several attempts made to achieve further integration. In 1957, The Six laid the foundation for the Rome Treaties, which established the European Communities (ECC) and the European Atomic Energy Community (EAEC). However, it was not until 2007, with the signing of the Lisbon Treaty, that energy entered as a policy area in an EU treaty.

In the 1970s, the member states experienced a demand to secure the energy supply, when enormous price increases on oil imports from the Middle East resulted in economic challenges in the ECC, who at the time imported around 95 % of their oil from the Middle East. In the 1980s, the European Commission tried to create a common market for energy, but was met with scepticism from the member states which all had their own national interest at heart, and that made it difficult to agree on how such a common market should be constructed.

The focus on energy continued, with the development of the European Union. In the 1990s, increasing focus was put on the challenges associated with climate changes. With the adoption of the Kyoto protocol, the EU member states began to search for common solutions in order to reduce the emissions of greenhouse gasses. However, the member states' different energy mixes have proven to be a challenge, especially since the Eastern member states rely heavily on fossil fuels in their electricity production and industries. This means that the conversion to more CO₂ friendly fuels will be long and expensive. However, the EU has adopted clear climate goals for all the member states for 2020, 2030 and 2050.

In April 2014, then Polish prime minister and now current President of the European Council, Donald Tusk proposed a vision for a European Energy Union, which would create more

solidarity amongst the member states against Russian influence. In 2015, Russia was the biggest exporter of gas to the EU, accounting for 34 % of all gas imported by the member states. For most Eastern member states, the import is much bigger, and it has become a growing concern that Russia could use gas as a weapon against the EU. This is why Tusk and Poland see the European dependency on Russian gas as a security concern, which needs to be on top of the political agenda.

Shortly after Tusk's visions, the European Commission presented their proposal for a European Energy Union. This proposal consisted of 5 dimensions, which shall secure the European energy security and create a common market for energy, which will be more competitive. In addition, an Energy Union should furthermore focus on green technology and sustainability. As of now, there is not much competition on the different energy markets in Europe and this is a problem for the EU, which is the world's largest energy importer. However, creating a common Energy Union with 28 different member states with vast differences in their national energy mix is not easy.

Denmark is a pioneer country when it comes to using green energy and has for many years focused on establishing and maintaining itself as a sustainable energy country, and is therefore an advocate for a European energy union. The European Commission's proposal for an energy union with a common market for energy would help secure that Denmark would be able to sell surplus energy produced by e.g. windmills. Furthermore, Denmark will be able to capitalize on exporting green technology and experience, since other member states will need green solutions in order to live up to the climate goals set up by the EU.

Poland is especially dependent on coal. However, it is a challenge for the country that the EU has such ambitious climate goals since Poland's large use of fossil fuels emits a lot of CO₂. This will mean that a transformation to live up to these goals will be tough for the national economy, but also for the hundreds of thousands employed in the Polish coal industry. However, Poland is still an advocate for an energy union due to the country's huge concern regarding the EU's dependency on Russian gas. It is this fear that are at the centre of the Polish vision for a European energy union, where Poland wants the EU member states to stand together against Russia and find alternatives to Russian gas.

Indholdsfortegnelse

Abstract.....	1
Indledning	6
Problemformulering.....	8
Arbejdsspørgsmål	8
Struktur	8
Metode	9
Hermeneutikken.....	9
Analyse og teori	10
Empiri	11
Afgrænsning.....	11
Teori.....	13
Neofunktionalisme	13
Intergovernmentalisme	14
Liberal intergovernmentalisme	16
Teori-diskussion.....	18
Neofunktionalisme og intergovernmentalisme	18
Intergovernmentalisme og liberal intergovernmentalisme.....	19
EU's energi- og klimapolitik	21
Den historiske udvikling.....	21
Atomkraft og olie	22
Oliekriserne og Tjernobyl	22
Liberalisering af det indre marked for energi	24
Miljø- og til dels klimapolitik på dagsordenen	24
Kyoto-aftalen og den første liberaliseringspakke	27
Den anden og tredje liberaliseringspakke	27
Lissabon-traktaten.....	28
Sammentænkning af energi- og klimapolitik.....	30
Forsyningssikkerhed blev igen relevant.....	32
Donald Tusks visioner for Energiunionen	34
Energiunionspakken fra EU-Kommissionen	37

EU's energimix	40
Energi- og klimapolitik	42
2020-målene	43
2030-målene	44
2050-målene	45
Paris-aftalen	45
Delkonklusion	46
Danmarks energi- og klimapolitik	48
Historisk udvikling	48
Sammentænkning af energi og miljø	49
Energimix	50
Energisikkerhed	52
Kul	52
Olie og naturgas	52
Forsyningssikkerhed	54
Olie og naturgas	54
Vedvarende energikilder	55
Konkurrenceevne	56
Priser og afgifter på energi	56
Udviklingen af vedvarende energi	58
Mangel på europæisk infrastruktur	60
Vedvarende energi	61
Udfordringerne med vedvarende energi	61
Vindenergi	62
Solenergi	63
Biomasse	64
Bæredygtighed og klimapolitik	64
Økonomisk støtte til bæredygtigheden	64
Dong vil udfase kul	66
2020-målene	66
2030-målene	68
2050-målene	68

Den danske Klimalov.....	69
Delkonklusion.....	70
Polens energi- og klimapolitik.....	71
Historisk udvikling.....	71
Efter Sovjettiden	71
Medlem af EU.....	72
Energimix.....	72
Energisikkerhed	74
Kul	74
Olie og naturgas	76
Kullets rolle i polsk politik.....	76
Forsyningsikkerhed	78
Truslen fra øst	78
Polens generelle bekymring for import af russisk gas til EU.....	80
Anvendelse af LNG	81
Atomenergi	82
Konkurrenceevne	83
Skepsis overfor vedvarende energi som løsning.....	84
Vedvarende energi	86
Skepsis overfor klimamålsætningerne	87
Bæredygtighed og klimapolitik.....	89
Polen og ETS	89
2020-målene.....	90
2030- og 2050-målene	92
Polens egen energistrategi.....	92
Delkonklusion.....	93
Diskussion.....	94
Konklusion.....	98
Litteraturliste.....	101

Indledning

Energipolitik er et af de mest debatterede områder i det 21. århundrede i den Europæiske Union (EU). Medlemsstaterne arbejder sig hen imod en fælles europæisk energiunion, men der er dog adskillige udfordringer ved at få de 28 medlemsstater til at blive enige om, hvordan denne union kunne se ud. Men hvorfor er det så kompliceret at få medlemsstaterne til at blive enige?

Siden oprettelsen af Kul- og Stålfællesskabet i 1951 har energipolitik spillet en central rolle for medlemsstaterne. De Seks, bestående af Vesttyskland, Frankrig, Italien, Holland, Belgien og Luxembourg, lagde grundstenene for Rom-traktaternes tilblivelse i 1957, hvilket skabte Det Europæiske Fællesskab (EF) samt det Europæiske Atomenergifællesskab (EURATOM). Det var dog først med Lissabon-traktaten i 2007, at energi blev indskrevet som et selvstændigt politikområde i EU's traktatgrundlag. Men det fremgik dog, at medlemsstaterne ikke havde afgivet suverænitæt til EU i forhold til den nationale sammensætning af energikilder (energimix), som stadig i dag bestemmes nationalt. Og det er netop her, man skal finde den største udfordring; landene er så forskellige, at det er svært at lave fælles lovgivning.

Danmark og Polen er to tydelige eksempler på, hvor store disse forskelle er. Danmark er foregangsland indenfor vedvarende energi og er et af de førende på verdensplan. Der er sat ambitiøse nationale klimamålsætninger, hvor barren er sat højere end EU's målsætning for medlemsstaterne. Det er særligt vindenergi, man har valgt at fokusere på, og det er også til gavn for økonomien, da Danmark kan sælge grøn teknologi og knowhow til andre lande. Polen er særligt stor forbruger af kul, som produceres nationalt, og det er en stor sektor med mange ansatte. For Polen er kul ikke blot et middel til at sikre energi til polakkerne, men det er ligeledes et spørgsmål om sikkerhed, da det gør landet mere uafhængigt af at importere olie og gas fra Rusland. Kul udleder dog en stor del CO₂, hvilket ikke hænger sammen med EU's klimamålsætninger, der skal nedbringe den europæiske CO₂-udledning. Polen er begyndt at lede efter mere klimavenlige alternative, men det kan blive en dyr og langvarig omstilling for landet.

I 2014 fremlagde den daværende polske præsident, Donald Tusk, sit forslag til en europæisk energiunion, da Rusland efter gaskriserne i 2006 og 2009 for alvor viste sig som en mindre pålidelig olie- og gasleverandør, end man troede i første omgang i EU. Tusk ønskede mere solidaritet mellem medlemsstaterne overfor Rusland samt en større uafhængighed af den russiske olie- og gas. Der manglede dog et fokus på klimaet, som er en vigtig faktor for EU. EU-

Kommissionen kom i 2015 med deres vision om en europæisk energiunion, der betegnes som *”en modstandsdygtig energiunion med en ambitiøs klimapolitik”*. Visionen indeholdt nogle af de samme områder, som Tusk havde med i sin vision såsom energisikkerhed og forsyningssikkerhed, men EU-Kommissionen havde også fokus på klima og vedvarende energikilder. Det har dog indtil videre ikke været muligt at få skabt en energiunion.

En europæisk energiunion anses af mange som det næste store projekt inden for europæisk integration. Historisk set har energipolitikken altid fyldt meget i det europæiske samarbejde, og dette er ikke mindst gældende i dag. EU står overfor flere udfordrende problemstillinger, der alle er knyttet til energipolitik. Flere lande i Østeuropa frygter, at Rusland igen lukker for gassen, og samtidig forsøges der fra EU's side at sætte ambitiøse klimamålsætninger i håb om at bremse den globale opvarmning. Vores motivation for netop at skrive om den europæiske energiunion skal findes i, at selvom der fra medlemsstaternes side er bred enighed om, at et sådant projekt vil være en god ting, er der en dyb splittelse omkring, hvordan en energiunion skal se ud. Vi ønsker at undersøge, hvorfor der er så stor forskel på medlemsstaternes ønsker til Energiunionen. Dette ønske ligger til grund for valget af de to lande, som dette speciale vil omhandle, nemlig Danmark og Polen. Begge lande er fortalere for en europæisk energiunion, men har meget forskellige ønsker og håb om, hvordan en energiunion skal se ud. Vi ønsker derfor at undersøge, hvad der ligger til grund for de forskellige ønsker, samt hvorledes dette passer ind i EU-Kommissionens forslag til en energiunion.

Problemformulering

Hvilke udfordringer er der i forbindelse med at skabe europæisk integration på energi- og klimaområdet og dermed at skabe en fælles europæisk energiunion, og hvordan kommer det til udtryk i de to lande Danmark og Polens holdninger til udviklingen på området?

Arbejdsspørgsmål

- Hvordan har EU's energi- og klimapolitik udviklet sig, og hvilke begivenheder har haft indflydelse på udviklingen?
- Hvilke visioner har EU i forhold til en fælles europæisk energiunion?
- Hvordan har udviklingen af Danmarks energi- og klimapolitik været set i lyset af den europæiske udvikling på området?
- Hvordan har udviklingen af Polens energi- og klimapolitik været set i lyset af den europæiske udvikling på området?

Struktur

Specialets første kapitel indeholder indledningen til specialet samt motivationen for at arbejde med netop den europæiske Energiunion, den overordnede problemformulering og arbejdsspørgsmålene til denne. Derefter følger et metodeafsnit, hvor der redegøres for specialets videnskabsteoretiske ståsted inden for hermeneutikken samt overvejelserne angående anvendelsen af de tre integrationsteorier neofunktionalismen, intergovernmentalismen og den liberale intergovernmentalisme i analysen, og der redegøres for den anvendte empiri, der er udgangspunktet for analysen. Dette følges af et afsnit om de aspekter, specialet afgrænser sig fra at berøre. Herefter følger specialets teoriansnit, hvor de tre anvendte integrationsteorier præsenteres.

Dernæst bliver udviklingen af EU's energi- og klimapolitik analyseret for at danne et historisk overblik over, hvordan politikken har udviklet sig, siden fundamentet for EU blev grundlagt i 1951 og frem til, hvordan det ser ud i dag. Ligeledes vil EU's energimix analyseres kort for at give et billede af, hvor store forskelle der er på de nationale energimix. I sidste del af kapitlet bliver Donald Tusks og EU-Kommissionens visioner for en europæisk energiunion analyseret for at forstå, hvilke tanker og vurderinger der ligger bag disse forslag samt for at understrege forskellen og lighederne mellem de to visioner. Kapitlet afsluttes med en delkonklusion.

I næste kapitel af analysen bliver udviklingen i Danmarks energi- og klimapolitik analyseret med fokus på den historiske udvikling, det nationale energimix, energisikkerhed, forsyningssikkerhed, konkurrenceevne, vedvarende energi samt bæredygtighed og national klimapolitik. I det efterfølgende kapitel analyseres Polens energi- og klimapolitik med fokus på de samme områder. Både i kapitlet om Danmark og om Polen vil energi- og klimapolitikken ligeledes blive analyseret i forhold til, hvordan udviklingen har været i EU samt sat i forhold til EU-Kommissionens forslag til en energiunion. Begge kapitler afsluttes med delkonklusioner. Disse analyser har til formål at illustrere forskellene mellem Danmark og Polen, der er anvendt som eksempler på, hvor store forskelle der kan være mellem medlemsstaterne på energiområdet.

Efter analysen, hvor de tre integrationsteorier har været anvendt, følger en diskussion af teoriernes forklaringskraft, når det kommer til udfordringerne i forhold til at skabe yderligere integration på energiområdet. Afslutningsvis følger en konklusion baseret på de analytiske kapitler.

Metode

Hermeneutikken

Det videnskabsteoretiske udgangspunkt for dette speciale er hermeneutikken, der er læren om, hvordan tekster eller andre meningsfulde enheder skal forstås. Hermeneutik betyder "fortolkning", og det består af tre dele: forståelse, udlægning og anvendelse (Fuglsang & Olsen, 2004, s. 311). Hvis man ønsker at forstå f.eks. en tekst, skal man have en forforståelse for det emne, man undersøger, og det er den forståelseshorisont, der er fundamentet for forståelsen.

En central del af den hermeneutiske praksis er den hermeneutiske cirkel, som betegner den vekselvirkning, der er mellem dele og helhed. Delene kan kun forstås, hvis man forstår helheden, og helheden kan kun forstås ud fra delene, og det er dermed sammenhængen mellem de to, der skaber mening og giver os mulighed for at forstå og fortolke en tekst (ibid., s. 312). Dermed kan en tekst altså fortolkes på flere måder. I en hermeneutisk analyse er forskerens forståelseshorisont relevant at have in mente, når man indsamler empiri. De sociale aktører, som har forfattet empirien, har en referenceramme, som de befinder sig inden for og kommunikerer ud fra (ibid., s. 338). Det betyder, at der er tale om en dobbelt forståelse, når man læser en tekst skrevet af en forsker, fordi forskeren har skrevet teksten ud fra den pågældendes

fortolkningsmuligheder og forståelse, og læseren har ligeledes en forudindtaget holdning til det emne, der bliver behandlet.

Hermeneutikken bliver i dette speciale anvendt til at forstå Danmark og Polens holdninger til en fælles europæisk energiunion. Dette sker ved at stille spørgsmål til de forskellige aspekter i staternes egen politik på området, da disse har en indflydelse på den samlede stillingtagen, der anses som værende helheden. Dernæst er der blevet stillet nye spørgsmål i processen, som igen er blevet undersøgt for at opnå en forståelse. Vores egen forforståelse af emnet er blevet udfordret ved, at vi har stillet spørgsmål til de ting, vi allerede vidste, og undersøgt disse ved hjælp af den indsamlede empiri, som har rejst nye spørgsmål, der er blevet undersøgt. Vores forforståelse har dermed haft en betydning for, hvordan vi har opnået en bestemt viden omkring f.eks. den danske og polske energi- og klimapolitik samt staternes holdning til en fælles energiunion, og denne er udmundet i den valgte problemformulering. De anvendte integrationsteorier har ligeledes spillet en rolle i processen, da disse har været en faktor, når vi har stillet nye spørgsmål. Vi har været opmærksomme på vores egen forforståelse fra starten af skriveprocessen, og vi har udfordret denne ved at anvende flere teorier og dermed udfordret vores forståelseshorisont ved at have flere vinkler på analysen.

Analyse og teori

I specialet anvendes de tre integrationsteorier neofunktionalisme, intergovernmentalisme og liberal intergovernmentalisme til at analysere den indsamlede empiri for at besvare problemformuleringen. De er ligeledes med til at skabe fundamentet for en vurdering af, hvorfor integrationen af en fælles europæisk energiunion skaber et interessesammenstød i medlemsstater som Danmark og Polen. Neofunktionalismen med Ernest Haas som foregangsmand er valgt, fordi den kan være med til at forklare, hvordan integrationen på energiområdet er sket via spill-over, herunder bl.a. hvordan EU-Kommissionen har været med til at drive integrationen fremad. Stanley Hoffmann's intergovernmentalisme er valgt, fordi den kan forklare medlemsstaternes forskellige nationale interesser, deres skepsis og modstand mod at afgive suverænitet, samt hvordan staternes historiske baggage spiller ind i integrationsprocessen. Den liberale intergovernmentalisme, som er formuleret af Andrew Moravcsik, er valgt, fordi den bidrager med et økonomisk perspektiv på medlemsstaternes holdninger samt en forklaring på medlemsstaternes præferencedannelse, og hvordan denne kan ændre sig over tid. Ydermere er

den liberale intergovernmentalisme formuleret på et tidspunkt, hvor integrationsteorierne ikke længere fokuserede på, hvorfor integration starter, men hvordan den kan fortsætte i en allerede etableret union. Vi vurderer, at disse tre teorier supplerer hinanden og giver flere relevante indgangsvinkler, når det kommer til at forklare komplikationerne ved at skabe en fælles europæisk energiunion.

Empiri

I dette speciale bliver forskellige former for empiri anvendt til de forskellige dele af analysen. Da EU's energi- og klimapolitik har været et centralt emne i årtier, er der forfattet flere bøger om emnet. Til dette speciale er der udvalgt bøger fra Schubert, Pollak & Kreutler samt Morata & Sandoval, der skal fungere som baggrundsmateriale til analysen om, hvorledes energi- og klimaområderne har udviklet sig i europæisk sammenhæng. Disse bøger vil særligt blive suppleret af dokumenter fra EU-Kommissionen samt akademiske artikler.

Grundet den aktualitet, der er i specialets emne, bygger afsnittet om Energiunionen på empiri fra EU-Kommissionen samt artikler fra tidsskrifter, journaler og aviser. Vi er qua vores videnskabsteoretiske ståsted meget bevidste om, at forfattere til artikler har deres egen forforståelse samt ved avisartikler en mulig agenda. Dette betyder, at der ud fra hver enkelt kilde er blevet foretaget en intern kildekritik for at undgå, at specialet bliver farvet af eksterne holdninger.

Kapitlerne om Danmark og Polen bygger ligeledes på empiri fra tidsskrifter, journaler og aviser. I kapitlet om Danmark lægges der især vægt på kilder fra ministerier, offentlige myndigheder og brancheorganisationer. Her er vi bevidste om, at der er en klar agenda, og disse kilder bliver behandlet kritisk for at undgå at blive farvet. Det polske kapitel bygges i særlig grad på akademiske artikler og journaler samt rapporter fra International Energy Agency. Også her har vi været bevidste om at gå til disse kilder med en kritisk sans.

Afgrænsning

Specialet har til formål at undersøge udfordringerne i forbindelse med at skabe en fælles energiunion med fælles energipolitik. Energipolitik er et omfattende emne, og derfor afgrænser dette speciale sig til at fokusere på emnerne energisikkerhed, forsyningssikkerhed, konkurrenceevne, vedvarende energi samt bæredygtighed og klima i de to lande Danmark og

Polen. Ydermere inddrages tekniske aspekter af energipolitikken kun, hvis det er nødvendigt at forstå de økonomiske og politiske aspekter af området. Da specialet tager udgangspunkt i Danmark og Polen, bliver andre af EU's medlemsstater samt tredjelande ikke analyseret. Dog vil Rusland, grundet dens betydning for polsk sikkerhedspolitik, blive nævnt, men ikke analyseret.

I kapitlerne om Danmark og Polens energi- og klimapolitik afgrænser specialet sig fra tiden før 1990'erne, der kun benævnes kort for at give en forståelse af begivenheder, der har haft en indflydelse på det politiske område. Når der tales om vedvarende energikilder afgrænser specialet sig fra mindre kommercielt udviklede kilder såsom jordvarme, geotermisk energi, vandenergi og bølgeenergi, da det ikke er så stor en del af det danske og polske energimix.

Specialets teoretiske grundlag er de tre integrationsteorier neofunktionalisme, intergovernmentalisme og liberal intergovernmentalisme, og derfor afgrænser specialet sig fra at anvende andre teorier i analysen.

Teori

Neofunktionalisme

Den neofunktionalistiske teori blev udviklet af Ernest Haas som et forsøg på at forklare den stigende europæiske integration, der fandt sted op gennem 1950'erne (Haas, 2004, s. xi) og blev fremlagt i hans værk *The Uniting of Europe* fra 1957. Heri fremfører Haas sit hovedargument og neofunktionalismens grundtese om, at integration drives frem af den såkaldte spill-over effekt, hvor integration på ét område fører til behovet for integration på et nyt område. Dette kan ske via økonomisk spill-over (ibid., s. 292), politisk spill-over (ibid., s. 11) samt kultiveret spill-over (ibid., s. xxi).

Ved økonomisk spill-over forstås ifølge Haas, at integrationen indenfor en sektor fører til, at der vil ske integration inden for flere sektorer (ibid., s. 313). Dette vil betyde, at når der sker integration på supranationalt niveau, som f.eks. med Kul- og Stålunionen, vil der opstå et behov for f.eks. fælles regulering. Et andet eksempel herpå kunne være, at integration på det monetære område vil skabe et behov yderligere integration af f.eks. reguleringsområdet (Kelstrup, Martinsen & Wind, 2012 s. 188). Dermed opnår de supranationale institutioner mere og mere magt i takt med, at flere og flere sektorer bliver integreret (Haas, 2004, s. 312). De supranationale institutioner kan også bruge spill-over mekanismerne til bevidst at opnå yderligere integration (Kelstrup, Martinsen & Wind, 2002 s. 188). Dette kan f.eks. være ved, at EU-Kommissionen fremlægger et forslag på et område, hvor de ved, at implementeringen af dette vil føre til et behov for yderligere integration på andre områder.

Politisk spill-over (ibid., s. 188) betegner, hvordan nationale aktører vender deres loyalitet mod de supranationale institutioner i stedet for de nationale (Haas, 2004, s. 313). Med at vende deres loyalitet skal det forstås, at de aktører, som f.eks. borgergrupper eller interesseorganisationer, der normalt vil formulere deres ønsker om f.eks. politiske reformer til de nationale regeringer, nu prøver at adressere dette supranationalt, eller at borgere bliver bevidste om, at de gennem EU-retten opnår en række rettigheder. Dette fører til, at borgere eller interesseorganisationer fokuserer på at gøre deres indflydelse gældende på supranationalt niveau i stedet for på nationalt niveau. Også blandt politiske partier vil der ifølge Haas finde spill-over sted. Her opstår det ved

ønsket om at kontrollere disse nye politiske organer, som integrationen fører med sig (ibid., s. 313).

Udover at beskrive hvordan spill-over effekten er med til at skabe den europæiske integration, fremfører den neofunktionalistiske teori argumentation for, at de supranationale institutioner spiller en central rolle i at drive den europæiske integration frem. Dette beskriver Haas som kultiveret spill-over (ibid., s. xxi). Især EU-Kommissionen spiller en stor rolle som mægler i forhandlinger, hvor parterne ellers ville ende med laveste fællesnævner, og her kan EU-Kommissionen være med til at opgradere fælles interesser (ibid., s. 369). De supranationale institutioner som Europa-Parlamentet, EU-Kommissionen og EU-Domstolen har alle kompetencer, der kan påvirke integrationen (ibid., s. 311). Især peger Haas på, hvordan stort set alle forslag, der bliver vedtaget i Ministerrådet, bliver vedtaget på baggrund af EU-Kommissionens forslag (ibid., xxi), og det derfor er EU-Kommissionens ønsker, der bliver vedtaget.

Neofunktionalismen fokuserer, som beskrevet ovenfor, på de subnationale aktører i form af f.eks. borger- eller interessegrupper, der retter deres fokus mod det supranationale niveau samtidig med, at det er de supranationale aktører som f.eks. EU-Kommissionen, der er med til at drive integrationen fremad. Dette betyder, at neofunktionalismen ikke tilskriver de nationale medlemsstater den store rolle i integrationsprocessen.

Intergovernmentalisme

I midten af 1960'erne formulerede Stanley Hoffmann den intergovernmentalistiske integrationsteori som en reaktion på neofunktionalismen (Kelstrup, Martinsen & Wind, 2012, s. 192). I artiklen *Obstinate or Obsolete? The Fate of Nation-State and the Case of Western Europe* argumenterer Hoffmann for, det er "logic of diversity", der driver integrationen, og ikke "logic of integration", som neofunktionalisterne mener (Hoffmann, 1968, s. 129). Ifølge Hoffmann er medlemsstaternes forskelle svære at overse, og disse er de vigtigste aktører i den europæiske integrationsproces – integration forstået som "*a common choice of a common future*" (ibid., s. 154). Hver stat handler rationelt ud fra egne interesser, når det kommer til forhandlinger på supranationalt niveau, og de er ikke nødvendigvis tilbøjelige til at afgive suverænitæt på samtlige politiske områder. Derfor er det nationalstaterne, der bestemmer integrationens niveau samt hastighed (ibid., s. 157).

Hoffmann mener, at interne forskelle såsom staternes historie, geografiske placering, traditioner, normer, politiske system osv. har givet problemer i forhold til den europæiske integration (ibid., s. 113). Han mener, at der ligger en forhindring i, at nationalstaterne har en stor national selvopfattelse af, hvad de står for og repræsenterer gennem deres egen identitet, og det betyder, at nationale politikere ikke er lige så tilbøjelige til at drive den europæiske integration fremad (ibid., s. 138). Der er dog områder, hvor det er nemmere for de rationelle stater at afgive magt til det europæiske samarbejde. Her skelner Hoffmann mellem high politics og low politics, hvor high politics er områder som f.eks. udenrigs- og sikkerhedspolitik, hvor det er vigtigt for nationalstaterne at bevare suveræniteten, og det derfor er kompliceret at skabe yderligere integration. Low politics er områder som f.eks. økonomi, hvor staterne føler sig mindre truet og dermed lettere kan afgive suveræniteten til en supranational institution.

Hoffmann argumenterer for, at integrationen vil være mere succesfuld, hvis medlemsstaternes historiske bagage er let (ibid., s. 154). Hvis en stat tidligere har oplevet, at internationalt samarbejde har været langvarigt og tungt, hvis staten har udviklet sig gennem årtier og århundreder eller hvis staten har været autonom på verdensplan i lang tid, vil integration blive yderligere kompliceret. Det vil være sværere for en sådan stat at finde fælles standpunkter med andre stater – særligt, hvis også de har en tung historisk bagage. Hoffmann mener, at hvis man skal øge integrationen, skal medlemsstaterne skabe et politisk samfund med fælles vaner og regler, som overgår de regionale forskelle (ibid., s. 153). Her ligger en kæmpe udfordring for staterne, der har forskellige traditioner, regler, normer osv., men særligt for dem, hvor disse har vejet tungt som en del af deres nationale identitet i mange år.

Det kan dog være interessant for landene med såkaldte midlertidige fornuftsægteskaber (Kelstrup, Martinsen & Wind, 2012, s. 192). Med dette skal forstås, at staterne kan være villige til at samarbejde på et centralt område som f.eks. sikkerhedspolitik, hvis dette falder i statens egen interesse, men som et midlertidigt samarbejde, der ikke nødvendigvis varer ved, hvis en given situation ændrer sig, og ”ægteskabet” ikke længere er i statens interesse. Der kan også være forskel på, hvilken situation nationalstaterne står i på tidspunktet for forhandlingerne, og det kan have indflydelse på, om landet er interesseret i at samarbejde eller at blive integreret med andre stater på det område (Hoffmann, 1968, s. 113).

Ifølge Hoffmann sker integration gennem de rationelle nationalstaters egen fri vilje til at integrere sig. Det er statens primære opgave at beskytte deres egne essentielle interesser såsom national sikkerhed, forsvar samt national suverænitet; altså deres egne magtpolitiske interesser (Nwaneri, 2009). Dog tilføjer Hoffmann, at hvis medlemsstaterne oplever en fælles, ekstern trussel, vil de være mere tilbøjelige til at stå sammen for overlevelse og sikkerhed (Hoffmann, 1968, s. 155). En fælles trussel kan sætte staternes historiske bagage i baggrunden og give staterne et fælles mål, og han mener, at det muligvis har været det, der skete for de vestlige lande efter 2. verdenskrig, hvor man ønskede fred i Europa og at stå sammen mod øst.

Selvom nationalstaterne ifølge Hoffmann er de vigtigste aktører i integrationsprocessen, anerkender han dog, at de supranationale institutioner også spiller en rolle, men han argumenterer for, at de kun har magt, fordi nationalstaterne har valgt at give dem det (ibid., s. 136). Hoffmann anerkender ligeledes, at der er andre aktører, der har indflydelse på integrationen såsom staternes regering og partier, der bliver påvirket af interessegrupper, men han mener stadig, at det er regeringen, der er beslutningstager, og den har legitimitet fra folket, fordi den er demokratisk valgt.

Derfor er det ifølge Hoffmann i bund og grund de rationelle stater, der er drivkraften for integrationen, og det er dem, der bestemmer niveauet og hastigheden i forhold til, hvad der er i deres egen nationale interesse.

Liberal intergovernmentalisme

Denne teori er bl.a. udviklet af Andrew Moravcsik og bygger videre på de intergovernmentalistiske tanker, da der efter de klassiske integrationsteoriens krise i 1970'erne opstod en bred erkendelse af, at det europæiske samarbejde både indeholder statslige handlinger, supranationale institutioner samt subnationale aktører (Kelstrup, Martinsen & Wind, 2012, s. 195).

Den liberale intergovernmentalistiske hovedtese er, at nationalstaterne er drivkraften bag integrationsprocessen, og at de handler som rationelle aktører (ibid., s. 195). Med dette skal forstås, at staterne er bevidste om integrationsprocessen og selv er med til at skabe den i modsætning til den automatik, som neofunktionalisterne argumenterer for, er drivkraften bag integrationsprocessen (Moravcsik, 1999, s. 4). Ifølge den liberale intergovernmentalisme sker

den europæiske integration, fordi nationalstater som rationelle aktører aktivt søger den, da de kan se økonomiske fordele ved et tættere forpligtende samarbejde (ibid., s. 3).

Den liberale intergovernmentalisme foreskriver, at den europæiske integration har tre overordnede elementer i forhandlingerne inden for EU:

- Udviklingen af nationale præferencer
- Forhandlinger på mellemstatsligt niveau
- Valg af international institution

Nationalstaterne er, som tidligere nævnt, primus motor i integrationsprocessen ifølge den liberale intergovernmentalisme. Først bliver der på nationalt niveau dannet nationale præferencer (ibid., s. 18), hvor nationale aktører kan påvirke de nationale ledere til at have en bestemt holdning på et bestemt område. Disse nationale aktører kan være producenter, partier og fagforeninger, der enten kan vinde eller tabe ved en beslutning (ibid., s. 36). Da det er nationale aktører, der er med til at præge de nationale præferencer, betyder dette også, at staternes præferencer ikke er statiske, men derimod dynamiske, da de kan skifte. De liberale intergovernmentalister mener, at økonomiske og sikkerhedsmæssige hensyn spiller en rolle for de nationale præferencer. Dog argumenterer Moravcsik for, at de økonomiske interesser kommer i første række hos medlemsstaterne (ibid., s. 7).

Når de nationale præferencer er blevet etableret i medlemsstaterne, begynder de internationale forhandlinger staterne imellem (ibid., s. 18). Dette vil på EU-niveau f.eks. foregå i Det Europæiske Råd, hvor stats- og regeringscheferne bl.a. forhandler EU's traktater. Her foreskriver den liberale intergovernmentalisme, at medlemsstaterne har forskellige forhandlingsstyrker (ibid., s. 60). Det kommer an på, hvor magtfuldt en medlemsstat er, da de større medlemsstater i en forhandlingssituation som udgangspunkt vil have større magt end de mindre, og der er et behov for at få de større medlemsstater med i en koalition (ibid., s. 64). Dog bliver der også lagt vægt på interessen fra medlemsstatens side i, at en mulig aftale bliver indgået. Jo højere en stats nationale præference er på et givent område, jo større er villigheden til at give afkøb på en smule for at indgå et kompromis eller komme med en række indrømmelser, der trods alt får en aftale i hus (ibid., s. 63).

Selvom det ifølge de liberale intergovernmentalister er medlemsstaterne, der er styrende i forhold til integrationen, spiller de supranationale institutioner også en væsentlig rolle. Ifølge Moravcsik vælger medlemsstaterne frivilligt at afgive suverænitet til de supranationale institutioner for at sikre, at de andre medlemsstater lever op til deres forpligtigelser (ibid., s. 9). Dette skal forstås ud fra, at hvis det udelukkende var en mellemstatslig aftale, ville et land ikke kunne føle sig sikker på, at de andre lande vælger at overholde den indgåede aftale. Dette kan især være tilfældet på områder, hvor der arbejdes hen mod et langsigtet mål, og det derfor ikke er muligt at indgå detaljerede aftaler om fremtidige regler. Derfor uddelegerer man kompetenceområdet til de supranationale institutioner (ibid., s. 73). Medlemsstater kan også vælge at uddelegere magt til de supranationale institutioner for at undgå mellemstatslige forhandlinger på alle områder og derved risikere, at andre lande kræver særlige aftaler for at stemme for, og forhandlingerne ender i store, komplicerede forlig. Det kan også skyldes, at nogle medlemsstater vil have de andre medlemsstater bundet op på en aftale, inden de selv indser, at den ikke er til deres egen fordel (ibid., s. 74).

Den liberale intergovernmentalisme foreskriver altså, at europæisk integration sker, fordi de nationale stater som rationelle aktører ønsker, at den skal ske. Først dannes de nationale præferencer ved, at nationale aktører påvirker politikerne. Dernæst forhandler medlemsstaterne i Det Europæiske Råd om nye trakter, og ydermere er de supranationale institutioner til for at sørge for, at alle medlemsstater overholder de indgåede aftaler.

Teori-diskussion

Neofunktionalisme og intergovernmentalisme

Både neofunktionalismen og intergovernmentalismen fokuserer på selve drivkraften bag integrationen (Kelstrup, Martinsen & Wind, 2012, s. 175). Ifølge neofunktionalismen drives integrationsprocessen af spill-over effekten; når der sker integration på ét område, vil det føre til integration på andre områder. Spill-over effekten kan også ske ved, at EU-Kommissionen grundet sit initiativ monopol sætter rammerne for de beslutninger, som medlemsstaterne træffer. Dette står overfor intergovernmentalismens tanker om, at integrationsprocessen er drevet af medlemsstaterne og deres egne interesser, og det er dem, der som rationelle aktører sætter niveauet og omfanget af integrationen. De to teorier har derved et fundamentalt anderledes syn på, hvorledes integration opstår. Neofunktionalismen foreskriver, at integrationen sker mere eller

mindre automatisk, da spill-over effekten resulterer i, at et integreret område medfører behovet for yderligere integration, hvor intergovernmentalismen anser integration som et bevidst valg fra staternes side. Dette medfører, at integration ifølge neofunktionalisterne sker ved, at medlemsstaterne flytter deres suverænitet til de internationale institutioner, som dernæst kan indgå aftaler på medlemsstaternes vegne, hvor intergovernmentalisterne mener, at medlemsstaterne aktivt og rationelt vælger, hvilke områder de ønsker at integrere sig på.

Spill-over effekten kan dog føre til, at medlemsstaterne oplever, at integrationen sker bag om ryggen på dem, da det er de europæiske institutioner, der er de centrale aktører, og medlemsstaterne er derved ikke altid klar over, hvordan integrationen vil udvikle sig. Intergovernmentalisterne foreskriver, at dette ikke er tilfældet, da staterne ikke vil gå med til noget, som ikke gavner dem, og de derved er bevidste om, hvor og hvornår integrationen foregår. Ved overbevisningen om, at integrationen sker automatisk, tager neofunktionalismen ikke højde for, hvordan integrationsprocessen kan bremses grundet medlemsstaternes nationale interesser.

Det gælder dog for begge teorierne, at de er formuleret på et tidspunkt, hvor EF var meget nyt og blot bestod af seks medlemsstater, der alle var fra Vesteuropa. Der var derfor ikke de samme store forskelle på staterne, som man oplever i dag, og der var et særligt fokus på at opnå fred efter 2. verdenskrig. Dog har teorierne stadig en forklaringskraft, der kan være med til at belyse integrationsprocessen i dag.

Intergovernmentalisme og liberal intergovernmentalisme

Efter ændringerne i Europa i 1990'erne har de teoretiske tilgange, efter EU er blevet en politisk union, ændret sig (Kelstrup, Martinsen & Wind, 2012, s. 175). Både intergovernmentalismen og den liberale intergovernmentalisme fokuserer på medlemsstaterne som centrale aktører, der driver integrationen frem, og at de supranationale institutioner kun har indflydelse, fordi medlemsstaterne har valgt at deponere en del af deres suverænitet til dem. Der er dog forskel på, hvorledes de to teorier anskuer medlemsstaternes rolle. Hvor intergovernmentalismen foreskriver, at medlemsstaterne kun tillader, at integrationen sker, hvis de selv står til at vinde på det, ser den liberale intergovernmentalisme en smule anderledes på det. Den foreskriver, at integrationen sker ved forhandlinger medlemsstaterne imellem, og at de enkelte medlemsstater har forskellige forhandlingsstyrkepositioner alt efter statens størrelse og/eller hvor stærk en stat

er inden for et givent område. Dette betyder, at nogle stater kan vinde eller tabe en forhandling og derved blive underlagt beslutninger, der er modstridende med medlemsstatens egne interesser.

Liberal intergovernmentalisme vægter økonomiske interesser højere end intergovernmentalismen, der især fokuserer på geopolitik og sikkerhedspolitik og anser økonomi som værende low politics. Den liberale intergovernmentalisme foreskriver, at de nationale præferencer især dannes ved, at økonomiske aktører påvirker regeringslederne til at have en bestemt holdning, som de så forhandler ud fra med de andre stater, hvor intergovernmentalisterne mener, at det er geopolitiske samt sikkerhedspolitiske forhold (high politics), der danner staternes holdninger.

De to teorier er formuleret på forskellige tidspunkter. Intergovernmentalismen blev, som nævnt, formuleret i opstarten af det europæiske samarbejde, og der fokuserede man på, hvorfor integration sker, og hvad den bliver drevet af, og teorien anerkender ikke de supranationale institutioners rolle. Den liberale intergovernmentalisme kom i 2. fase af integrationsteoriene, og den anerkender de supranationale institutioners magt, og at de kan føre ting i gennem.

EU's energi- og klimapolitik

Dette kapitel har til formål at analysere den historiske udvikling af EU's energi- og klimapolitik siden oprettelsen i 1951 samt de begivenheder, der har haft indflydelse på udviklingen. Ligeledes vil Donald Tusks samt EU-Kommissionens forskellige visioner for Energiunionen blive analyseret for at give et billede af, hvilke udfordringer der forefindes i forbindelse med at få skabt en energiunion, som alle medlemsstaterne kan forlig sig med.

Den historiske udvikling

I årene efter 2. verdenskrig stod Europa i en situation, hvor man fokuserede på at sikre det helt basale for at undgå endnu en krig og skabe fred mellem de europæiske lande (Schubert, Pollak & Kreutler, 2016, s. 93). En del af genopbygningen efter krigen bestod i at sikre ressourcer til at genskabe industrien og opnå målet om at kunne forsyne de europæiske forbrugere med energi, der var til at betale. Det ønske var bl.a. med til, at man oprettede Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab i 1951, hvor energi var en af de faktorer, der skulle skabe integration, samarbejde og fred mellem de seks stater, der var en del af fællesskabet; Vesttyskland, Frankrig, Italien, Holland, Belgien og Luxemburg (ibid., s. 94). De Seks blev enige om at fjerne al told på handel med kul og stål samt at overføre autoriteten på området til en nyoprettet komité, der skulle overvåge den nye aftale; den Højere Myndighed. Den Højere Myndighed havde til opgave at sørge for: *“modernisering af produktionen og forbedring af dens kvalitet; levering på ens betingelser af kul og stål på det tyske marked samt på de deltagende landes markeder; udvikling af den fælles eksport til andre lande; lige forbedrede levebetingelser for arbejdskraften i disse industrier”* (Den Europæiske Union). Staternes regeringer var repræsenteret i Ministerrådet, som havde til opgave at harmonisere Den Højere Myndigheds beslutninger samt at sikre, at de mest vitale nationale interesser ikke blev negligeret (Alcock, 2002, s. 249).

Formålet med fællesskabet var dog ikke at forme en fælles energipolitik, men at integrere den tunge industri i Tyskland og Frankrig i et fælles marked for at sikre en fælles rekonstruktion af Europa (Schubert, Pollak & Kreutler, 2016, s. 94). Derudover lå der også et ønske om at forhindre fremtidige krige mellem Tyskland og Frankrig ved at skabe et supranationalt samarbejde med gensidige forpligtelser (EUR-Lex, 2011). Ifølge intergovernmentalismen kan dannelsen af dette fællesskab forklares ved, at det er i de seks staters egen interesse at

samarbejde, så man får genopbygget staterne og får sikret fred gennem samhandel og fælles interesser.

Atomkraft og olie

De Seks oplevede dog, at virkeligheden ikke levede op til deres forventninger, og for at tackle den generelle mangel på traditionelle energiresourcer begyndte man at se på atomenergi som en mulighed for at opnå større selvstændighed på energiområdet (EUR-lex, 2007). Det resulterede i oprettelsen af EURATOM, der var den ene af Rom-traktaterne fra 1957, hvor den anden var oprettelsen af det Europæiske Fællesskab. Formålet med EURATOM var at skabe et fælles marked for samt at udvikle Europas atomindustri, så alle medlemsstater kunne drage fordel af udviklingen inden for atomenergi (World Nuclear Association, 2017). Med Rom-traktaterne etableredes også EU-Kommissionen som en videreudvikling af Den Højere Myndighed (Alcock, 2002, s. 253). Udover at administrere de forskellige sektorer såsom landbrug, transport, eksterne forhold, det indre marked osv., fik EU-Kommissionen eneret på at fremsætte lovforslag, som skulle godkendes af Ministerrådet (ibid., s. 254).

EURATOM blev dog ikke den succes, som eksperter i 1960'erne havde forudset (Morata & Sandoval, 2012, s. 210). Det skyldtes kombinationen af konkurrencedygtige priser på olie samt uenigheder mellem Frankrig og de andre medlemsstater, angående hvorvidt atomindustrien skulle være statskontrolleret eller overladt til det frie marked (Schubert, Pollak & Kreutler, 2016, s. 96). Staterne havde dermed forskellige nationale egeninteresser, og de var derfor ikke villige til at afgive suverænitet og integrere sig, da det kom til samarbejdet om atomkraft. Ydermere var dette et tegn på, at EU-Kommissionen ikke havde nok magt til at håndhæve traktaten og sørge for, at staterne samarbejdede supranationalt.

Oliekriserne og Tjernobyl

Gennem 1960'erne faldt andelen af kul i den totale energiforsyning i EF, og i 1969 overtog olie pladsen som den vigtigste energiresource (ibid., s. 97). Sammen med Suez-krisen i 1956 afslørede Seksdagskrigen i 1967 og Oktober-krigen i 1973, hvor afhængige medlemsstaterne var blevet af arabisk olie (ibid., s. 97) og skabte en usikkerhed omkring, hvorvidt de kunne stole på olieleveringerne fra Mellemøsten (ibid., s. 95). Oliekriserne i 1973/74 og 1979 var afgørende for det europæiske energimarked, da de store prisstigninger og begrænsninger på salget af olie til flere europæiske lande gav økonomiske problemer i hele EF (Eurapedia, 2011). Den første

oliekrise begyndte, da de arabiske, olieproducerende lande "OPEC" stoppede olieimporten til EF grundet de vestlige landes indblanding i Oktober-krigen, hvor de støttede Israel i kampen mod Egypten og Syrien. Det skabte en international oliekrise, da priserne blev firdoblet pr. oiletønde (Worthington, 2014).

EF importerede på det tidspunkt 95 % af deres samlede olieforbrug fra Mellemøsten, og pludselig steg priserne med næsten 70 % (Schubert, Pollak & Kreutler, 2016, s. 100). Det resulterede i, at de nu ni medlemsstater forsøgte sig med bilaterale aftaler med de arabiske leverandører, hvorved de atter prioriterede deres egne, nationale interesser frem for at stå sammen. Den anden oliekrise var endnu et chok for verden, og den opstod som følge af uroligheder i Iran, et af de store OPEC-lande, hvor bl.a. oliearbejderne strejkede, og Irans olieproduktion faldt drastisk (Worthington, 2014). Det resulterede i, at priserne på olie endnu engang pludseligt steg meget, og det derfor blev dyrere for de europæiske lande at importere olien.

Den første oliekrise resulterede i, at Ministerrådet godkendte en ny energistrategi i 1974, hvor de igen understregede nødvendigheden af en fælles energipolitik samt at reducere importen af arabisk olie fra 63 % til 50 % i 1985 (Schubert, Pollak & Kreutler, 2016, s. 101). Den anden oliekrise gav ikke de store resultater udover strategien, der også indeholdt ambitioner om mere effektiv udnyttelse af energi og energisikkerhed (ibid., s. 101). Den anden krise ramte ikke EF lige så hårdt, som den første gjorde, da man denne gang var bedre forberedt, og man havde investeret i alternative energikilder og bl.a. var begyndt at udnytte oliefelterne under Nordsøen. Kriserne skabte også et udbredt ønske blandt medlemsstaterne om, at EU-Kommissionen skulle udvikle et forslag til en europæisk energipolitik. I 1968, 1972 og 1973 publicerede Kommissionen en række dokumenter med en vision om et indre marked for energi, som inkluderede en strategi for atomkraft som del af det europæiske energimix (Schubert, Pollak & Kreutler, 2016, s. 97). At den første oliekrise endte med Ministerrådets godkendelse af en ny energistrategi, kan forklares ved, at udefrakommende omstændigheder kan få medlemsstaterne til at ændre deres nationale interesser og se en fordel i at afgive suverænitet til en supranational institution.

Det viste sig dog, at atomkraft heller ikke var uden problemer. I 1986 skete der en eksplosion på kernekraftværket Tjernobyl i Ukraine, som udløste en kæmpe radioaktiv sky, der hurtigt spredte

sig vestpå mod Europa, og det ændrede det europæiske energifokus igen (ibid., s. 93). Eksplosionen skabte store bekymringer i medlemsstaterne om, hvorvidt denne løsning var sikker og stabil nok til at dække staternes behov, og mange stater begyndte at udfase atomenergi (European Parliament Research Service Blog, 2016). Det resulterede også i, at der kom et større fokus på sikkerheden omkring atomenergi, og EF investerede mange millioner i atomsikkerhedsprogrammer for at sikre, at sådanne begivenheder ikke ville gentage sig (European Commission, 2016). Denne begivenhed udefra var en trussel for de europæiske medlemsstater og deres energibehov, og det fik dem til at samarbejde og investere penge i at sikre sig, at de ikke ville blive truet på deres sikkerhed igen.

Liberalisering af det indre marked for energi

I 1980'erne og starten af 1990'erne skete der fundamentale ændringer i Europas energipolitiske landskab (Morata & Sandoval, 2012, s. 6). I slutningen af 1980'erne forsøgte EU-Kommissionen at skabe et indre marked for energi inden for gas og elektricitet. Der skulle være fri bevægelighed, mens monopoler og statstilskud skulle forbydes og miljø- og sikkerhedsstandarder skulle harmoniseres. EU-Kommissionen mente, at der var et behov for liberalisering i forhold til gas- og elektricitetstransit, gennemsigtighed af priser samt investeringsprojekter (ibid., s. 106). EU-Kommissionens ønske blev dog mødt med skepsis fra medlemsstaterne, og først i 1996 blev medlemsstaterne enige om direktiver for et mere konkurrencedygtigt europæisk energimarked for henholdsvis gas og elektricitet (European Commission, 2012), som blev det første skridt imod oprettelsen af et indre marked for energi. Dette viser, hvilken rolle EU-Kommissionen, som Haas understreger som værende en vigtig integrationsfaktor, har haft i at skabe yderligere integration inden for energi ved at være drivkraft i forhold til at foreslå ny lovgivning, der udvider energisamarbejdet. På den anden side viser det dog også, hvordan de nationale interesser i de enkelte lande har skabt modstand overfor at åbne op for integrationen på området, og hvordan disse interesser kan være med til at udskyde implementeringen af ny lovgivning.

Miljø- og til dels klimapolitik på dagsordenen

Miljøpolitik var i samarbejdets begyndelse ikke en del af dagsordenen, før det Europæiske Råd i 1972 blev enige om, at der var et behov for fælles politik på området (Ohliger, 2017), og med Fællesakten fra 1987 fik miljøpolitik for første gang et juridisk grundlag i en traktat (EUR-Lex,

2010). Hermed fik EF kompetencer på miljøområdet, da medlemsstaterne aftalte, at EF's målsætning indenfor miljø skulle være: *"at bevare, beskytte og forbedre miljøet, bidrage til beskyttelse af menneskers sundhed og sikre, at naturens ressourcer udnyttes forsigtigt og fornuftigt"*. Man satte dog streg under, at subsidiaritetsprincippet var gældende, så hvis problemerne kunne løses nationalt, skulle de løses nationalt (ibid.). Man kan argumentere for, at der er sket en økonomisk spill-over, hvor integration på energiområdet har medført et behov for integration på miljøområdet, da der kom et større og større fokus på dette, end der havde været tidligere. Denne integration blev drevet af supranationale kræfter, da medlemsstaterne videregav suverænitet på området til EU's institutioner. Medlemsstaterne har dog ikke overgivet al suverænitet, da man stadig arbejder ud fra subsidiaritetsprincippet. Dermed styrer staterne niveauet og hastigheden for integrationen.

I 1989 konkluderede deltagerne til den 14. verdenskonference om energi i Montreal, at mens det stigende globale behov for energi kunne blive tilfredsstillet teknologisk, ville de medfølgende miljømæssige skader resultere i et seriøst problem, men det var ikke muligt at komme til enighed om, hvordan og i hvilket omfang udledningen af drivhusgas skulle reduceres for at undgå det værst tænkelige scenarie (Schubert, Pollak & Kreutler, 2016, s. 110). I 1990 publicerede EU-Kommissionen nogle guidelines for en miljøvenlig energipolitik og bad medlemsstaterne om at forsøge at reducere deres drivhusgasudledning, og i 1992 underskrev flere end 150 lande FN's klimakonvention, hvor bl.a. EU's energi- og miljøministre indgik en aftale om at stabilisere udledningen inden 2000 (ibid., s. 111). Dermed blev der for alvor sat streg under, at man skulle have styr på CO₂-udslippet, og samarbejdet indenfor energisektoren udvidede sig nu til også at inkludere samarbejde inden for klimasektoren.

EU-Kommissionen forsøgte sig igen som drivkraft ved i 1992 at introducere afgifter på energi, men der var for stor uenighed blandt medlemsstaterne til at opnå enighed (Vedvarende Energi, 2014, s. 2). Det var heller ikke muligt med et kompromis, da medlemsstaterne åbenlyst ikke ønskede at give EU autoritet eller kompetencer til at kræve afgifter (Schubert, Pollak & Kreutler, 2016, s. 112), og forslaget blev trukket tilbage i 2002 (Morata & Sandoval, 2012, s. 40). Selvom økonomi er karakteriseret som low politics, ser man alligevel, at staterne ikke ønsker at integrere sig på området, fordi de har forskellige egeninteresser i forhold til hvilke typer energi, der skal afgiftes på. På trods af det mislykkede forsøg med at indføre energiafgifter, kom energi- og

klimapolitik alligevel på dagsordenen i Unionen. Reduktion af drivhusgasudledning, investeringer i vedvarende energi og forøget energieffektivitet blev kernen i europæisk energipolitik (ibid., s. 41).

Med Maastricht-traktaten fra 1993 skete der nye udviklinger på miljøområdet, da miljøbeskyttelse blev en af de fire målsætninger for EU i artikel 130 R (De Europæisk Fællesskaber, 1995, s. 297):

1. Fællesskabets politik på miljøområdet skal bidrage til forfølgelse af nedennævnte mål:

- *bevarelse, beskyttelse og forbedring af miljøkvaliteten*
- *beskyttelse af menneskers sundhed*
- *en forsigtig og rationel udnyttelse af naturressourcerne*
- *fremme på internationalt plan af foranstaltninger til løsning af de regionale og globale miljøproblemer*

EU fik dermed en fælles målsætning indenfor miljø, som styrkede unionens kompetencer på området, da det nu blev et selvstændigt EU-politisk område (Ohliger, 2017). I Fællesakten blev miljøpolitik kun nævnt i direkte sammenhæng med Det Indre Marked, men nu med Maastricht-traktaten blev kompetencerne udvidet til områder, der ikke blot omhandlede Det Indre Marked. Ydermere indsatte man “bæredygtig vækst” som en del af EU’s overordnede mål under artikel 2 i traktaten (Kelstrup, Martinsen & Wind, 2012, s. 163), så man direkte havde miljøhensyn som et nedskrevet mål for medlemsstaterne.

I 1995 publicerede EU-Kommissionen deres hvidbog *For a European Union Energy Policy*, som havde til formål at understrege en komplet integration af energipolitik som del af den generelle økonomiske politik. Den inkluderede målsætninger om konkurrenceevne, sikkerhed af energiforsyninger samt beskyttelse af miljøet, hvilket inkluderede, at forbruget af vedvarende energi skulle øges til 12 % inden 2010 (Schubert, Pollak & Kreutler, 2016, s. 112). Dette viser, hvordan EU-Kommissionen med dens initiativret er med til at drive integrationen på energiområdet fremad i en mere grøn retning. Selvom det ikke falder under EU’s kompetencer, kan Kommissionen ved brug af sådanne målsætninger stadig have en indflydelse på staternes nationale energimix.

Kyoto-aftalen og den første liberaliseringspakke

I 1997 afholdt FN en konference om klimaforandringer i Kyoto, Japan, som resulterede i den første internationale traktat med formålet at reducere udledningen af drivhusgas (ibid., s. 113). Målet for EU blev at reducere CO₂-udledningen med 8 % inden 2012, og i den forbindelse foreslog EU-Kommissionen at fordoble andelen af vedvarende energi i det samlede europæiske energimix (på det tidspunkt var den på 6 %). Samtidig foreslog EU-Kommissionen at øge andelen af biobrændstoffer til 5,75 % samt at øge energieffektiviteten årligt med 1 % frem til 2010 (ibid., s. 113).

Fokusset på elektricitet og gas fortsatte i anden halvdel af 1990'erne, hvor Europa-Parlamentet og Ministerrådet lavede fælles regler på de to områder med et særligt fokus på at øge effektiviteten inden for produktion, fordeling og sikre energiforsyninger (ibid., s. 114). Liberaliseringen frem til nu havde som nævnt givet blandede resultater, men EU-Kommissionens forslag om et indre marked for elektricitet og gas fra 1988 blev endeligt vedtaget med et EU-direktiv for elektricitet i 1996 og for gas i 1998 (EUR-Lex, 2004).

Direktiverne resulterede i, at de regulerende kompetencer i høj grad blev flyttet fra nationale institutioner til EU-Kommissionen og andre europæiske institutioner, hvilket gav EU en mere indflydelsesrig rolle på området (Morata & Sandoval, 2012, s. 80). Hermed skete der en spill-over, hvor det europæiske samarbejde udviklede sig til at være et samarbejde indenfor elektricitet og gas med EU-Kommissionen som den drivende kraft. Medlemsstaterne afgiver suverænitet på området, fordi der er behov for fælles regler samt håndhævelse af disse regler. Denne spill-over er sket på baggrund af EU-Kommissionens monopol på at fremsende forslag. Den helt store udvikling i 90'erne var, hvordan bekymringen for miljøet blev en del af energipolitikken; hvert fald i retorikken (Schubert, Pollak & Kreutler, 2016, s. 114). Langsomt begyndte man ligeledes at se, at klima blev tænkt som et område, der også overlappede energipolitikken og ikke stod som et separat område.

Den anden og tredje liberaliseringspakke

I 2003 blev den anden liberaliseringspakke om elektricitets- og gasmarkederne i medlemsstaterne vedtaget (Europa-Parlamentet, 2016). Denne pakke erstattede den første liberaliseringspakke fra 1996/1998. Med den nye pakke blev det muligt for nye elektricitets- og gasleverandører at få adgang til medlemsstaternes markeder, og det blev muligt for de

europæiske borgere selv at vælge, hvilken leverandør de ønskede at købe deres elektricitet eller gas af (ibid.). At EU gradvist liberaliserede elektricitets- og gasmarkederne kan forstås ud fra, at der internt i medlemsstaterne blev formuleret et ønske fra f.eks. virksomheder om, at der skulle være mere konkurrence, og at de havde en forhåbning om, at en liberalisering af markederne ville føre til, at virksomhederne kunne få billigere energi. Det kan dog også ses i lyset af, at det startede med en liberaliseringspakke, der viste sig ikke at være tilstrækkelig, og der derfor var et behov for endnu en pakke, hvilket kan ses som en økonomisk spill-over. Som følge af denne liberalisering kunne alle borgere i medlemsstaterne nu frit vælge deres egen gasleverandør.

I 2009 blev endnu en liberaliseringspakke vedtaget, som skulle erstatte pakken fra 2003, og den havde til formål at skærpe konkurrencen på elektricitets- og gasmarkederne (Energi- Forsynings- og Klimaministeriet, 2015). Her blev der bl.a. sikret en klar adskillelse af produktions- og forsyningsaktiviteterne fra driften af transmissionsnettet (Europa-Parlamentet, 2016). Ydermere var formålet at *”fremme regional solidaritet ved at kræve, at medlemsstaterne samarbejdede i tilfælde af alvorlige afbrydelser af gasforsyningen gennem en samordning af nationale beredskabsforanstaltninger og udvikling af gassammenkoblinger”* (ibid.). Dette kan ses som endnu et forsøg på at sikre forsyningssikkerheden, der lige siden oliekriserne har været et vigtigt sikkerhedspolitisk aspekt for medlemsstaterne. Den tredje liberaliseringspakke medførte også oprettelsen af Agenturet for Samarbejde mellem Energireguleringsmyndighederne (ACER). Dette agentur har til opgave at regulere det indre marked for gas og el (Europa-Kommissionen, 2017).

Lissabon-traktaten

Som nævnt i de ovenstående afsnit forsøgte EU flere gange at sætte energipolitikken på dagsordenen, dog var det først med Lissabon-traktaten fra 2007, at energipolitikken officielt blev skrevet ind i traktaten (Morata & Sandoval, 2012, s. 2). Her beskriver artikel 194 TEUF EU's energipolitik på følgende måde (Lissabon Traktaten, 2007, s. 156):

Som led i det indre markeds oprettelse og funktion og under hensyn til kravet om at bevare og forbedre miljøet sigter Unionens politik på energiområdet mod i en ånd af solidaritet mellem medlemsstaterne

- a) at sikre energimarkedets funktion*
- b) at sikre energiforsyningen i Unionen*
- c) at fremme energieffektiviteten og energibesparelser samt udvikling af nye vedvarende energikilder og*
- d) at fremme sammenkoblingen af energinet.*

Stk 2: (...)De berører ikke en medlemsstats ret til at fastsætte betingelserne for udnyttelsen af dens energiressourcer, dens valg mellem forskellige energikilder og den generelle sammensætning af dens energikilder (...)

Dette betyder, at EU arbejder for at sikre både forsyningssikkerheden samt sikre at den energi, der bliver anvendt i EU, bliver mere og mere bæredygtig. Dog fremgår det også af artikel 194 TEUF, at medlemsstaterne ikke har afgivet al deres suverænitet på energiområdet til EU. Medlemsstaterne kan jf. stk. 2 selv beslutte, hvorledes de ønsker at sammensætte deres energimix. At medlemsstaterne stadigvæk har retten til at bestemme, hvordan de sammensætter deres energimix, kan forklares ud fra den liberale intergovernmentalisme, der argumenterer for, at de nationale præferencer kan gøre det svært for medlemsstaterne at afgive suverænitet. Et eksempel kan være, hvis en stat har en stor produktion af kul. Her vil f.eks. de nationale kulproducenter forsøge at påvirke den nationale regering til ikke at gå med til en EU-aftale om at udfase netop denne ressource. På samme måde vil de store produktionsvirksomheder i landet forsøge at påvirke den nationale regering til at bevare rettighederne over, hvilken type energi, der bruges, fordi de kan få billigere energi på den måde, end hvis de skulle omstille sig til bæredygtig energi, der typisk kræver dyre investeringer. Der kan dermed argumenteres for, at der ligger en vigtig økonomisk interesse i den fortsatte brug af kul, da en omstilling til vedvarende energi vil medføre en tung økonomisk byrde. Ydermere er der på energiområdet jævnfør Lissabon-traktaten tale om den såkaldte delte kompetence mellem medlemsstaterne og EU. Dette betyder, at medlemsstaterne selv kan vedtage love og reguleringer indenfor energi på de

områder, hvor EU ikke har vedtaget direktiver eller forordninger (EUR-Lex, 2016). Derudover kan spørgsmålet om medlemsstaternes energimix også ses ud fra et sikkerhedspolitisk synspunkt. Ved at sikre bestemmelsesretten over sit eget energimix kan en medlemsstat også bedre beskytte sig mod, at f.eks. Rusland lukker for gassen, fordi medlemsstaterne dermed selv kan vælge, hvilken type energi de vil anvende.

Selvom EU ikke har enekompetence på energiområdet, hvilket betyder, at EU ikke som eneste part kan indgå bilaterale aftaler samt vedtage bindende lovgivning (ibid.), kan det stadig tillægges en stor betydning, at området for første gang er nedskrevet i en EU-traktat som et område, hvorpå EU har kompetencer (Morata & Sandoval, 2012, s. 108). Selvom medlemsstaterne stadig bestemmer over det nationale energimix, kan EU dog være med til at sætte målsætninger for energipolitikken, der vil føre til en europæisering af energipolitikken, der vil betyde, at der gradvist kommer mere og mere fokus på bæredygtighed (ibid. s. 108). Dette kan ud fra den neofunktionalistiske teori forklares med, at dette er et skridt i retningen af, at EU muligvis på et tidspunkt opnår enekompetence på energiområdet, da udviklingen indtil videre har været, at det først var medlemsstaterne, der havde kompetence til at vedtage beslutninger, og nu med Lissabon-Traktaten er der taget et skridt mod yderligere integration.

Sammentænkning af energi- og klimapolitik

Energi- og klimapolitik er blevet behandlet og opfattet som to separate områder indtil 1990'erne. Her begyndte der at komme et stigende fokus på klimaforandringer særligt med Kyoto-aftalens underskrivelse i 1997. På baggrund af aftalen begyndte der fra EU's side at komme et større fokus på, hvordan man kunne kombinere energi- og klimapolitikken (Morata & Sandoval, 2012, s. 26).

Kyoto-aftalen betød også, at der fra EU's side kom fokus på klimaforandringerne. Som beskrevet tidligere begyndte der i 1990'erne at komme en forståelse blandt EU's medlemsstater for, at energi- og klimapolitik ikke var to separate områder, men skulle behandles som områder, der overlappede hinanden. Dette førte i 2007 til, at EU's medlemsstater for første gang forpligtede hinanden på en række energi- og klimamål (ibid. s. 26) Disse mål blev formuleret i EU's 2020 energi- og klimaplan og forpligtede medlemsstaterne til, at de inden år 2020 skal (European Commission, 2017a):

- Reducere udledningen af drivhusgasser med 20 % i forhold til 1990
- Have et energimix, hvorfra mindst 20 % kommer fra bæredygtig energi
- Opnå en energieffektivisering på 20 %

Som det fremgår af de beskrevne mål i EU's 2020 energi- og klimaplan, blev der lagt vægt på udledningen af drivhusgasser, der især stammede fra industrien. For at nå disse mål blev der iværksat en række tiltag, der skulle gøre det muligt for EU's medlemsstater at leve op til kravene. Et af disse tiltag var *Emission Trading System*, herefter benævnt som ETS (ibid.). ETS, der trådte i kraft i 2005, går ud på, at der overordnet er sat en grænse for, hvor meget CO₂ især tungindustrien må udlede pr. år. Det medfører store bøder, hvis industrierne ikke holder sig under grænsen. Det er til gengæld muligt at handle indbyrdes med kvoterne, så der er et økonomisk incitament for virksomhederne i at nedsætte udslippet. ETS blev designet således, at det kører i fire faser, hvor hver fase er tidsbestemt til et antal år, hvorefter den næste fase træder i kraft. Ved hver ny fase bliver der opstillet en række konkrete målsætninger (ibid.).

Første fase løb fra 2005 til 2007 og var en testperiode, hvor hovedformålet var at undersøge og lære, hvorledes et sådan system kunne fungere. I denne testperiode var det kun CO₂-udslip fra el-producenter og energikrævende industrier, der var omfattet af ETS (European Commission, 2017b), og der var nationale grænser for, hvor meget virksomheder og el-producenter måtte udlede. Der var i denne første fase også kun lave bøder på 40 euro for hvert ton CO₂, som producenterne eller virksomhederne overskred med (ibid.). Selvom den første fase som nævnt var en testperiode, der kun berørte få producenter og industrier, lykkedes det for EU at sætte en pris på kulstof, etablere den infrastruktur, det krævedes for at overvåge og indberette udslippene for de valgte områder samt at oprette et system, hvorved der kunne handles med kvoter på tværs af grænserne (ibid.).

Anden fase løb fra 2008 til 2012, hvilket også var den periode, hvor målene i Kyoto-aftalen trådte i kraft (ibid.). En af de ting, der blev indført i anden fase, var, at den overordnede grænse for udslip blev sænket med 6,5 % i forhold til tallene fra 2005 (ibid.). Dernæst blev bøden for at overskride de satte grænser hævet til 100 euro pr. ton, en virksomhed overskred med. Ydermere blev også luftfartssektoren inddraget til at være med i ETS, dog kun flyvninger inden for EU. Der var i fase to, ligesom i fase et, tale om nationale grænser og ikke en fælles EU-grænse for, hvor meget der måtte udledes (ibid.).

Tredje fase trådte i kraft 2013 og løber frem til 2020. Nogle af de vigtigste ændringer fra fase to til fase tre var, at der nu kom en overordnet EU-grænse for, hvor meget de forskellige sektorer måtte udlede (ibid.). Derudover blev de fleste kvoter uddelt via auktion i modsætning til i fase et og to, hvor de fleste kvoter gratis blev delt ud til virksomheder, så de nu skulle købe kvoter, og der var derved et større incitament for at nedsætte sit eget udslip af drivhusgasser (ibid.).

Fjerde fase er planlagt til at gå fra 2021-2030. Der er for den sidste fase lagt op til, at systemet skal reformeres (Det Europæiske Råd, 2017), da der bl.a. grundet den økonomiske krise er opstået et stort overskud af kvoter, hvilket kan betyde, at incitamentet for at begrænse sit udslip af drivhusgasser forringes, da det er nemmere og billigere at købe kvoter, nu hvor der er et stort overskud af dem (ibid.).

Forsyningssikkerhed blev igen relevant

I 2006 blev det igen klart, at den europæiske energipolitik i høj grad stadigvæk var et spørgsmål om forsyningssikkerhed. Ligesom med oliekriserne i 1970'erne var det udefrakommende begivenheder, der gjorde EU's medlemsstater opmærksomme på forsyningssikkerhedsaspektet. Denne gang var det dog ikke grundet konflikt i Mellemøsten, men derimod i EU's egen baghave, nærmere bestemt i grænselandet mellem Ukraine og Rusland, at der var problemer. I 2006 lukkede det statsejede russiske gasselskab Gazprom for gassen til Ukraine, der fungerede som transitland for EU's medlemsstater (Godske, 2006). Dette betød, at flere af EU's især østlige medlemsstater, men også Tyskland og Italien blev berørt af den manglende gas. Stort set samme scenarie udspillede sig i januar 2009, da Rusland endnu engang lukkede for gassen (McGhie, 2012). Uenighederne skyldtes officielt, at Rusland beskyldte den ukrainske regering for ikke at have betalt de penge, de skyldte det russiske selskab Gazprom, mens den ukrainske regering på den anden side hævdede, at priserne var for høje, samt at Ukraine grundet tidligere indgåede kontrakter var forpligtet til at aftage meget mere russisk gas, end man rent faktisk havde brug for (ibid.). Ydermere beskyldte russerne ukrainerne for at stjæle store mængder af den gas, der skulle transporteres til det europæiske marked, og man så sig derfor nødsaget til at lukke for gashanerne (ibid.).

Striden om gassen fra Ukraine og videre ind i EU trak sine spor tilbage til Sovjettiden. Da det nuværende ukrainske gasrørsanlæg blev opført, var Ukraine og Rusland begge en del af Sovjetunionen, og der blev derfor ikke skelet så meget til, hvor rørene skulle ligge, da de blot

skulle kunne transportere gas til de allierede østlande som f.eks. Polen (ibid.). Dog var der efter Sovjetunionens sammenbrud og dens medlemsstaters genvundne uafhængighed opstået det problem, at russiske Gazprom blev nødt til at benytte det nu ukrainske rør-net for at kunne eksportere gas til EU's medlemsstater (ibid.).

De to gaskriser udstillede, hvor afhængige især EU's østlige medlemsstater var blevet af russisk gas. I 2009 kom 80 % af den gas, som EU's medlemsstater aftog, fra Rusland gennem Ukraine (Albrichtsens, 2009). Ukraine som transitland spillede derved en stor geopolitisk rolle i forhold til EU's medlemsstater. Dette var ikke sidste gang, at der opstod problemer i forholdet mellem Ukraine og Rusland. I starten af 2014 begyndte der at opstå uroligheder i Ukraine, hvilke endte med, at Rusland i marts 2014 ved en meget omdiskuteret folkeafstemning annekterede Krim halvøen (Goos, 2015).

Den russiske indblanding medførte, at bl.a. EU's medlemsstater indførte en række sanktioner overfor Rusland (ibid.). Grundet usikkerheden for, om russerne på baggrund af disse sanktioner igen ville lukke for gassen, kom EU-Kommissionen i maj 2014 med en europæisk energisikkerhedsstrategi. Heraf fremgik det bl.a., at medlemsstaterne var forpligtede til at opretholde olielagre (Europa-Kommissionen, 2014, s. 5) som reserver, hvis der blev lukket for gassen ind til EU's medlemsstater. Ydermere blev vigtigheden af øget solidaritet medlemsstaterne imellem påpeget, samt at der skulle foreligge planer, således der kunne leveres energi til især de østlige medlemsstater (ibid., s. 6), hvis der endnu engang blev lukket for gassen. Vigtigheden af at fremskynde 2020-målene om energieffektivisering for at bringe det samlede energiforbrug og derved energibehov ned blev også fremført (ibid., s. 7). Ifølge Hoffmann vil EU-Kommissionens udspil om energisikkerhedsstrategien kunne forklares ved, at den russiske beslutning om at lukke for gassen er en udefrakommende faktor, der gør medlemsstaterne opmærksomme på behovet for et tættere samarbejde og yderligere integration på energiområdet.

Krisen i Ukraine udstillede endnu en gang, hvor afhængige EU's medlemsstater var blevet af russisk energi og især russisk gas. EU's medlemsstater importerede inden krisen i Ukraine 53 % af sin energi, hvilket hovedsageligt kom fra Rusland, herunder stammede 66 % procent af gasimporten fra Rusland (Folketingets Europaudvalg, 2014). Der begyndte derfor at brede sig en

bekymring blandt medlemsstaterne om, at sanktionerne mod Rusland også ville betyde, at der igen for tredje gang på under 10 år ville blive lukket for gassen (ibid.).

Ovenstående eksempel viser, hvordan udefrakommende faktorer kan spille ind på EU's forsyningssikkerhed. Dette vil ifølge den intergovernmentalistiske tankegang betyde, at EU's medlemsstater kan være villige til at afgive en del af deres suverænitet for på den anden side at opnå sikkerhed. Som f.eks. med den russiske gas viser det sig, at energien kan bruges i et geopolitisk magtspil, og disse udefrakommende faktorer kan ifølge intergovernmentalisterne være med til at drive integrationen fremad, da truslen fra Rusland samt behovet for større forsyningssikkerhed kan tilsidesætte medlemsstaternes modstand mod at afgive suverænitet. Dette kan derfor være med til at forklare, at der efter 2006, 2009 og 2014 for alvor igen begyndte at komme liv i debatten om et tættere europæisk samarbejde på energiområdet for at sikre medlemsstaternes forsyningssikkerhed. Dette fokus på forsyningssikkerheden kulminerede i april 2014, hvor Polens daværende, og EU's nuværende Præsident for Det Europæisk Råd, Donald Tusk fremlagde sit bud på en løsning (Tusk, 2014). Tusk fremførte sin argumentation om, at EU grundet den store afhængighed af russisk energi stod svækket. Hans løsning var, at EU skulle gå mere drastisk til værks og etablere en energiunion.

Donald Tusks visioner for Energiunionen

D. 21. april 2014 fremlagde Donald Tusk sin vision for, hvorledes EU's fremtidige energisamarbejde skulle se ud i en artikel i tidsskriftet *Financial Times*. Tusks hovedpointe er, at så længe EU's medlemsstater er afhængige af russisk gas, vil Rusland kunne styre prisen og udbuddet i et forsøg på at presse de enkelte medlemsstater (ibid.). Denne udfordring ser Tusk kun én løsning på, og det er ved, at EU som en samlet blok formår at stå sammen overfor det russiske monopol, og sammen igangsætter de tiltag, det vil kræve at oprette en europæisk energiunion. Tusk fremhæver, at dette er en mulighed, da EU allerede har etableret en bankunion, hvor de forskellige medlemsstater understøtter den finansielle sektor, og hvor de medlemsstater, der benytter atomkraftværker, køber den nødvendige uran igennem EURATOM (ibid.). Tusk mener derfor, at EU's medlemsstater også bør kunne gå sammen om en europæisk energiunion, da der er fortilfælde for lignende samarbejde på andre områder medlemsstaterne imellem.

Tusk begrundet bl.a. sit forslag til en fælles europæisk energiunion ud fra, at energipolitikken helt fra det europæiske samarbejdes begyndelse har spillet en afgørende rolle. Allerede fra den spæde start i 1951 var energi i højsædet, og Tusk mener derfor, at det er på tide at tage det sidste skridt og forme en egentlig energiunion. Desuden fremlægger Tusk sin vision kort efter, at Rusland igen har lukket for gassen.

Tusk argumenterer for, at en af grundstenene i det europæiske fællesskab er, at medlemsstaterne er solidariske, og netop denne solidaritet skal sikre, at hver medlemsstat kan vide sig sikker på, at der ikke vil opstå problemer med forsyningssikkerheden. Polen har før efterlyst en større solidaritet og tillid medlemsstaterne imellem og var allerede i 2006 ude med kritik af især Tyskland, som Polen mener, er for afhængig af russisk gas, og at det er usolidarisk overfor de tidligere østlande, at Tyskland fortsætter med at anvende store mængder russisk gas (Lauritzen, 2006). Derfor kan ønsket om en energiunion ses som en polsk garanti for, at de andre medlemsstater er solidariske med Polen i forhold til Rusland. Tusk har opstillet seks principper for, at en energiunion skal kunne realiseres (Tusk, 2014):

1. Der skal fra europæisk side udvikles en måde, hvorpå der i fællesskab kan forhandles energikontrakter med Rusland. Dette skal ske i forskellige stadier. Først skal alle bilaterale aftaler fjernes for hemmelige og markedsforstyrrende klausuler, og så skal der udvikles en kontraktskabelon for alle nye indgåede kontrakter. Til sidst skal EU-Kommissionen spille en rolle i alle nye forhandlinger.
2. De mekanismer, der sikrer solidaritet medlemsstaterne imellem, skal styrkes, så staterne er bedre stillet, hvis der igen bliver lukket for gassen som f.eks. i 2009. Europa må kunne stole på, at forsyningen af energi er sikker, at opbevaringsfaciliteterne er tilstrækkelige samt at gasnetværket ikke bliver påvirket.
3. EU skal støtte udbygningen af energiinfrastrukturen, så den er tilstrækkelig. Der er for mange medlemsstater, der er afhængige af det statsejede, russiske selskab Gazprom. I de medlemsstater, hvor forsyningssikkerheden er svagest, skal der bygges faciliteter, der kan lagre energi og gasledninger, hvilket skal have den maksimale økonomiske støtte fra Bruxelles på 75 % af omkostningerne.
4. De fossile brændstoffer, der er tilgængelige, herunder også skifergas, skal fuldt udnyttes. I EU's østlige medlemsstater, herunder Polen, er kul lig med energisikkerhed. Ingen skal

tvinges til at udvinde mineraler, men dem, der ønsker det, skal ikke forhindres heri. Det er nødvendigt at kæmpe for en renere planet, men der skal være adgang til energiresourcer og jobs til at finansiere det.

5. Der skal rækkes ud til EU's partnere uden for Europas grænser. Det globale gasmarked er et forholdsvis nyt marked. I Kul- og Stålfællesskabets dage var det ikke muligt at transportere gas med skibe, men i dag takket være teknologiske fremskridt er det muligt at skabe et fælles europæisk marked.
6. EU's energifællesskab fra 2005, der blev indgået med otte af EU's østlige naboer, skal styrkes, da der ikke kun er behov for at sikre forsyningssikkerheden inden for EU's grænser, men på hele det europæiske kontinent.

Tusks vision for en fremtidig energiunion bærer præg af, at Polens nationale præferencer danner grundlaget for den måde, hvorpå han anskuer problemerne. De fleste af de principper, som Tusk fremlægger, har fokus på solidaritet og forsyningssikkerhed. Dette kan forklares med Polens geografiske placering, hvor staten er sårbar, såfremt Rusland igen beslutter sig for at lukke for gassen ind mod Ukraine og derved for gassen til især EU's østlige medlemsstater. Det er altså dels et sikkerhedspolitisk område, hvorpå Polens daværende premierminister er villig til at søge en dybere integration, og dels kommer Tusk med et udtalt ønske om, at det skal være muligt for de lande, der ønsker det, at anvende kul som den primære energiform i deres energimix.

I de fremlagte principper fra Tusk er der ikke det store fokus på klima. Det eneste tidspunkt, hvorpå klimaet benævnes, er, når Tusk fremfører, at der naturligvis skal kæmpes for en renere planet, men at dette kun forudsættes, så længe medlemsstaterne har adgang til energi og kan være sikre på, at forsyningssikkerheden er garanteret. At klimaet ikke spiller den store rolle i Tusks vision, kan forklares med Polens generelle holdning over for EU's klimamål. Da Tusk stadig var premierminister i 2014, var Polen tøvende overfor at underskrive EU's klimapakke, der forpligter medlemsstaterne til at nedbringe udslippet af CO₂ (ibid.). Polen endte med først at skrive under, da det lykkedes at få forhandlet en aftale på plads, der bl.a. indeholder, at Polen frem til 2030 fortsat kan få gratis kvoter til energisektoren, hvilket vurderes at have en værdi på omkring 17 - 25,5 milliarder euro (Darby, 2014).

Det økonomiske aspekt spiller også en stor rolle i Tusks visioner, da hans første princip er, at alle EU's medlemsstater skal indgå de samme kontrakter, således at det ikke er muligt for Rusland at

sælge gassen billigere til nogle medlemsstater og dyrere til andre. Grundtanken for Tusk er et frit marked for f.eks. gas. Dette kan ud fra den liberale intergovernmentalisme forklares ved den vigtige rolle, som økonomi spiller for, hvor langt alle lande er parate til at gå, når det kommer til yderligere integration.

Energiunionspakken fra EU-Kommissionen

Efter Donald Tusk i 2014 havde fremlagt sin vision for en energiunion, kom EU-Kommissionen i februar 2015 med deres udspil til, hvorledes de mener, at en energiunion skal se ud. I modsætning til den vision Donald Tusk havde, har udspillet fra EU-Kommissionen ikke kun forsyningssikkerheden for øje. EU-Kommissionens vision er en *”modstandsdygtig energiunion med en ambitiøs klimapolitik”* (EUR-Lex, 2015, s. 2). Fra Kommissionens side lægges der op til, at en kommende energiunion skal bestå af *”fem gensidigt understøttende og tæt forbundne dimensioner”* (ibid., s. 4):

- Energisikkerhed, solidaritet og tillid
- Et fuldt ud integreret europæisk energimarked
- Energieffektivitet, der bidrager til en begrænsning af efterspørgslen
- Dekarbonisering af økonomien
- Forskning, innovation og konkurrenceevne

Energisikkerhed, solidaritet og tillid dækker over de bekymringer, som Donald Tusk også fremførte i sin vision, nemlig at EU er sårbar, når det gælder forsyningssikkerheden, fordi for mange medlemsstater er afhængige af bl.a. russisk gas (Det Europæiske Råd, 2016a). Seks medlemsstater er afhængige af en enkelt ekstern gasleverandør, og derfor ønsker EU-Kommissionen bl.a. en bedre differentiering af medlemsstaternes gasleverancer (EUR-Lex, 2015, s. 4). Dernæst lægger Kommissionen stor vægt på, at den europæiske infrastruktur er forældet og har behov for nye investeringer for at sikre den nødvendige udbygning. Kommissionen vil støtte disse udbygninger gennem de forskellige fonde såsom *”European Fund For Strategic Investments”* (EFSI) (ibid., s. 5).

Derudover foreslår EU-Kommissionen også, at der skal være større solidaritet medlemsstaterne imellem, især når det kommer til indkøb af energi fra tredjelande, hvor EU-Kommissionen foreslår, at der udarbejdes standardkontrakter, samt at EU-Kommissionen tidligt i processen

bliver konsulteret og fremlægger forslag til aftaler, der skal sikre, at EU taler med en fælles stemme, når der forhandles med tredjelande (ibid., s. 8). Ud fra den neofunktionalistiske tankegang kan dette forklares med kultiveret spill-over, da EU-Kommissionen med dette forslag tilegner sig en række kompetencer, som ellers er forankret i medlemsstaterne, og nu vil udarbejde de standardkontrakter, som medlemsstaterne skal indgå med tredjelande.

Et fuldt ud integreret indre energimarked bygger videre på de liberaliseringspakker, der allerede er vedtaget på elektricitets- og gasmarkederne (ibid., s. 8). Der ønskes fra EU-Kommissionens side også, at der bliver vedtaget fælles regler for drift, planlægning og brug af de europæiske el- og gassystemer samt et større regionalt samarbejde mellem medlemsstaterne (Folketingets Europaudvalg, 2015). For at sikre en større sammenkobling af de europæiske el-net er der fastsat et specifikt mål om, at minimum 10 % af medlemsstaternes el-net skal være sammenkoblet inden 2020 (EUR-Lex, 2015, s. 8). For at sikre et indre marked for energi er det Kommissionens vurdering, at det vil kræve store investeringer i infrastrukturen for energi, hvilket både skal ske via private investeringer samt gennem de midler, der er til rådighed fra Den Europæiske Investeringsbank, Connecting Europe Facilities (CEF) samt de europæiske struktur- og investeringsfonde (ibid., s. 8). Derudover lægger Kommissionen i sin pakke for Energiunionen også op til, at der på regionalt plan skal ske en større integration, samtidig med at Agenturet for Samarbejde mellem Energireguleringsmyndighederne (ACER), der blev oprettet ved indførelsen af den tredje liberaliseringspakke, skal have styrket sine beføjelser og uafhængighed. Dermed kan Agenturet udføre sin tilsynsfunktion på europæisk niveau og effektivt overvåge udviklingen af det indre marked for energi og løse de grænseoverskridende problemer, som er nødvendigt for at skabe et smidigt og fungerende indre marked (ibid., s. 10). Dette kan ses som en form for kultiveret spill-over, hvor Kommissionen via sit forslag er med til at øge beføjelserne for et supranationalt agentur.

EU-Kommissionen mener, at energieffektivitet, der bidrager til en begrænsning af efterspørgslen, er en vigtig del af den kommende Energiunion for at begrænse efterspørgslen på energi via bedre effektivisering. Kommissionen henviser bl.a. til det vejledende mål, som Det Europæiske Råd fremsatte i 2014, om at der inden 2030 skulle ske en forbedring af energieffektiviseringen på EU niveau på mindst 27 % (ibid., s. 13). Især byggesektoren blev udpeget som et sted, hvor der vil være store besparelser at hente. Arbejdet skal udføres på

nationalt, regionalt og lokalt niveau, men EU-Kommissionen fremhæver, at den bør spille en betydelig rolle i forhold til at skabe de rigtige rammer for fremskridt samt opfordre medlemsstaterne til at lade energieffektivisering veje tungt, når deres politikker udvikles (ibid., s. 13). Der kan argumenteres for, at EU-Kommissionen med denne udtalelse prøver at italesætte sin rolle, selvom kompetencerne på dette område ligger hos medlemsstaterne. Men ved at være den, der kommer med udspil, har EU-Kommissionen mulighed for at præge udviklingen.

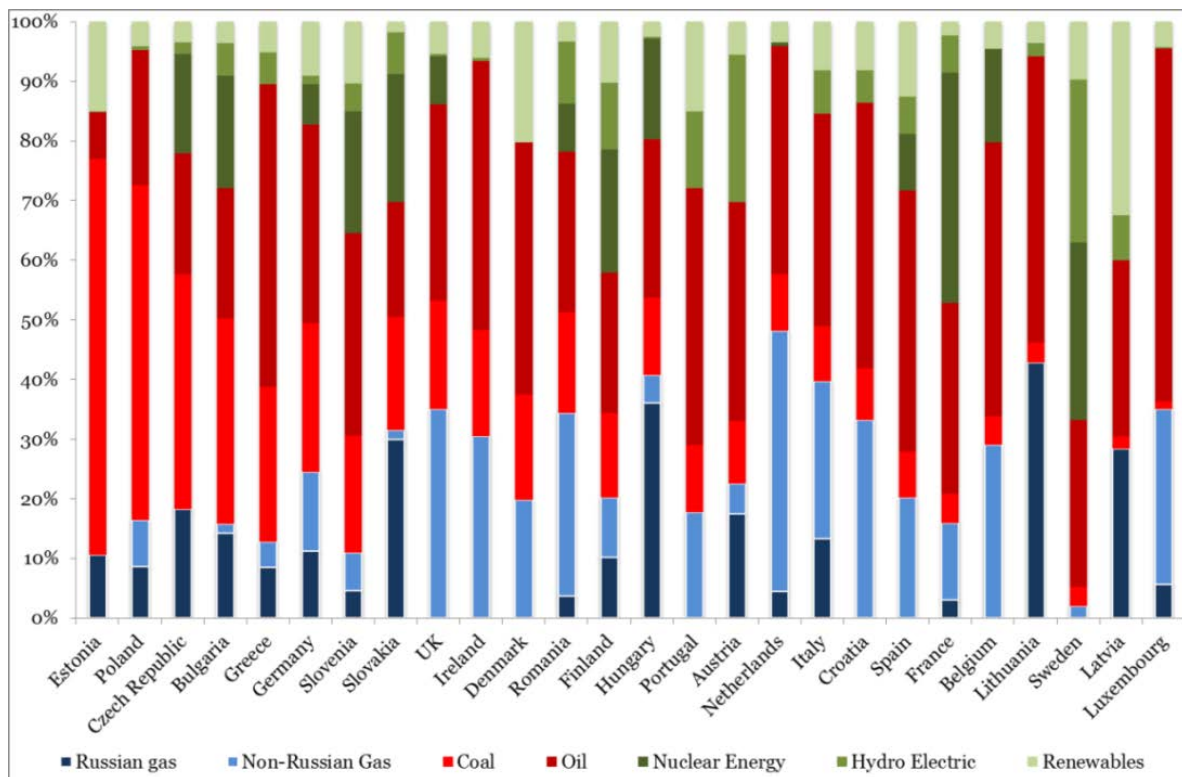
Dimensionen om dekarbonisering af økonomien er den mest markante forskel mellem EU-Kommissionens og Donald Tusks forslag til en energiunion. Denne dimension er ikke med i Tusks forslag, men EU-Kommissionen lægger stor vægt på, at en nedbringelse af CO₂-udslippet skal være en central del af en kommende energiunion. Kommissionen fremhæver i sit forslag, hvordan ETS skal være med til at sikre incitament for virksomheder til at nedbringe deres udslip (ibid., s. 15). Herunder kommer også EU's klimapolitik om at reducere drivhusgasemissioner med minimum 40 % i forhold til 1990, som vil blive uddybet senere (Det Europæiske Råd, 2015a).

Den sidste dimension, som EU-Kommissionen fremlægger, er, at der skal være en strategi for forskning og innovation for at sikre, at Energiunionen bliver førende på verdensplan inden for vedvarende energi (Europa-Kommissionen, 2014, s. 16). Herunder anser Kommissionen det som centralt, at både Kommissionen og medlemsstaterne forpligter sig til at være verdensførende inden for næste generation af energiteknologier (ibid., s. 17), hvilket vil gøre det muligt for EU's medlemsstater at være konkurrencedygtige på energimarkedet, også i fremtiden. EU-Kommissionen argumenterer for at ved at satse på udviklingen af forskellige energiteknologier, der skal hjælpe med den grønne omstilling, vil det være med til at øge den generelle vækst og skabe flere europæiske jobs.

EU's energimix

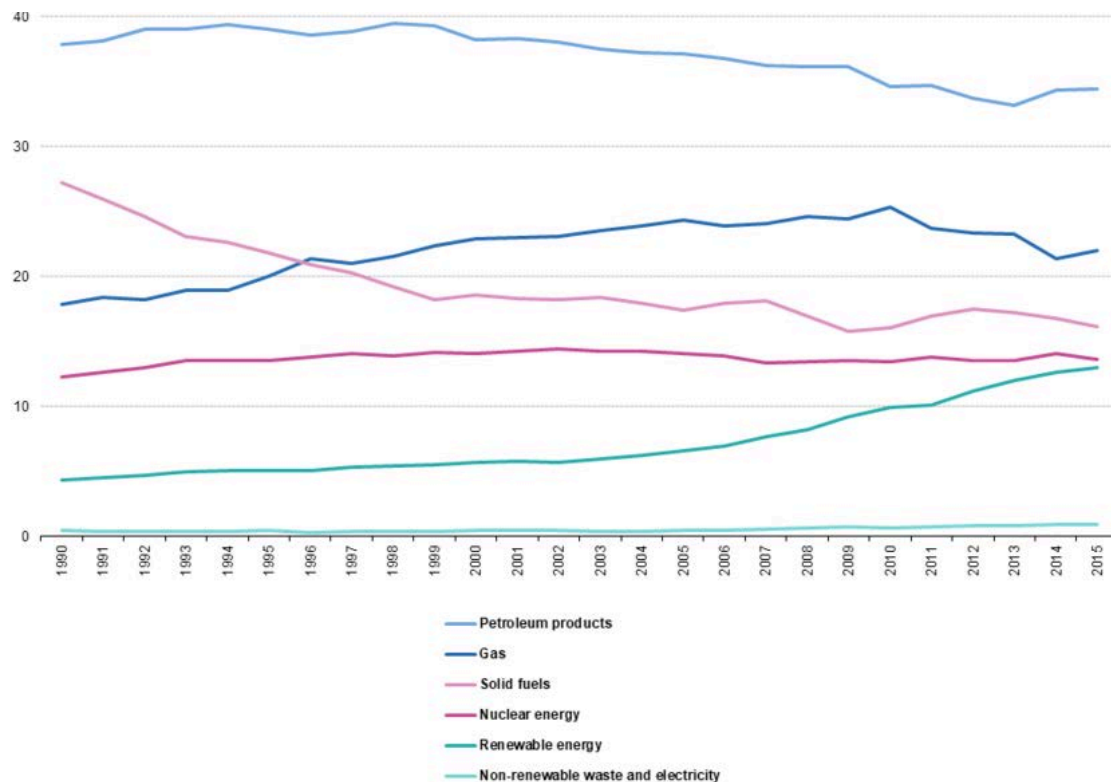
EU's samlede energimix er en sammenlægning af alle 28 medlemsstaters energimix. Et samlet energimix er komplekst, da det, som det fremgår af figur 1 (Chyong & Tcherneva, 2015), er meget forskelligt, hvorledes de forskellige medlemsstaters energimix er sammensat.

Figur 1: Oversigt over EU's medlemsstaters energimix

Nogle lande anvender store mængder gas, som produceres nationalt samt importeres fra Rusland. I andre medlemsstater er det olie, der udgør den største andel, og hos helt tredje medlemsstater udgør vedvarende energikilder en væsentlig del af landets energimix. EU's samlede energimix kan dog hjælpe med at give et overblik over, hvilke energikilder der er de mest anvendte blandt EU's medlemsstater.

Figur 2: EU's energiforbrug

Figur 2 (Eurostat, 2017a) kan f.eks. være med til at give et indblik i, hvilke tendenser der kan ses blandt medlemsstaterne. Som det fremgår, er EU's samlede anvendelse af vedvarende energi steget markant i forhold til 1990 og udgør nu 13 % af det samlede energiforbrug. Derimod har anvendelsen af atomkraft været mere eller mindre konstant og udgør 13,6 % procent (ibid.). De tre største energikilder i el-produktionen er kul, der udgør 28 %, atomkraft, der udgør 27 % samt vedvarende energikilder, der udgør 24 % af energikilderne brugt til el-produktion (International Energy Agency, 2014, s. 102).

EU's samlede energiforbrug er faldet siden den økonomiske krise i 2008, hvilket især skyldes en nedgang i produktivitet i EU sammenholdt med målsætningerne om at nedbringe energiforbruget med 20 % inden 2020 jf. EU's energimål, der vil blive uddybet senere (Eurostat, 2017a). Samtidig er EU's medlemsstaters egen produktion af olie og gas faldende, hvilket betyder, at EU's samlede import af energi er stigende (International Energy Agency, 2014, s. 26). Dermed importeres 53 % af den energi, medlemsstaterne anvender (ibid., s. 26). Det er især fra Rusland, at denne energi importeres, hvilket gør, at mange medlemsstater er afhængige af russisk gas og råolie (Eurostat, 2017a).

Dette illustrerer et af de store problemer, der er i forhold til yderligere integration af energisektoren. Der er stor variation i, hvilke energikilder de enkelte medlemsstater anvender, og så længe, det er op til medlemsstaterne selv at bestemme sammensætningen af deres nationale energimix, kan det blive vanskeligt med en tættere integration.

Energi- og klimapolitik

Klimapolitikken er sammen med energipolitikken bygget op om tre grundpiller: forsyningssikkerhed, konkurrencedygtighed og bæredygtighed (Energistyrelsen, b). Dette område indeholder en række fælles målsætninger for medlemsstaterne, der skal sikre et mere klimavenligt EU (EU-Oplysningen, s. 1). Disse mål er udformet på baggrund af et ønske om at sikre (ibid., s. 2):

- Mindre udledning af drivhusgas
- Større andel af vedvarende energi fra f.eks. sol, vand og vind
- Mere effektiv brug af energi

EU står for ca. 12 % af den globale drivhusgasudledning, og mere end 80 % af den andel kommer fra produktion og anvendelse af energi (ibid., s. 1). EU arbejder dog for at nedbringe udledningen væsentligt inden 2050 med hele 80-95 % i forhold til 1990 (Europa-Kommissionen), og vejen dertil er inddelt i periodiske målsætninger, som vil blive uddybet i dette kapitel.

Hovedansvaret for energi- og klimapolitikken ligger hos EU-Kommissionen og kommissæren for energi- og klima. Kompetencerne på området er delt mellem EU og medlemsstaterne, da EU's energi- og klimapolitik vedtages ved den almindelige beslutningsprocedure, hvor det både skal gennem Ministerrådet og Europa-Parlamentet (ibid., s. 5). Som nævnt er der dog mange forskellige aktører indblandet, og når der skal formuleres politik på området, deltager flere eksperter, ingeniører og økonomer i EU-Kommissionens videnskabelige komitéer. Derudover spiller både lobbyister og interesseorganisationer en stor rolle, når det kommer til at påvirke politikernes beslutninger i forhold til de mange dokumenter, de modtager fra EU-Kommissionen, når der fremsættes nye forslag til politik på området (Kelstrup, Martinsen & Wind, 2012, s. 166). Dette gør det til en meget omfattende proces for de forskellige instanser i beslutningsprocessen, og det kan være svært at danne sig et overblik over, hvorvidt de nye tiltag er en fordel for

medlemsstaterne, der som regel har forskellige nationale præferencer i forhold til energi og klima.

I og med kompetencerne til at fremsætte forslag på energi- og klimaområdet ligger hos EU-Kommissionen, vil Haas argumentere for, at denne institution er med til at drive integrationen på området fremad. De mål, der er blevet aftalt på området, ville ikke nødvendigvis være skabt eller været det samme for alle medlemsstater, hvis ikke EU-Kommissionen havde været med til at forme debatten mellem dem, Ministerrådet og Europa-Parlamentet. Der er dermed sket en kultiveret spill-over, så man har fået nogle fælles og ambitiøse mål på et grænseoverskridende område. Moravcsik vil også argumentere for, at EU-Kommissionen spiller en vigtig rolle i tilblivelsen af klimamålene. Ifølge Moravcsik spiller det overstatslige niveau en rolle i at være med til at forhandle mellem landene, således en aftale ikke bliver lavet ud fra laveste fællesnævner. De lande, der ønsker en aftale om klimamål, kan derfor have en interesse i, at det sker på supranationalt niveau, da denne aftale dermed vil gælde for alle medlemsstater.

2020-målene

For at opnå de ønskede målsætninger er der indgået en aftale om en række officielle mål for EU's medlemsstater, der sætter individuelle krav til staterne inden for reduktion af drivhusgasser, anvendelse af vedvarende energi samt øget energieffektivitet (EU-Oplysningen, s. 1). EU's overordnede målsætninger er at reducere det samlede energiforbrug med 20 % inden 2020. For at opnå dette mål er der fremsat nogle konkrete og bindende målsætninger for hver af EU's medlemsstater, den såkaldte "byrdefordeling". (ibid., s. 3).

Det mest essentielle af målsætningerne er, at man vil reducere den samlede udledning af drivhusgasser med 20 % inden 2020. Dette skal først og fremmest ske gennem ETS, hvor store klimabelastende virksomheder får tildelt CO₂-kvoter, som de skal holde sig inden for, og ellers straffes de med bøder (ibid., s. 2). Udleder de mindre, har de mulighed for at sælge resten af deres kvoter og på den måde få en økonomisk fordel af at udlede mindre drivhusgas. For det andet skal der fokus på sektorer såsom transport og landbrug, der ikke er omfattet af ETS, men er ansvarlig for 60 % af udledningen af drivhusgasser. Målet for disse sektorer er en reduktion på 10 % i forhold til 2005 (ibid., s. 2).

Den anden målsætning er at øge andelen af vedvarende energi i EU med 20 % inden 2020. Det er aftalt, at denne andel skal øges med 11,5 % i forhold til 2005, hvor produktionen af vedvarende energi udgjorde ca. 8,5 % af EU's samlede energiproduktion (ibid., s. 2). Der er dog store forskelle på medlemsstaternes forbrug af vedvarende energi, og derfor er der blevet udviklet en opgørelsesmetode, der bl.a. tager højde for forskellene mellem staterne, så denne målsætning ikke betyder, at samtlige stater skal øge anvendelsen af vedvarende energi med 11,5 % (ibid., s. 3).

Den tredje målsætning er at øge energieffektiviteten med 20 % frem mod 2020 (ibid., s. 3). Effektiviseringen anses som en måde at forbedre konkurrenceevnen for medlemsstaterne samt at opnå bæredygtig energiforsyning, nedbringe udslippet af drivhusgasser, forbedre forsyningssikkerheden og reducere importregninger (Mellár, 2016), og derfor er denne målsætning også særligt vigtig at opnå. Ydermere er det en måde at nedbringe energiafhængigheden af tredjelande som Rusland, da man ønsker at energieffektivisere infrastruktur, produkter og energisystemer og dermed nedbringe efterspørgslen af energi generelt.

Der kan dog argumenteres for, at energi- og klimaområdet er et af EU's problembørn grundet de store forskelle på staternes nationale præferencer, og det kan være omkostningstungt for staterne at implementere de nye tiltag. Det er ikke billigt for stater, som primært bruger f.eks. kul at skulle investere i grøn energi, og det kan tage lang tid at få det etableret. Desuden kan det resultere i, at de mennesker, der arbejder i kulminer osv., kan blive arbejdsløse, og det kan også ende med store omkostninger for staten. Klimapolitik er også et af de mest debatterede og omdiskuterede emner, netop fordi staterne har forskellige præferencer og nationalt energimix. Det kan dog også antages, at grundet de forskellige nationale præferencer, vil der være subnationale aktører, der retter deres fokus mod EU, da det her vil være muligt at gennemføre en mere ambitiøs og ensformig klimapolitik.

2030-målene

På et topmøde i 2014 vedtog Det Europæiske Råd, at EU's udledning af drivhusgasser skal reduceres med 40 % inden 2030 i forhold til 1990 (Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet, s. 1). For de sektorer, der ikke er omfattet af ETS, er der udarbejdet nationale reduktionsmål, som staten står for at overholde. Ydermere er EU's stats- og regeringsledere blevet enige om, at man

vil stræbe efter at øge anvendelsen af vedvarende energi med 27 % inden 2030, og dette skal gælde for EU som helhed og ikke fordelt nationalt. Der er også blevet diskuteret en forøgelse af energieffektiviteten på 27 %, men dette mål er stadig vejledende og vil blive taget op igen senest i 2020, hvor der skal fastsættes nye mål for den efterfølgende periode (EU-Oplysningen, s. 5).

2050-målene

EU har også sat et foreløbigt mål for 2050, hvor man vil arbejde for at reducere udledningen af drivhusgasser med 80-95 % i forhold til 1990 (Europa-Kommissionen). Det er et ambitiøst mål for mange af medlemsstaterne, men det er et godt eksempel på, hvordan EU er med til at sætte højere standarder, end hvis landene selv skulle lave målsætninger eller lave bilaterale aftaler på energi- og klimaområdet. Der er sket en politisk spill-over på området, hvor de nationale aktører som f.eks. interesseorganisationer har vendt deres loyalitet mod de supranationale institutioner, og det er her, de forsøger at få indflydelse i forhold til at skabe høje målsætninger og gøre en forskel for klimaet. Dette kan bl.a. ses ved den store stigning i interesseorganisationer, der har søgt indflydelse hos EU-Kommissionen de senere år (Cerulus & Panichi, 2015). Det er dog stadig de nationale regeringer, der skal gå med til de høje målsætninger og arbejde for at reducere udledningen på nationalt plan og derved nå de fælles klimamål.

Paris-aftalen

D. 12. december 2015 vedtog FN's medlemmer Paris-aftalen ved COP21, som er en global og juridisk bindende klimaaftale, der trådte i kraft d. 4. november 2016 (Det Europæiske Råd, 2016b, s. 1). Aftalen er udformet som en handlingsplan, der har til formål at begrænse den globale opvarmning til et godt stykke under 2°C og arbejde for at få den helt ned på 1,5°C. Dette skal gøres ved de nationale planer, der blev lavet forud for COP21, hvor hvert land fremlagde, hvordan de forventer at mindske deres udslip af drivhusgasser. Paris-aftalen indeholder en ambitionsmekanisme, som betyder, at målene skal revideres og gøres mere ambitiøse hvert 5. år, da man håber på en seriøs fremgang og forbedring på klimaområdet. Ydermere skal FN's medlemmer underrette hinanden om status for planerne, og det skal være åbent for offentligheden at følge med i udviklingen, så man skaber gennemsigtighed, og der kan blive ført tilsyn med målsætningerne (ibid., s. 1).

EU har kæmpet for at skabe en koalition af både I- og U-lande i håb om en mere ambitiøs aftale efter Kyoto-aftalen og de manglende aftaler efter COP15 i København (European Commission,

2017c, s. 2). Det har ikke været nemt, og der er blevet holdt flere events, møder og samlinger for at finde en måde, hvorpå også de mindre ressourcestærke lande har kunnet forme ambitiøse mål for at forbedre klimaproblemerne og den globale opvarmning (ibid., s. 3).

Implementeringen vil for flere lande betyde tunge investeringer. Derfor er I-landene blevet enige om, at de skal bidrage med 100 mia. USD om året fra 2020 og frem til 2025, hvor der vil blive vedtaget nye mål for klimafinansieringen (Det Europæiske Råd, 2016b, s. 2). Pengene skal bl.a. være med til at støtte initiativer for U-landenes klimaindsats, så der lægges op til, at I-landene skal gå forrest. EU's medlemsstater bidrog i 2015 med 17,6 mia. euro, og man regner med at øge beløbet stødt frem mod 2020, så målet om de 100 mia. USD fra I-landene kan blive en realitet, og de også kan håndtere de internationale klimaudfordringer i tilstrækkelig grad (ibid., s. 9).

Delkonklusion

Energipolitik har spillet en vigtig rolle i det europæiske fællesskab siden tilblivelsen i 1951. Det har dog været en udfordring at få skabt integration på området, da de store forskelle mellem medlemsstaterne har gjort det vanskeligt at skabe fælles politik på området. Dog medførte oliekriserne, at der i medlemsstaterne opstod et behov for tættere samarbejde for at sikre forsyningssikkerheden. Det førte til flere udspil fra EU-Kommissionen herunder forsøget i 1980'erne og 90'erne på at skabe et indre marked for energi. Man begyndte ligeledes at sammentænke miljøpolitik og energipolitik og senere begyndte også klima at spille en rolle på energiområdet. Bl.a. blev der fra EU's side fremsat 2020-, 2030- og 2050-klimamålsætninger for medlemsstaterne i et forsøg på at få nedsat CO₂-udledningen. I Lissabon-traktaten blev det nedskrevet, at medlemsstaterne har ret til selv at bestemme deres energimix, hvilket medfører en udfordring for yderligere integration på området, da medlemsstaterne har forskellige nationale interesser.

I 2014 fremførte Donald Tusk sit forslag til en europæisk energiunion på baggrund af gaskriserne. Tusks hovedpointe var, at en energiunion skulle være et modsvar til den russiske gas' indflydelse. I Tusks udspil fremgik det, at EU-Kommissionen skulle spille en vigtig rolle som forhandler af gaspriser på medlemsstaternes vegne, bedre europæisk infrastruktur for at skabe et indre marked for energi, større solidaritet mellem medlemsstaterne samt øget fokus på

brugen af medlemsstaternes naturlige ressourcer af fossile brændstoffer. Det vigtigste for Tusk var at sikre forsyningsevnen, da han mener, at EU generelt er blevet for afhængig af russisk gas, og han derved frygter, at Rusland bruger gassen som våben imod EU. På baggrund af Tusks udspil kom EU-Kommissionen i 2015 med sit udspil til en fælles europæisk energiunion. Her var dele af Tusks visioner inkluderet såsom større fokus på solidaritet, energisikkerhed og et fuldt ud integreret indre marked for energi. Dog koblede EU-Kommissionen miljø- og klimapolitik sammen med visionen om at styrke forsyningssikkerheden.

Danmarks energi- og klimapolitik

Dette kapitel har til formål at analysere udviklingen i energi- og klimapolitikken i Danmark i forhold til udviklingen på området på EU-niveau. Ligeledes analyseres de danske interesser i en kommende energiunion. Analysen tager udgangspunkt i den historiske udvikling, energisikkerhed, forsyningssikkerhed, konkurrenceevne, vedvarende energi samt bæredygtighed og klima.

Historisk udvikling

Som beskrevet i kapitlet om udviklingen af EU's energi- og klimapolitik var Europa meget afhængig af olie fra Mellemøsten før den første oliekrise i 1973/74. For Danmark udgjorde andelen af olie i 1973 90 % af det samlede energiforbrug, så de markante prisstigninger ramte landet hårdt. Det resulterede bl.a. i, at der blev indført fartbegrænsninger og bilfri søndage for at spare på olien (Rigsarkivet). Usikkerheden omkring olieforsyningen fra Mellemøsten fik flere lande til at lede efter et mere sikkert alternativ, hvilket i første omgang så ud til at være at diversificere energimixet, så man anvendte flere forskellige energikilder, men man manglede en mere langsigtet plan (Sabinsky, 2013).

I 1976 afgav handelsminister Erling Jensen (S) en redegørelse til Folketinget. Denne redegørelse indeholdt hovedmålsætninger på energiområdet frem til 1995, og de var (Nielsen, 2016, s.2):

- at reducere sårbarheden med energiforsyning, især olie, gennem opbygning af beredskabslagre og flerstrengt energiforsyning
- at bremse væksten i energiforbruget
- at samordne og intensivere energiforskning og udvikling

Redegørelsen indeholdt ligeledes to langsigtede mål om at reducere anvendelsen af fossile brændstoffer samt at skabe stabile langtidsløsninger bl.a. ved at udnytte vedvarende energi (ibid., s. 2). Dette var et af de første skridt imod at blive uafhængig af den usikre mellemøstlige olie. I samme år blev den danske Energistyrelse oprettet, og i 1979 oprettede man det danske Energiministerium. I 1984 påbegyndtes Naturgasprojektet, hvor man begyndte at producere gas fra Nordsøen, og året efter valgte det danske Folketing, at man ville energiplanlægge uden anvendelse af atomkraft, som ellers var blevet et alternativ i flere andre europæiske lande. I 1990

begyndte man for alvor at tale om at reducere drivhusgasser på både internationalt og nationalt plan (ibid., s. 6).

Sammentænkning af energi og miljø

Der skete særligt en udvikling på energiområdet, da Svend Auken i 1993 blev miljøminister og begyndte at sammentænke energi og miljø. I 1994 fik han titlen som energi- og miljøminister (Vindmølleindustrien, 2011). Svend Auken stillede skarpe krav på miljøområdet, og det havde man ikke set før i dansk politik. Han stillede bl.a. krav til, at virksomhederne skulle udlede mindre forurening, og han indførte energiafgifter, så der kom incitament til at spare på energien. Det gjorde også de danske virksomheder mere konkurrencedygtige, da de fik et skub imod at udvikle sig teknologisk og mere bæredygtigt (Pio, 2015). Han lagde dermed grundstenene for at gøre Danmark til et foregangsland på energi- og miljøområdet. Svend Aukens arbejde som energi- og miljøminister skal især ses i lyset af, hvilke tiltag der blev forsøgt på EU-niveau i denne periode. Auken blev minister året efter, at Maastricht-traktaten trådte i kraft, og hvor der som tidligere beskrevet blev vedtaget en fælles målsætning inden for miljøpolitik. Det var dog ikke muligt for EU at sætte ambitiøse mål for fælles afgifter på energi grundet store uenigheder medlemsstaterne imellem, men det lykkedes i Danmark. Auken så en mulighed for at gøre Danmark til et foregangsland, da man nu var begyndt at tale om klimaforandringer og udledning af drivhusgasser. Der kan også argumenteres for, at Auken netop udnyttede, at EU-Kommissionen i den periode forsøgte at gøre mere for energi- og miljøpolitikken, til at igangsætte den grønne omstilling i Danmark. Det kan ydermere antages, at Auken dels så det som en mulighed for yderligere at sikre forsyningssikkerheden, men også som en langvarig investering, der ville kunne føre til danske konkurrencefordele inden for den grønne sektor.

I 1996 fremlagde Svend Auken regeringens energihandlingsplan. Han havde særligt fokus på anvendelsen af naturgas som en væsentlig del af det danske energimix, hvorfor handlingsplanen inkluderede en omlægning af støtten til naturgas, så den svarede til 70 % af olieafgiften, og det dermed blev billigere at anvende naturgas end olie. Ligeledes ville man fastlægge en reform af el- og kraftvarmesektoren, som skulle sikre energi- og miljøpolitikken i et liberaliseret marked. Dette resulterede i, at Folketinget i 1998 indførte PSO-tariffen, som skulle dække udgifterne til de energiteknologier, der kom på markedet og ikke kunne finansieres på rene markedsvilkår (EnergiNet, 2016a). Midlerne blev betalt af forbrugerne via deres elregning og omfatter særligt

tilskud til vedvarende energi, men også til udvikling og forskning i miljøvenlig energi og effektiv anvendelse samt dækning af Sikkerhedsstyrelsens omkostninger.

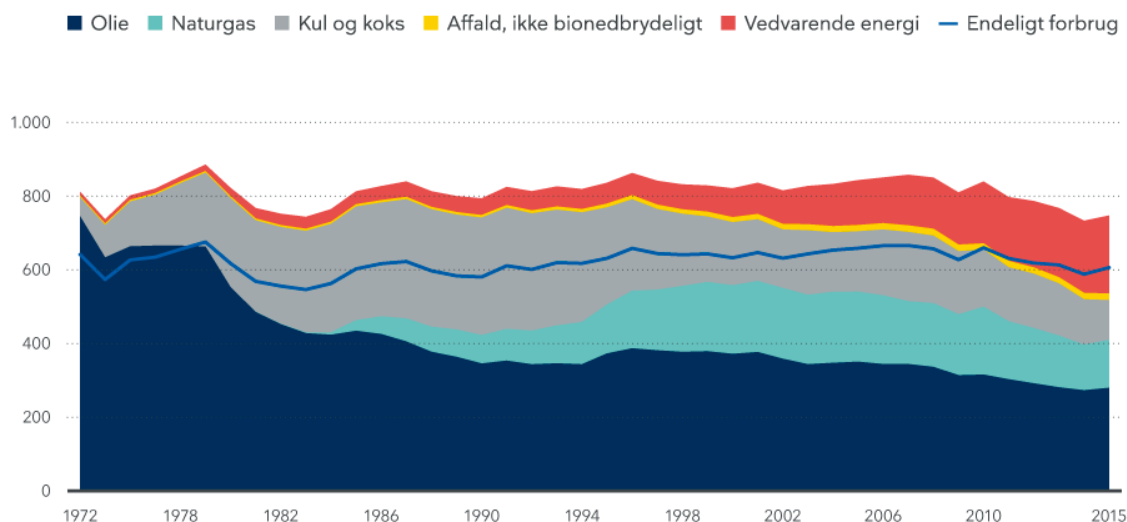
Auken kæmpede for at få vedvarende energi frem i Danmark, og derfor indeholdt planen også et mål om at fortsætte udbygningen af vedvarende energi med 1 % om året, et forsøgsprogram med biobrændstoffer, en udbygning af havvindmøller og en yderligere prioritering af energiforskning og udvikling inden for vedvarende energi. Ydermere havde han ambitioner om, at det skulle være mere attraktivt for kommunerne at gennemføre energibesparelse, samt at man skulle nedbringe energiforbruget i nybyggeri med 50 % inden 2005 (Nielsen, 2016, s. 7). Disse mål var meget ambitiøse og satte for alvor gang i udviklingen af vedvarende energi. Dette var bl.a. med til, at Danmark i 1997 blev selvforsynende med energi for første gang i nyere tid (ibid., s. 8). Det skyldtes ligeledes, at man øgede produktionen af olie- og gasfelterne i Nordsøen, og dermed steg den danske selvforsyningsgrad fra 52 % i 1990 til 156 % i 2004, men den faldt dog til 102 % i 2010 i takt med, at olie- og gasproduktionen faldt. Fra 2011 var Danmark ikke længere selvforsynende med energi, og i 2015 var selvforsyningsgraden faldet til 89 % (Hinrichsen, 2016).

I 2007 foretog den danske regering en omlægning af Miljøministeriet og Transport- og Energiministeriet og samlede det hele under Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet, og den første Energi- og Klimaminister blev den forhenværende Miljøminister Connie Hedegaard. Denne omlægning skyldtes bl.a., at København skulle være vært for COP15-mødet i 2009 samt det øgede fokus på klimaforandringer og den globale opvarmning (Regeringen). I perioden 2010-2014 var Connie Hedegaard Klimakommissær i EU-Kommissionen, og hun havde dermed en vigtig rolle i forhold til klimaområdet i samtlige 28 medlemsstater i EU (Danfoss, 2016).

Energimix

Danmarks energimix har været næsten uændret indtil 1972, men siden da har der været en ændret tendens i energimixet, da man er begyndt at fokusere på vedvarende energi (Energi- og Olieforum).

Figur 3: Danmarks energimix

Som det fremgår af figur 3, har der været en stor stigning i anvendelsen af vedvarende energi i Danmark. Ligeledes er det danske forbrug af olie faldet drastisk siden oliekriserne i 1970'erne. Til at starte med blev olien forsøgt erstattet med kul, og i starten af 1980'erne begyndte naturgas at blive en større og større del af det danske energimix. Olie er dog stadig en stor del af det danske energimix, og i 2014 udgjorde olie 36,8 % af det samlede energimix, da det særligt anvendes i transportsektoren (Energistyrelsen, 2014a). På dette område er Danmark mere end selvforsynende grundet den olie, der bliver udvundet fra felterne i Nordsøen (Energi-Forsynings- og Klimaministeriet, 2016a, s. 19). Udover olie bliver også naturgas udvundet fra Nordsøen, og gas udgør 18 % af det danske energimix. Kul og koks udgør 17,6 %. Dog er det, som det fremgår af figur 3, vedvarende energi, der udgør den næststørste del af det danske energimix, nemlig 28,6 %.

Dykker man længere ned i tallene på det danske energiforbrug bliver det tydeligt, at det især er i produktionen af elektricitet, at Danmark benytter vedvarende energi som energikilde. I 2014 stammede 53,4 % af den samlede el-produktion fra vedvarende energikilder, hvorfra 72,6 % stammede fra vindenergi (Energistyrelsen, 2014b, s. 3). De seneste 20 år er der sket en markant stigning i andelen af vindenergi i den samlede produktion af el, og el-produktionen fra vindenergi udgjorde i 2014 38,8 %, og dette tal var blot 1,9 % i 1990 (ibid., s. 9).

Energisikkerhed

Kul

I starten af 1990'erne var kul den dominerende energikilde til el-produktion i Danmark, men dette ændrede sig dog op gennem slutningen af 90'erne og starten af 00'erne, og i 2015 udgjorde olie, naturgas og vedvarende energi tilsammen 67,7 % af de energikilder, der anvendes til el-produktion (Danish Energy Agency, 2017, s. 13). Det danske kulforbrug er altså faldet meget, og det skyldes bl.a., at det generelle energiforbrug i Danmark er faldet (ibid.). Problemet med at anvende kul i Danmark skal findes i, at kul ikke findes i den danske undergrund, og derfor er staten nødt til at importere al den kul, der anvendes. Dette har gjort, at Danmark har satset mere på energikilder, der kan produceres nationalt såsom olie og naturgas og senere vedvarende energikilder som f.eks. vindkraft, hvilket ifølge Hoffmann kan forklares ved, at man har forsøgt at sikre sig selv sikkerhedspolitisk.

Olie og naturgas

Som tidligere nævnt var Danmark i årene op til den første oliekrise afhængig af olie fra Mellemøsten, og efter oliekriserne blev det derfor en vigtig del af dansk energipolitik at øge diversificeringen af energimixet i et forsøg på at blive mindre afhængig. Moravcsik vil forklare dette ud fra, at der ligeledes er en økonomisk interesse i at øge diversificeringen, da den danske industri blev hårdt ramt af kriserne, hvilket gik ud over den nationale økonomi. Hoffmann vil tilføje, at det ligeledes er et sikkerhedspolitisk problem, at man som land kan blive ramt så hårdt udefra. Der blev derfor bl.a. satset på at udvinde olie og gas i den danske del af Nordsøen. Den store produktion af olie og gas medførte, at Danmark for første gang i 1997 var i stand til at producere mere energi, end danskerne selv anvendte (Energy Statistics). Dette betød, at Danmark kunne eksportere olie og gas, hvorfra 60 % af eksporten i dag bliver solgt til de skandinaviske lande (Energi statistik, 2017, s. 27).

Danmarks rolle som olie- og gaseksportør har betydet, at landet har kunnet tjene store summer på oliehandlen, og i 2011 tjente Danmark omkring 40 milliarder kr. på olie- og gashandel (Market Research, s. 9). Dog er produktionen af olie og gas som nævnt faldende (International Energy Agency, 2011, s. 115) sammenholdt med, at olie og gaspriserne på globalt niveau er lavere end hidtidigt, hvilket også har en indvirkning på Danmarks indtjening. I 2015 var Danmarks indtjening fra olie og gas fra Nordsøen faldet til 19 milliarder kr. (Market Research, s. 7).

Produktionen af olie og gas er vigtig for den danske økonomi via skatteindtægter og eksport, og den skaber danske arbejdspladser både på land og på havet (Energistyrelsen, 2017). Dermed er det på mange måder en økonomisk gevinst for Danmark at producere og anvende olie og gas som en central del af det danske energimix.

I 2016 blev Danmark rangeret som det bedste land ud af 124, da World Energy Council lavede deres årlige analyse af kvaliteten af energisystemerne (World Energy Council). Danmarks placering tillægges særligt kombinationen af at være selvforsynende med hensyn til olie og gas, men samtidig også at have implementeret vedvarende energi, således det udgør en betydelig del af det samlede danske energimix (ibid.). Dog kan man på den anden side se, at der er sket en ændring i forhold til, hvordan Danmark anskuer spørgsmålet om energisikkerhed. Efter oliekriserne var det vigtigt for Danmark at sikre forsyningssikkerheden, og dette skete ved produktion af olie og gas fra Nordsøen. I dag sigtes der fra dansk side ikke blot efter, at man skal have så høj en selvforsyningsgrad som muligt, men man arbejder hen imod at blive uafhængig af fossile brændstoffer.

For at opnå dette mål blev der fra regeringens side fremlagt en helhedsplan i september 2016, der havde til formål at sammentænke alle aspekter af energisikkerheden (Energi- Forsynings- og Klimaministeriet, 2016b). Der fokuseres her både på tiltag, der kan gøre det muligt for Danmark at blive uafhængig af fossile brændstoffer, uden at det er en risiko for energisikkerheden, men også hvordan der ved effektivisering kan spares penge for både forbrugere og virksomheder (Fremtiden for forsyning, 2016, s. 5). Det er altså klare økonomiske vurderinger, der ligger bag regeringens planer for Danmarks energisikkerhed, da dette vil være en gevinst for regeringens vælgergrupper, der muligvis har haft indflydelse på at få formuleret denne målsætning. Et eksempel herpå er, at den nuværende regering sænkede målet for, hvor meget Danmark skulle reducere deres CO₂-udslip. Dansk Industri, der må antages at være en af regeringens støtter, er klar fortaler for, at den nye regering sænkede Danmarks klimamålsætning, da de mente, at den forrige regerings målsætning var for hård mod erhvervslivet (Dansk Industri, 2016). Det kan sandsynligvis antages, at DI er mere tilbøjelig til at støtte op om en borgerlig regering end en regering med Socialdemokratiet og de Radikale, og den støtte ønsker den danske regering at bibeholde. Det er derfor sandsynligt, at Venstre vil lytte til DI's ønske om en mindre ambitiøs målsætning for klimaindsatsen, og dette derved er med til at ændre på de nationale præferencer i

Danmark. Der kan argumenteres for, at denne ændring skyldes påvirkning fra økonomiske aktører som f.eks. virksomheder, der stadig har brug for olie. Dette vil Moravcsik forklare ved, at netop de økonomiske forhold spiller en stor rolle i, hvorledes den nationale præference dannes. Som beskrevet oven for er der sket en ændring, og det er også ud fra argumenterne om de økonomiske konsekvenser for erhvervslivet, at regeringen begrunder en ændring af målsætningerne. Dermed er der sket en ændring i de nationale præferencer i forbindelse med regeringsskiftet.

Forsyningssikkerhed

Den danske elforsyningssikkerhed er blandt de bedste i Europa (EnergiNet, 2016b, s. 1). Det er essentielt, at man kan regne med, at der er strøm i stikkontakterne, hvis samfundet skal fungere optimalt. Derfor har energiforsyning af særligt elektricitet en høj prioritet i Danmark, da strømsvigt kan have store konsekvenser for både industrien og privatpersoner (Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet, 2017). Danmarks elforsyning ligger i dag på 99,99 %, hvilket betyder, at en gennemsnitlig forbruger er uden el ca. 40 minutter om året (ibid.). Denne høje sikkerhed af elektricitet skyldes, at Danmark har en bred kombination af el-anlæg såsom kraftværker, kraftvarmeværker, vindkraft og solceller samt et velfungerende nordisk el-marked, hvor man kan købe strøm, hvis der ikke produceres nok i Danmark.

I og med forsyningssikkerheden i Danmark er velfungerende, er der en større interesse i at se på, hvordan man bibeholder den stabile forsyning. EnergiNet arbejder for at sikre forbrugerne billig strøm samtidig med, at vedvarende energi skal integreres i en større mængde, uden det går ud over forsyningssikkerheden (EnergiNet, 2016b, s. 10). Som udgangspunkt ser EnergiNet et behov for nye teknologier, der kan give klare prissignaler, mere fleksibilitet hos forbrugerne og incitament for at anvende mere energi, når det er billigt, og mindre energi, når det er dyrt (ibid., s. 21). Ligeledes ønsker de nærmere undersøgelser af de fremtidige behov, så man er sikker på, at markedet har mulighed for at følge med efterspørgslen, samt bedre løsninger i tilfælde af, at kraftværkerne ikke kører.

Olie og naturgas

Der har de senere år været en bekymring i Danmark for, at olie- og gasfelterne i Nordsøen skulle ophøre, men i en rapport fra 2016 fra Olie Gas Danmark blev det understreget, at der er rigeligt med råstoffer at komme efter indtil videre (Olie Gas Danmark, 2016, s. 1). Der er dog en række

udfordringer, da det bliver sværere og sværere at hente det op, de resterende forekomster ligger i mindre mængder, og rørledningerne er aldrende og dyre at vedligeholde (Udvalget vedrørende udarbejdelse af en olie- og gasstrategi, 2017, s. 18). Ifølge rapporten er det derfor op til fremtidig teknologi og investeringer, om det fortsat skal være muligt for Danmark at producere, anvende og eksportere den danske olie og gas. Olie Gas Danmark stiller sig dog positivt overfor, at man fortsat kan satse på udvindingen i Nordsøen, da man har set en stødt udvikling, inden for hvor meget råstof det har været muligt at hente op. For 20 år siden var det blot en syvendedel af felterne, der var mulighed for at udnytte, hvor det i dag er en fjerdedel (ibid., s. 1). Dette skyldes udvikling i teknologien samt investeringer fra virksomheder, og derfor håber Olie Gas Danmark, at dette vil fortsætte, så den danske økonomi og de danske forbrugere fortsat kan nyde godt af den danske olieproduktion samt opretholde den høje forsyningssikkerhed af olie og gas.

Udvalget vedrørende udarbejdelse af en olie- og gasstrategi forventer, at Danmark vil kunne forblive nettoeksportør af olie- og gas indtil efter 2030 med undtagelse af enkelte år (ibid., s. 8). Danmark har dog brugt over halvdelen af den olie og gas, der er at finde i de danske felter, og selvom regeringen i marts 2017 lempede på beskatningen, og dermed gjorde det mere fordelagtigt for f.eks. Mærsk at investere i felterne, ændrer det ikke på, at felterne på et tidspunkt vil høre op (Prakash, 2017). Som tidligere beskrevet kan forsyningssikkerheden ses som et sikkerhedspolitisk spørgsmål, da det er ekstremt vigtigt for en stat at være sikker på at kunne få energi nok. Hoffman kan derved være med til at forklare, hvorfor den danske energipolitik begynder at koncentrere sig mere om vedvarende energikilder. Da man er bevidst om, at forsyningerne fra Nordsøen er midlertidige, er der et behov for nye løsninger. Dette kan også være med til at forklare den danske interesse i Energiunionen, og i særlig grad et integreret indre marked for energi. Dette vil betyde en stabilitet og sikkerhed af forsyningssikkerheden i Danmark, når olie- og gasreserverne i Nordsøen er udtømt eller ikke længere er tilgængelige.

Vedvarende energikilder

Med hensyn til forsyningssikkerheden er den danske satsning på vedvarende energi en udfordring, da det kan være usikkert, om det er muligt at forsyne de danske forbrugere med el, når den efterspørges (Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet, 2017). Det vil kræve en "elektrificering" af det danske samfund, hvis man skal sikre forsyningen af vedvarende energi til

forbrugerne, hvilket kort fortalt betyder, at man skal bruge strømmen effektivt, når vinden blæser, og solen skinner (Økolariet).

Det er dog lagringen af den vedvarende energi, der fortsat er den største udfordring (ibid.). Hvor fossile brændstoffer kan lagres i deres faste eller flydende form, findes der på nuværende tidspunkt ikke en måde at lagre f.eks. vind- og solenergi. Dermed er det sværere at få energi, når vi ønsker det, da det ikke er muligt at hælde vind i tanken på køretøjer eller have solstråler løbende i rørene i beboelsesområder. Det kræver et intelligent el-system, som man stadig arbejder på at udbygge, så man bedre kan regulere forbruget efter, hvornår der er energi til rådighed (ibid.). Det er ligeledes et problem, at man ikke har ordentlige muligheder for at eksportere den energi, man producerer med vedvarende energikilder, men ikke har efterspørgsel på. Som det ser ud nu, er det muligt at sælge energien videre via transitnettet, men det er ikke udbygget godt nok endnu. Der kan derfor argumenteres for, at en energiunion med et velfungerende indre marked for energi vil kunne hjælpe på problemet. Det vil være muligt at sælge den overskydende energi hurtigt videre, samtidig med at man ville kunne købe energi fra resten af Europa, når der ikke bliver produceret nok i Danmark.

Konkurrenceevne

Den danske økonomi og de danske virksomheder er generelt set blandt EU's og verdens mest konkurrencedygtige. Danmark blev i 2017 rangeret som nr. syv på IMD's World Competitiveness Yearbook, der hvert år rangerer verdens mest konkurrencedygtige økonomier. Som led i denne vurdering bliver der bl.a. kigget på arbejdsløshedstal og handel (IMD). Dog oplever den danske økonomi ikke den samme vækst som andre OECD-lande, hvilke bl.a. skyldes, at Danmarks indtjening fra salget af olie og gas i Nordsøen som beskrevet tidligere er faldende (OECD, 2016a, s. 4). Dette er en af årsagerne til, at Danmark vælger at fokusere på vedvarende energi, fordi de her har mulighed for at konkurrere med andre lande på et område, som de er førende indenfor.

Priser og afgifter på energi

Den danske pris på energi og især el eksklusiv afgifter er blandt de laveste sammenlignet med de resterende OECD-lande. Dog bliver der pålagt afgifter, hvilket gør, at prisen på el for forbrugerne i Danmark er blandt de højeste i EU (Eurostat, 2017b). For industrien bliver der også pålagt elafgifter, men selv med disse afgifter ligger prisen for danske virksomheder en smule

under EU-gennemsnittet (ibid.), hvilket betyder, at de danske virksomheder har en klar konkurrencefordel overfor virksomhederne i de medlemsstater, hvor elpriserne er højere. Der er desuden udsigt til, at elpriserne vil falde yderligere frem mod 2022, hvor PSO-tariffen vil være fuldt afskaffet. Dette vil resultere i lavere elpriser for både forbrugere og virksomheder og føre til, at danske virksomheder opnår en endnu større konkurrencefordel (Erhvervsministeriet, 2017, s. 108), da de har færre udgifter i forbindelse med deres elforbrug. Ved at afskaffe PSO'en vil det betyde en besparelse på 7 mia. kr. for de danske virksomheder, når afgiften er fuldt udfaset (Finansministeriet, 2016, s. 4) Dette vil for danske virksomheder betyde en gennemsnitlig reduktion af el-omkostninger på 25 % (ibid., s. 25).

Den nuværende regerings beslutning om at starte udfasningen af PSO-tariffen kan forklares ved, at regeringen tilgodeser sine støtter i erhvervslivet, som er en stor del af dens vælgergruppe, og regeringen vægter dermed erhvervslivets økonomiske interesser højere end at fremme den grønne omstilling. Dansk Industri støtter udfasningen af PSO'en, da de mener, at PSO-tariffen har en negativ påvirkning på danske virksomheders konkurrenceevne, da de har store udgifter i forhold til elforbrug. På den anden side har der fra Klimarådet, der arbejder strategisk med at fremme den grønne omstilling, været kritik af afskaffelsen (Kehlet & Stenvei, 2016), da de mener, at det vil være med til at øge den danske udledning af drivhusgasser.

Disse to modstridende holdninger kan desuden være med til at forklare, hvordan Danmarks nationale præferencer på energiområdet dannes. Dansk Industri er en brancheorganisation, som varetager mange virksomheder, der har interesse i at slippe for at skulle betale store summer til el. Dansk Industri lytter til deres kunder og forsøger derfor at få indflydelse på regeringens beslutninger og skabe de bedst mulige konkurrencevilkår for virksomhederne. Klimarådet på den anden side blev nedsat under den tidligere SR-regering, der havde som målsætning, at Danmark i 2050 skulle være helt fri for fossile brændstoffer. Det ambitiøse mål for Danmark er et eksempel på, hvor vigtigt klima var for den tidligere regering, hvorfor man muligvis har lyttet mere til f.eks. Klimarådet, når det kom til at træffe beslutninger inden for klima og miljø. Den nuværende regerings holdning på klimaområdet, som vil blive uddybet senere, er ikke lige så ambitiøs, og man kan se en vægtning af økonomiske interesser overfor yderligere grøn omstilling. Danmarks nationale præferencer dannes dermed ved, at regeringen lytter til de forskellige argumenter og forslag fra de organisationer, der har kendskab til det område, de arbejder med, og så danner de

deres præferencer ud fra det. Der kan argumenteres for, at regeringen er tilbøjelig til at lytte mest til deres vælgerskare, da de har et ønske om at blive genvalgt ved næste Folketingsvalg. Derfor ser man, at der kan være forskellige nationale præferencer ud fra, hvilken regering der er på det pågældende tidspunkt, da de som oftest har forskelligt bagland.

Udviklingen af vedvarende energi

Som tidligere beskrevet har Danmark siden starten af 1990'erne arbejdet målrettet mod, at vedvarende energi skal spille en større rolle i det danske energimix. Udviklingen af vedvarende energi er længe blevet og bliver stadigvæk støttet for at kunne klare sig i konkurrence på markedsvilkår. Dette er bl.a. sket ved PSO-afgiften samt afgifter på fossile brændstoffer (Erhvervsministeriet, 2017, s. 109). Dog er disse vedvarende energiteknologier gradvist blevet mere konkurrencedygtige overfor de fossile alternativer. Dette skyldes især, at prisen på at udvinde energi fra f.eks. vind de seneste år er faldet (ibid., s. 109), hvilket derfor betyder, at prisen på el fra vindenergi ligeledes er faldet. Dermed har Danmark en klar konkurrencefordel, når der fra EU's side sættes mål for, hvor stor en andel af energimixet der skal bestå af vedvarende energi. Derfor antages det, at der fra dansk side er en klar interesse i mere integration på klima- og miljøområdet, fordi den danske satsning på vedvarende energi og især vindenergi har betydet, at man i Danmark nu har udviklet teknologien så meget, at den er konkurrencedygtig.

Danmark er foregangsland, når det kommer til vedvarende energi og i særdeleshed vindmøller, hvor Danmark var det første land i verden til at opstille havvindmøller. Dette betyder, at danske virksomheder har stor ekspertise inden for grøn teknologi (Energistyrelsen, d), og mange virksomheder lever af at eksportere grøn teknologi og knowhow. Ud fra dette kan der derfor argumenteres for, at Danmark ser en klar økonomisk fordel i, at Energiunionen lægger op til at koble energisikkerhed sammen med klimamål samt målsætninger for brugen af vedvarende energi. Grundet Danmarks tidligere satsning på vindmøller findes der en stærk sektor indenfor bl.a. offshore vindteknologi, der sikrer, at Danmark har nogle af de laveste priser på energi fra vind (Gottlieb, 2015). Ud over at være førende i selve teknologien er danske virksomheder blandt de førende i verden til at installere vindmøller. Dette giver en klar fordel for Danmark, som kan være med til at implementere vindkraft i de andre medlemsstater og dermed tjene penge på den danske investering i vedvarende energi.

I 2016 eksporterede danske virksomheder energiteknologi og løsninger for 83,3 mia. kr. svarende til 11,8 % af den samlede danske vareeksport. Ud af denne eksport udgjorde eksport af grønne teknologier 56,8 % af den totale eksport af energiteknologi (Energi-, Forsynings- og klimaministeriet, 2016c, s. 1). Netop eksporten af energiteknologier har været stærkt stigende siden 2010, og den steg i denne periode med 29,6 % (ibid., s.1). Derfor bliver der fra de danske virksomheder, der tjener penge på denne eksport, formuleret et ønske til regeringen om, at denne skal arbejde hen imod, at vedvarende energi skal spille en større rolle i EU-sammenhæng. På den måde er dette med til at danne den nationale præference for den danske regering, som kan være med til at forklare, hvorfor Danmark ønsker et tættere samarbejde i EU om energi. Især vindmølleindustrien oplever en stødt stigende vækst. I 2016 beskæftigede branchen 32.898 danskere, hvilket svarer til en stigning på 6,2 % i forhold til tallet fra 2015 (Vindmølleindustrien, 2016a). Den samlede beskæftigelse i vindmølleindustrien svarer til 2,2 % af den samlede andel af privatansatte danskere (Vindmølleindustrien, 2017, s. 6). Også i eksporten af vindmøller skete der en stigning fra 2015 til 2016. I 2016 eksporterede danske virksomheder i vindmøllebranchen for 55,6 mia. kr., hvilket svarer til en stigning på 16 %. Den samlede eksport af vindmøller, teknologi og services udgjorde 4,1 % af den samlede danske eksport (ibid., s. 3). Der kan derved argumenteres for, at den vedvarende energisektor generelt og vindindustrien i særdeleshed bliver en mere og mere central sektor i Danmark, da dens økonomiske betydning som beskrevet ovenfor oplever vækst. For Danmark er det derfor en vigtig brik i spillet om den kommende Energiunion, at der bliver sat så høje mål som muligt for andelen af vedvarende energi hos de forskellige medlemsstater, da det vil betyde gode eksportmuligheder for danske virksomheder.

For Danmark og danske virksomheder er der også en betydelig interesse i, at der fra EU's side bliver gjort mere for ETS. Der er på nuværende tidspunkt et overskud af kvoter, hvilket gør, at prisen på disse kvoter er lave, og dermed er der ikke det store incitament for at sænke CO₂-udledningen (Dansk Energi, 2016, s. 5). Som tidligere beskrevet er danske virksomheder nogle af de mest energieffektive sammenholdt med den store andel af vedvarende energi i det danske energimix særligt til el-produktion. Derfor vil en stigning i kvotepriserne betyde, at danske virksomheder med stor sandsynlighed vil kunne sælge en andel af deres kvoter til andre europæiske virksomheder, der ikke er lige så energieffektive. Dette vil derved give de danske virksomheder en klar konkurrencefordel og er endnu et bevis på, at Danmark har en klar økonomisk interesse i at skærpe de europæiske krav for udledning af drivhusgasser. Det vil også

give Danmark en klar fordel, da en stigning i kvoteprisen også vil betyde en prisstigning på energi, hvilket betyder, at siden danske virksomheder er blandt de mest energieffektive i EU, skal de bruge færre penge på energi end deres konkurrenter (ibid., s. 16).

Mangel på europæisk infrastruktur

En af målsætningerne for Energiunionen er, at den skal skabe et sammenkoblet fælles europæisk marked for energi. Det vil være i en klar dansk interesse, at der bliver skabt bedre infrastruktur og et mere frit marked for energi. Som det ser ud i dag er der ikke fri konkurrence på området, og der har fra dansk side været flere klager over, at Tyskland lukker for det kabel, der skal sende dansk, svensk og norsk el til Tyskland (Andersen, 2015). Dette har betydet et tab i de tre lande på 1,2 mia. kr. i perioden 2012-2014. Det er i de tyske strømproducenters interesse, at der er så lidt konkurrence på området som muligt, da det betyder, at de ikke bliver presset på prisen (ibid.). Dette kan derved være med til at forklare Danmarks positive holdning til Energiunionen. De danske el-producenter kan se en klar økonomisk fordel i et europæisk el-marked, hvor strømmen ikke bliver stoppet ved, at tyskerne lukker for kablet. Disse synspunkter er med til at præge den danske regerings holdninger og dermed den nationale præference. Energi-Forsynings- og Klimaminister, Lars Christian Lilleholt, har udtalt om sagen: *"Jeg vil tage det op med den tyske energiminister, når jeg mødes med ham i de kommende måneder og presse på alt det, jeg overhovedet kan, for at Tyskland får løst den knude. Målet med EU's energiunion er, at vi udnytter hinandens energi bedst muligt, og der må man sige, at det er en enorm hindring ved den dansk-tyske grænse"* (ibid.). Ifølge ministeren er det dermed yderst centralt for Danmark, at energiinfrastrukturen i EU bliver mere integreret. Dette vil betyde, at Danmark i langt højere grad end hidtidigt vil være i stand til bedre at udnytte bl.a. den el, der produceres fra vindmøllerne. På den måde kan den overskydende energi nemt og hurtigt sælges videre til andre medlemsstater, når Danmark producerer mere el, end der er behov for (Lilleholdt & Tørnes, 2015). Det vil ligeledes være muligt for Danmark at supplere elforsyningen de dage, hvor vindmøllerne ikke producerer el nok til at dække det danske behov, ved at købe energi fra de andre medlemsstater.

Udover at forsøge at påvirke regeringen har de danske virksomheder og interesseorganisationer, der arbejder med grøn teknologi, også rettet deres fokus mod det supranationale niveau og forsøger selv at yde indflydelse på beslutningerne om EU's energi og klimapolitik via

lobbyindsats i Bruxelles. I 2014 gik en række virksomheder fra den grønne sektor, herunder Vestas, sammen for at lægge pres på, at EU's 2030 mål, som vil blive uddybet senere, indeholdt bindende mål om vedvarende energi på minimum 30 % (Vindmølleindustrien, 2014). De fleste brancheorganisationer, hvis medlemmer beskæftiger sig med grønne teknologier, er repræsenteret i Bruxelles (Dansk Ventilation). Dette kan ses som en form for politisk spill-over, hvor de subnationale aktører vender deres fokus mod de supranationale aktører. Dette gør de danske virksomheder, fordi de kan opnå gunstige forretningsmuligheder ved, at der på EU-niveau bliver sat regler for f.eks. andelen af vedvarende energi i medlemsstaternes energimix.

Det er ikke kun private virksomheder, der søger mod Bruxelles for at forsøge at vinde indflydelse på de beslutninger, der træffes på supranationalt niveau. Også embedsfolk sendes afsted til Bruxelles som nationale eksperter og er med til at forme lovgivningen (Villadsen, 2017). Dette betyder, at Danmark har mulighed for at presse endnu mere på for, at den lovgivning, der vedtages, fokuserer på f.eks. vedvarende energi.

Vedvarende energi

Som nævnt har Danmark energiresourcer nok til at dække det meste af det nationale energiforbrug og tilmed eksportere energi, men det store danske forbrug af olie og naturgas udleder drivhusgasser, der er dårlige for klimaet. Vedvarende energikilder er derfor blevet en større og større del af det danske energimix, og i 2015 dækkede vedvarende energi 30 % af det danske energiforbrug (Bjørn, 2016). Det skyldes særligt, at der har været en fremgang i produktionen og anvendelsen af vindkraft, og dermed har vedvarende energikilder kunnet dække en større andel af den danske efterspørgsel på energi. I forbindelse med, at Danmark har nedsat andelen af fossile brændstoffer i energimixet, er udledningen af drivhusgasser blevet reduceret med 31,1 % siden 1990 (ibid.).

Udfordringerne med vedvarende energi

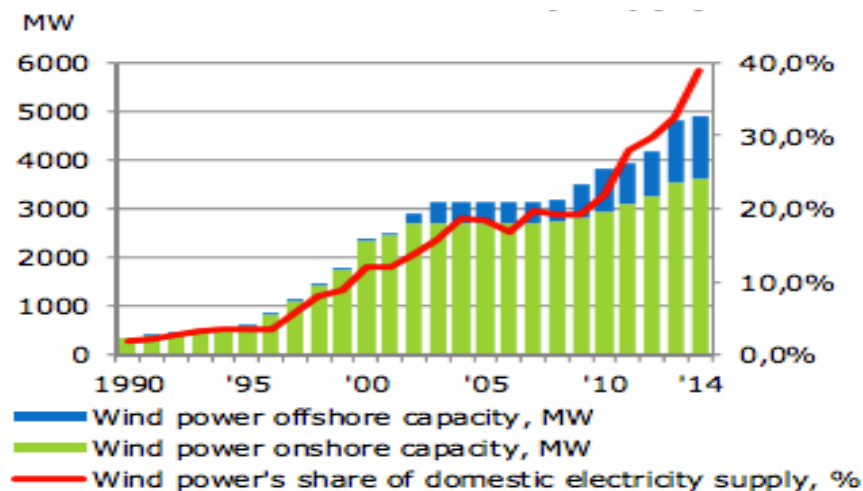
Der er dog den tidligere nævnte udfordring i forhold til at lagre den vedvarende energi, der vil kræve, at det danske samfund "elektrificeres" (Økolariet). I fremtiden arbejder man derfor på at få et energisystem, som er mere sammenhængende. Dette "intelligente el-net" skal sikre en bedre udnyttelse af f.eks. vind og biomasse og samtidig fordele energien bedre. Vedvarende energi produceres på forskellige tidspunkter af døgnet, og særligt i forhold til vindkraft og solenergi afhænger det også af vejret, hvorfor nogle dage giver mere energi end andre. Ligeledes er der

forskel i det danske behov for energi fra dag til dag og i de forskellige timer i døgnet. Derfor skal fremtidens energisystem være med til at regulere forbruget i hjemmet alt efter mængden af tilgængelig energi samt prisen på el på det pågældende tidspunkt i stedet for at regulere energiproduktionen efter pris, udbud og efterspørgsel (ibid.). Det kræver dog, at man får skabt et mere elektrisk samfund i fremtiden. Et sådant samfund ville betyde, at Danmark kunne sælge mere energi til resten af de europæiske lande og dermed tjene penge på vedvarende energi og bruge den energi, de ikke på nuværende tidspunkt har mulighed for at opbevare. Dette er et af de positive aspekter de ser ved en europæisk energiunion, da et sammenhængende energimarked med bedre mulighed for eksport vil skabe vækst for den danske stat.

Vindenergi

Denne store udvikling i anvendelsen af vedvarende energi kan bl.a. forklares med, at der fra politisk hånd var et stort ønske om at nedbringe forbruget af olie for at opnå målsætningen om et Danmark, der er uafhængigt af fossile brændstoffer i 2050, som vil blive uddybet senere, samt at opretholde det bæredygtige samfund. Derfor valgte man at satse på vindenergi, da Danmarks mange kystområder giver særlig god mulighed for at anvende vindkraft.

Figur 4: Andelen af vindenergi i det danske elforbrug

Vindkraft har vist sig at være en stor gevinst for Danmark. Som det fremgår af figur 4 (Danish Energy Agency, 2017, s. 9) er andelen af vindkraft i den danske el-produktion steget stødt gennem slutningen af 1990'erne og 00'erne, og især efter 2010 har vindkraft været en vigtig

faktor i forhold til at dække det danske elektricitetsbehov. I 2015 leverede vindmøller 42,1 % af det samlede elforbrug i Danmark (Vindmølleindustrien, 2016b) sammenlignet med 38,8 % i 2014 og 1,9 % i 1990 (Danish Energy Agency, 2017, s. 9). Andelen i 2015 satte verdensrekord, hvilket understreger Danmarks rolle som foregangsland på området.

I 1990 kom vindenergien fra vindturbiner på landjorden, og siden har man udviklet vindkraften til også at komme fra vindmøller på både land og i havet. I 2015 kom 65,8 % af den samlede vindkraft fra installationer på land og 34,2 % fra installationer i havet (ibid., s. 9). Danmark har i dag 13 havvindmølleparker og over 4.500 vindmøller på landjorden (Økolariet). Havvindmøllerne er større end dem på land, og deres placering gør, at de kan producere mere strøm, da vinden ikke kan blive stoppet af f.eks. bakker og bygninger.

Satsningen på vindenergi kom især til udtryk, da den danske stat i startfasen besluttede at dække 30 % af omkostningerne ved at omlægge til vedvarende energi (Sovacool, 2013, s. 830). Ydermere blev der indgået aftaler med landmænd om, at hvis de ønskede det, kunne de installere vindmøller på deres grund, og borgere havde mulighed for at blive en del af et samarbejde enten i deres egen kommune eller nabokommune som medejere af lokale vindmøller (ibid., s. 830).

Solenergi

Danmark har ligeledes forsøgt sig med solenergi, men denne type vedvarende energi er svær at anvende, da solen ikke skinner hver dag, og der er stor forskel på de solrige timer afhængigt af årstiden og vejret.

I Danmark er der to måder, hvorpå man forsøger at anvende solenergi. Den første er solceller, der omdanner solens stråler til strøm. Dog er de nuværende solceller kun i stand til at omsætte 15-20 % af solens stråler til produktion af el, men man håber på at kunne effektivere dem i fremtiden. Den anden måde er solvarmeanlæg, hvor solens stråler anvendes til opvarmning af vand til boliger. Der skal dog arbejdes for at forbedre anvendelsen af solenergi, men der er på trods af det sket en kraftig stigning i antallet af solceller og solvarmeanlæg. I 2015 producerede solceller og anlæg 1,8 % af det samlede elforbrug i Danmark, og det forventes, at tallet stiger til 5 % i 2020. Der er ligeledes sket en stigning i anvendelsen af solenergi hos private samt hos fjernvarmeselskaberne, der har opsat store anlæg med solceller. For at udbrede brugen af solceller blev der under den tidligere regering desuden vedtaget regler for solcelleanlæg for

virksomheder, der gør det muligt for virksomheder, der investerer i solcelleanlæg, at trække disse investeringer fra i skat (Greenmatch, 2017).

Biomasse

En anden vigtig vedvarende energikilde i det danske energimix er biomasse. Biomasse udgør $\frac{2}{3}$ af de samlede vedvarende energikilder i Danmark (Energistyrelsen, c) og er dermed den vedvarende energikilde, man anvender mest. Det er især til produktion af el og varme, at biomasse anvendes, da man her har brug for en pålidelig energikilde i det moderne danske samfund, som ikke er påvirket af vejrforhold og lagringsmuligheder. Produktionen foregår primært med samfyring i kraftvarmeværkerne, og der kom i 1990'erne en stor stigning i investeringer i kraftvarmeværkerne (ibid.). I perioden 1990 til 1997 var mere end $\frac{3}{4}$ af de nye tilkoblinger til el-nettet kraftvarmeværker (Sovacool, 2013, s. 832). Denne stigning skal bl.a. ses i lyset af den grønne omstilling, som Auken påbegyndte. Ved at bruge samfyring som et supplement sammen med kul var det en måde at mindske udslippet af CO₂. Der er dog en vis debat om, hvorledes brugen af biomasse kan karakteriseres som CO₂ neutralt, da der i visse forskerkredse bliver argumenteret for, at brugen af biomasse udleder en del CO₂ (Johansen, 2015). Brugen af biomasser i kraftvarmeværker udleder dog stadig mindre CO₂ end anvendelsen af olie og kul (ibid.). Ydermere har biomasse den fordel, at man kan lagre energien i sin faste form ligesom med olie og kul.

Bæredygtighed og klimapolitik

Bæredygtighed er et nøgleord i dansk energipolitik. I mange år har Danmark arbejdet for at være så bæredygtig som muligt, og i 2017 blev Danmark kåret som verdens fjerde mest bæredygtige land af World Economic Forum (CSR, 2017). Dette skyldes, at der er et særligt dansk fokus på at øge andelen af vedvarende energi og reducere udledningen af drivhusgasser. Fra 2006 til 2016 er den samlede danske udledning af drivhusgasser blevet reduceret med 25 mio. tons, og ambitiøse målsætninger for fremtiden skal være med til at sikre, at Danmark holder kursen mod et stadig mere bæredygtigt samfund (DONG Energy, 2017). Fra dansk side kan ambitionerne for Energiunionen også ses en mulighed for at fortsætte den grønne omstilling.

Økonomisk støtte til bæredygtigheden

Den enkelte dansker er med til at finansiere den danske bæredygtighed. Med PSO-tariffen blev det dyrere for forbrugere og virksomheder at købe strøm, men samtidigt blev der også muligt at

udvikle vedvarende energiteknologier hurtigere, end man ellers ville kunne. Man kan argumentere for, at selvom det er dyrt for forbrugerne, er den grønne omstilling en værdibaseret interesse, som danskerne mener, er prisen værd. Hoffmann vil forklare dette ud fra, at en værdibaseret politik står stærkere end en økonomisk, og at den grønne omstilling er en del af den danske identitet. Dermed er danskerne enige om, at de gerne vil være med til at finansiere udviklingen.

Den økonomiske støtte gjorde, at Danmark langt hurtigere end andre EU-medlemsstater kunne udvinde energi fra vedvarende energikilder. Der er fra dansk side blevet investeret store summer i bæredygtige energikilder, og det danske erhvervsliv har været blandt dem, der har betalt mest (Kehlet & Stenvei, 2016). Dette kan være med til at forklare den helt klare danske interesse i Energiunionen. Der kan argumenteres for, at det fra dansk side bliver set som en mulighed for nu at tjene penge på de investeringer, man har lavet i vedvarende energi. Ved at det danske samfund de facto gennem PSO-tariffen har været med til at understøtte udviklingen af vedvarende energi, der ikke kunne klare sig på markedsvilkår, har dette medført, at danske virksomheder, som beskæftiger sig med vedvarende energi, har kunnet udvikle sig nok til nu at være konkurrencedygtige (Bjørn-Hansen, 2016). Der kan også argumenteres for, at ved at alle danskere er med til at bidrage til udbredelsen af vedvarende energi, bliver det også nemmere en del af dansk mentalitet, at Danmark skal være et af foregangslandene, når det kommer til den grønne omstilling (Energi, Forsynings- og Klimaministeriet, 2017). Dette betyder, at det kan blive et populært emne politisk, hvilket er med til at danne nationale præferencer, fordi partierne tager emnet til sig i et forsøg på at vinde stemmer. Derefter er det også med til at påvirke Danmarks position i forhandlinger om bæredygtig energi på EU-niveau, fordi et parti, der har vundet magten ved at have bæredygtigt energi som et centralt emne, derfor også vil kæmpe for at få dette igennem på EU-niveau. Det kan antages, at det særligt er vælgere fra centrum venstre, hvor bæredygtighed, klima og miljø spiller en stor rolle. Her vil Hoffmann forklare det med, at for disse er fortællingen om grøn energi blevet en del af den danske identitet. Det er derfor nemmere for især denne vælgergruppe at identificere sig med EU, når der bliver taget flere initiativer for brugen af grøn energi, modsat hvis EU gik i en anden retning.

Dong vil udfase kul

Det danske kulforbrug er en af de stopklodser, Danmark oplever i forhold til at udlede mindre CO₂. Derfor har DONG Energy valgt, at energiselskabet vil stoppe med at anvende kul i 2023 (DONG Energy, 2017). Siden 2006 har selskabet arbejdet for at udfase kul og har formået at sænke kulforbruget med 73 %. Planen er, at biomasse skal erstatte kul i DONG Energy's kraftværker i forbindelse med, at man ønsker en mere bæredygtig energiproduktion til elektricitet og varme. Dong Energy udlægger dette som værende en styrke for den danske konkurrenceevne på energiområdet på lang sigt, men man kan argumentere for, at det formentlig bliver en dyr omstilling. Selskabet har ligeledes opført mere kapacitet til produktion fra havvind end noget andet selskab i verden, hvilket gør DONG Energy til et af Europas grønneste energiselskaber (ibid.). I perioden 2006 til 2016 stod DONG Energy for 53 % af reduktionen af drivhusgasudledning, og med den nye ambition om at udfase kul, forventer energiselskabet at stå for ca. halvdelen af Danmarks reduktion i perioden 2016 til 2023. Dette er et stort skridt imod at opnå de klimamålsætninger, der er sat fra både EU's og Danmarks side. Ved at satse på biomasse over for kul, vælger DONG Energy også at satse på en energikilde, der kan produceres i Danmark. Som beskrevet tidligere har Danmark ingen egen udvinding af kul og skal derfor importere al den kul, der benyttes. Det kan derfor antages, at der er et økonomisk aspekt i denne beslutning, da man ikke længere skal importere kul, men kan benytte biomasse, der kan produceres af træpiller fra danske skove (Grunnet, 2017). Det kan derfor ses som en økonomisk beslutning, at man fra DONG Energys side satser på biomasse. Derudover kan det også ses som et forsøg på at øge energisikkerheden, da Danmark selv kan producere biomasse og ikke er afhængige af import.

2020-målene

Som medlem af EU har Danmark påtaget sig 2020-målsætningerne om at reducere udledningen af drivhusgasser med 20 %, anvende 20 % mere vedvarende energi samt øge energieffektiviteten med 20 % inden 2020. Ydermere besluttede den tidligere danske regering, at Danmark skulle reducere udledningen af drivhusgasser med det dobbelte af EU's målsætning (ibid.). Danmark har ligeledes påtaget sig et mål om at reducere de nationale udledninger fra ikke-kvotesektoren (transport, landbrug, individuel bygningsopvarmning, affaldsforbrænding og andre småkilder) med 20 % i 2020 i forhold til 2005 (ibid.).

Der har dog været heftige diskussioner i Danmark angående målsætningerne for 2020. Den nuværende regering har valgt at nedtone ambitionerne for reduktionen i CO₂-udledningen, og det har skabt stor debat mellem de to store danske partier Venstre og Socialdemokraterne. Energistyrelsen har vurderet, at Danmark vil have reduceret CO₂-udledningen med 37 % inden 2020, men det er ikke nok for Socialdemokratiet, der mener, at det er et skridt i den forkerte retning i forhold til den målsætning, den tidligere regering satte for et Danmark, der skulle være helt fri for fossile brændstoffer inden 2050. Til dette udtalte Lars Chr. Lilleholt: *"Det med 40 procent CO₂-reduktion er ikke vores politik. Det vil være rigtig dyrt for det danske samfund at nå den målsætning, og derfor indgår det ikke i vores overvejelser. Vi synes, at hvis vi når 37 procent, så er det rigtig fint,"* (Øyen & Kaasgaard, 2015). Dermed er der forskellige nationale præferencer, alt afhængigt af hvilke holdninger den siddende regering har på området. Der kan igen argumenteres for, at det skyldes, at regeringen bliver presset fra deres bagland, som ikke er interesserede i for høje målsætninger, der kan have en indflydelse på deres indtjening og konkurrenceevne. De høje ambitioner gør, at virksomhederne er tvunget til at sænke deres udledning af drivhusgasser og bruge mindre energi eller alternative energikilder, som kan være dyrere og mindre pålidelige. Dette kan f.eks. ses ved, at DI har været modstander af reduktionen på 40 %, da de mener, det er for voldsomt, men at man ved at reducere med 37 % stadigvæk er blandt de førende i EU, og samtidig gør det en smule nemmere for det danske erhvervsliv (Dansk Industri, 2016). Ifølge erhvervslivet generelt er målet om de 40 % for omfattende rent økonomisk, og derfor må det antages, at dette har en indvirkning på den borgerlige regerings valg om at ændre målsætningen, og derved er der sket et skifte i den nationale præference.

Klimarådet forventer, at Danmark i 2020 vil nå EU's mål, både når det kommer til at udbrede vedvarende energi samt til udledningen i ikke-kvotesektoren (Klimarådet, 2017). Danmark forventes også at have reduceret den nationale udledning af drivhusgasser med 40 % siden 1990, men Klimarådet skriver i deres seneste rapport, at det kan blive nødvendigt med nye tiltag, hvis Danmark skal opfylde kravene til anvendelse af vedvarende energi i transportsektoren (ibid.). I transportsektoren ligger Danmark nemlig under gennemsnittet på EU-plan, når det kommer til anvendelse af vedvarende energi (Eurostat, 2017c). Hvis det skal lykkes, skal vedvarende energi i transportsektoren øges ved f.eks. at gøre elbiler mere attraktive for danskerne og have offentlige transportmidler samt færger og lastbiler til at være eldrevende (Johansson, 2017). Det danske salg af elbiler er dog faldet drastiske de sidste par år, og det skyldes bl.a., at den danske regering

i 2015 blev enig om, at afgifterne på elbiler skulle stige stødt frem til 2020, hvor ejerne skulle betale fuld registreringsafgift. Det har resulteret i, at salget af elbiler mere eller mindre gik i stå, hvorfor regeringen i april 2017 valgte at holde registreringsafgiften nede på 20 % i håbet om, at flere danskere vil købe elbiler, der er bedre for miljøet end de benzin- og dieseldrevende. Regeringen har dog planer om at genoptage stigningen af afgiften på elbiler fra 2019 (Westersø, 2017).

2030-målene

EU har ligeledes fastsat de overordnede målsætninger for medlemsstaterne frem mod 2030, der inkluderer en reduktion af udledning af drivhusgasser på 40 % samt en forøgelse af anvendelsen af vedvarende energi med 27 %. Det er disse mål, der sætter rammen for de danske mål på energi- og klimaområdet fra 2020-2030. EU's medlemsstater har fået tildelt et mål for reduktionen, og da Danmark er en af de rigeste medlemsstater, er det tildelte mål på 39 % (Klimarådet, 2016). Når det kommer til anvendelsen af vedvarende energi har den danske regering sat barren højere for Danmark og har et mål om, at 50 % af det danske energimix skal bestå af vedvarende energi i stedet for de 27 %, som EU har sat som fælles mål for medlemsstaterne (ibid.). Det kan derfor antages, at anvendelsen af vedvarende energi er en stærk national præference for Danmark, da regeringen vil arbejde for at anvende mere vedvarende energi, end hvad der er sat af mål for landene på EU-plan. Denne nationale præference kan til dels forklares ud fra de økonomiske argumenter fremført ovenfor om, at danske virksomheder er blandt de førende i verden, når det kommer til grønne løsninger, og derfor er der blandt disse virksomheder et stærkt ønske om, at regeringen prøver at løfte EU's målsætning. Dernæst kan Hoffmann forklare, at grundet Danmarks historie som en af de første til for alvor at satse på vedvarende energi, er der en vis form for historisk bagage, der også spiller ind. Danskerne opfatter det som en del af den danske identitet, at landet er et grønt foregangsland med høje miljø- og klimastandarder, og at det derfor er i Danmarks interesse at sætte barren højt og også kæmpe for, at dette sker på EU-niveau.

2050-målene

Den nuværende danske regerings langsigtede plan er, at Danmark skal være uafhængigt af fossile brændstoffer i 2050 og dermed et såkaldt lavemissionssamfund. Dermed forventes det, at Danmark i 2050 er i stand til at producere nok vedvarende energi til at dække danskernes

energibehov med vedvarende energikilder som biomasse, vind og sol (Dansk Energi, 2015). Det vil betyde, at man øger den danske forsyningssikkerhed, sikrer at økonomien ikke kan påvirkes lige så voldsomt af svingende priser på olie og gas samt bidrager til EU's mål om at reducere udledningen af drivhusgasser. Den tidligere danske regering havde dog et noget mere ambitiøst mål om, at Danmark i 2050 slet ikke skulle anvende fossile brændstoffer i energisystemet. Dermed skulle vedvarende energi ikke blot kunne dække det danske behov og gøre staten uafhængig af olie, kul og gas, men de fossile brændstoffer skulle helt ud af den danske energiproduktion. Det viser, at den nuværende borgerlige regering i Danmark ikke er lige så ambitiøs på energi- og klimaområdet, da et fuldstændig fossilfrit Danmark i 2050 vil være omkostningstungt (ibid.). Igen ser vi, hvordan skiftende regeringer kan have en indflydelse på de nationale præferencer. Den nye regering har ikke samme fokus på anvendelse af grøn energi, men der er et større fokus på økonomi og de danske virksomheder, da det er en stor del af regeringen vælgergrupper. Den tidligere regering havde et større fokus på grøn energi, da deres vælgergruppe bl.a. inkluderer NGO'er og organisationer, der har stort fokus på den grønne omstilling, og derfor er det disse, der påvirkede den danske energi- og klimapolitik tidligere.

Den danske Klimalov

I 2014 blev Klimaloven vedtaget af et flertal i det danske Folketing bestående af Socialdemokratiet, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten og Konservativt Folkeparti (Sprotte-Hansen, 2016). Den er opstillet som en overordnet strategisk ramme for, hvordan Danmark skal nå 2050-målsætningen om at blive et lavemissionssamfund. Det står beskrevet i Klimaloven, at Danmark skal blive et ressourceeffektivt samfund baseret på vedvarende energi og med lavere udledning af drivhusgasser, end man oplever i dag (Energistyrelsen, a).

Loven indeholder tre mål om, at (ibid.):

1. Der skal etableres et klimaråd, der er uafhængigt og fagligt funderet.
2. Der skal aflægges en klimapolitisk redegørelse til Folketinget hvert år.
3. Der skal regelmæssigt fastsættes nye nationale klimamålsætninger.

Klimarådet blev nedsat i 2015 og har til opgave at komme med anbefalinger til regeringen om klimainsatsen mindst én gang om året. Rådet består af faglige eksperter, der desuden bidrager

til den offentlige debat om klimaindsatsen i Danmark. På den måde sikrer man, at offentligheden har mulighed for at få et indblik i indsatsen samt at deltage i diskussionen.

Den klimapolitiske redegørelse aflægges af Energi-, Forsynings- og Klimaministeren til Folketinget hvert år, og den skal redegøre for den danske udledning af drivhusgasser, Danmarks muligheder for at nå deres mål samt overholde de internationale klimaforpligtelser, landet har, i forhold til både EU og FN. Derudover pålægger klimaloven den siddende minister på energi- og klimaområdet at komme med nye målsætninger for Danmark på klimaområdet minimum hvert femte år. De fremsatte målsætninger skal se 10 år frem, og de skal være ambitiøse nok til, at Danmark ville kunne nå det fremsatte mål for 2050 (Klimarådet).

Delkonklusion

Efter oliekriserne oplevede Danmark, hvor vigtigt det er at have et differentieret energimix. Den store afhængighed af olie fra Mellemøsten fik Danmark til at fokusere på andre alternative energikilder, der kunne gøre dem mere uafhængige af olieimport. I starten af 1990'erne begyndte Danmark at udvinde olie og gas fra Nordsøen, og Danmark blev i 1997 selvforsynende med energi. Allerede her i 1990'erne begyndte Danmark ligeledes at omstille sig mod at anvende mere grøn energi og var et foregangsland på dette område. Særligt vindkraft har været en vigtig energikilde især i forbindelse med den danske el-produktion, hvilket har betydet, at danske virksomheder er blandt de førende, når det kommer til grøn teknologi. Det er bl.a. derfor, at Danmark er fortalere for en europæisk energiunion med klare og ambitiøse klimamål, da det vil medføre bedre eksportmuligheder for danske virksomheder, der eksporterer grøn teknologi. Danmark har også en klar interesse i et indre marked for energi, da dette vil betyde en øget forsyningssikkerhed samt give mulighed for bedre at kunne eksportere overskydende el-produktion. Det vil samtidig også gøre en grøn omstilling mere realistisk, da Danmark ved et velfungerende indre marked vil kunne importere grøn energi, når der ikke er nok til at dække efterspørgslen i Danmark. Det er især vigtigt, da Danmark, selvom de er bundet af EU's klimamålsætninger, har sat endnu højere nationale målsætninger især i forhold til udledning af drivhusgasser. Dermed handler Energiunionen for Danmark om et større fokus på klima med ambitiøse klimamål samt et indre marked for energi, der kan tilgodese danske virksomheder samt hjælpe på forsyningssikkerheden.

Polens energi- og klimapolitik

Dette kapitel har til formål at analysere Polens energi- og klimapolitik i forhold til udviklingen på området på EU-niveau. Ligeledes analyseres de polske interesser i en kommende energiunion. Analysen tager udgangspunkt i den historiske udvikling, energisikkerhed, forsyningssikkerhed, konkurrenceevne, vedvarende energi samt bæredygtighed og klima.

Historisk udvikling

Polens geografiske placering har haft indflydelse på landets historie, da Polen flere gange er blevet invaderet af nabolandene Preussen/Tyskland og Rusland (BBC, 2017). I 1794 blev Polen for tredje gang delt mellem Rusland, Preussen og Østrig, hvilket medførte, at Polen som nation forsvandt, og først efter 1. verdenskrig blev anerkendt som en selvstændig stat (Stampe, 2012). I 1939 blev Polen igen angrebet, da tyske tropper invaderede landet. Inden angrebet var Polen blevet delt mellem Tyskland og Sovjetunionen som følge af Molotov-Ribbentrop-pagten (BBC, 2017). Anden verdenskrig gik hårdt ud over hele Europa, men krigen var særligt slem for Polen, da der blev begået store overgreb både fra russisk og tysk side (ibid.). Efter anden verdenskrig forblev Polen under påvirkning af Sovjetunionens indflydelse og blev frem til 1989 de facto styret fra Sovjetunionen som en Østeuropæisk satellitstat (ibid.).

Efter Sovjettiden

Efter Sovjetunionens fald i 1991 stod de tidligere østeuropæiske satellitstater overfor mange strukturelle ændringer især i forhold til økonomi og energisektoren (Skjærseth, 2016, s. 121). De socialistiske lande i østblokken havde i sovjettiden fokuseret på energi- og kulstof-tunge industrier, og deres energisikkerhed blev sikret af billige brændstoffer, der kunne eksporteres til favorable priser blandt den kommunistiske blok. Derfor fokuserede Polen på at anvende kul samt importeret gas og olie fra Sovjetunionen (Proninska, 2014, s. 56).

Polen begyndte i 1990'erne at forberede sig til at blive medlem af EU, og fra begyndelsen havde EU en stor indflydelse på statens energi- og klimapolitik (Skjærseth, 2016, s. 121). De overordnede energimål for Polen var at sikre forsyningen af gas fra Rusland samt statens konkurrencedygtighed. Efter lange diskussioner kom Polen og EU-Kommissionen i samarbejde frem til, at Polens andel af vedvarende energi skulle stige med 7,5 % fra 2001 til 2010 (ibid., s. 121). Dette viser, hvor stor en rolle EU-Kommissionen kan spille som drivkraft i forhold til at højne Polens målsætninger, hvilket af Haas bliver beskrevet som institutionelt spill-over. I 2003

var Polens andel af vedvarende energi 5,1 %, og det kom primært fra biomasse og affald. Polen anvendte stadig omkring 90 % kul til deres elektricitetsproduktion, hvilket svarer til 60 % af deres samlede energiforbrug. Samme år fremsatte det polske Miljøministerium statens første klimahandlingsplan, som dog var vag i forhold til den praktiske implementering, og der var ikke nogen decideret politik til at integrere klimapolitik på andre politiske områder (ibid., s. 122).

Medlem af EU

I 2004 blev Polen officielt medlem af EU som en del af Østudvidelsen, og siden da har Polen særligt haft et stort ønske om at have en indflydelse på EU's udenrigspolitik (Roth, 2011, s. 600). Polen ønsker at styrke forholdet til Ukraine grundet Polens geopolitiske usikkerhed overfor Rusland samt at mindske den russiske indflydelse på de tidligere Sovjetstater. Derfor har Polen stærke holdninger på energiområdet grundet Ruslands store indflydelse på området, fordi EU's medlemsstater generelt set importerer store mængder olie og gas fra Rusland. EU anså tidligere Rusland som en pålidelig leverandør, men da Rusland lukkede for gassen i 2006 og 2009 begyndte flere af de andre medlemsstater også at stille spørgsmålstegn ved, om det var sikkert at stole på energiforsyningen for Rusland (ibid., s. 601). Der er dog stadig en stor europæisk energiimport fra Rusland, og det anser Polen som en eksistentiel trussel for deres land (ibid., s. 602).

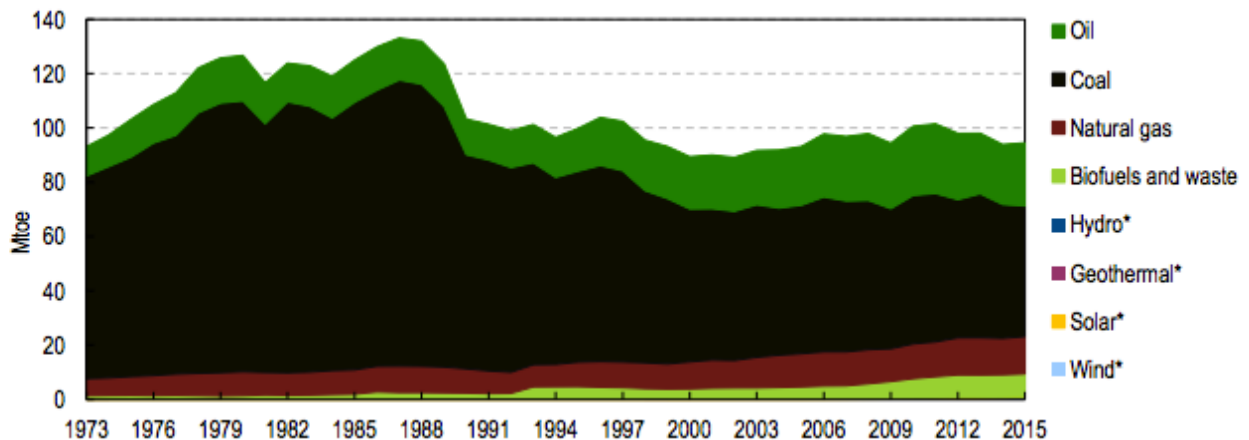
Polens stærke holdning på energiområdet skyldes også, at landet som nævnt er meget afhængig af kulproduktionen. Derfor er der en polsk skepsis overfor ETS, da Polens andel af vedvarende energi har generelt set været lavere end mange andre medlemsstaters. Andelen lå på 6,9 % af statens samlede energimix, da Polen blev medlem i 2004 (Statista, 2017). Der er dog blevet sat ambitiøse mål for Polen, og i 2014 var andelen af vedvarende energi i Polen 11,4 % (ibid.). Der er dog fortsat et stort fokus på anvendelse af kul i det polske energimix, og det er ved at blive et problem for Polen, da det bliver sværere og sværere at følge med EU's klimamål og det faktum, at de globale kulpriser er faldende.

Energimix

Kul har historisk set altid spillet en yderst central rolle i det polske energimix. Selvom der gennem de seneste 20 år er kommet flere energikilder i det polske energimix, og andelen af kul derved er blevet reduceret, udgjorde kul i 2015 stadig 50 % af energikilderne. Olie udgør den næststørste del med 24,5 %, og naturgas udgør 14,6 %. Det resterende polske energimix er

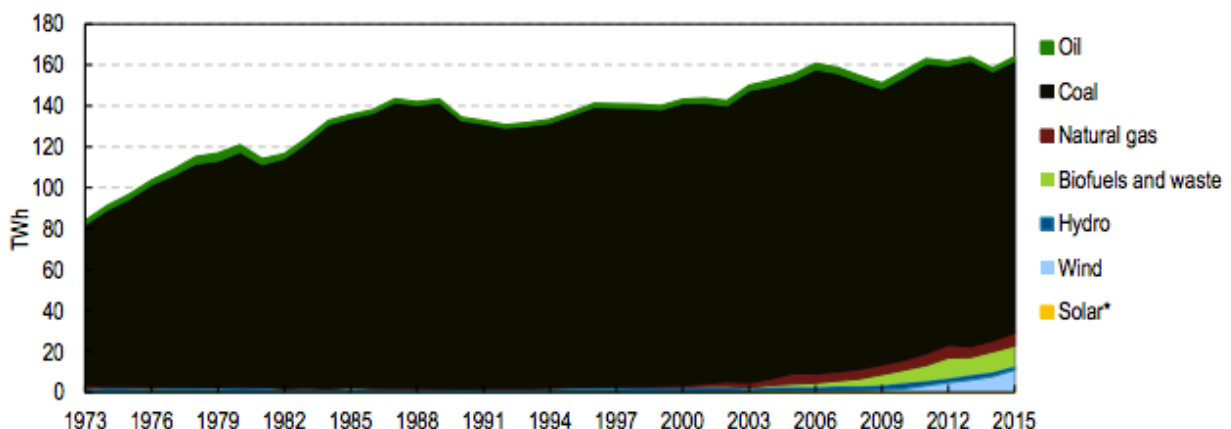
sammensat af vedvarende energi. Her udgør biobrændstof og affald 8,9 %, vindenergi 1 % og energi fra vandkraft 0,2 % (International Energy Agency, 2016, s. 16).

Figur 5: Polens energimix

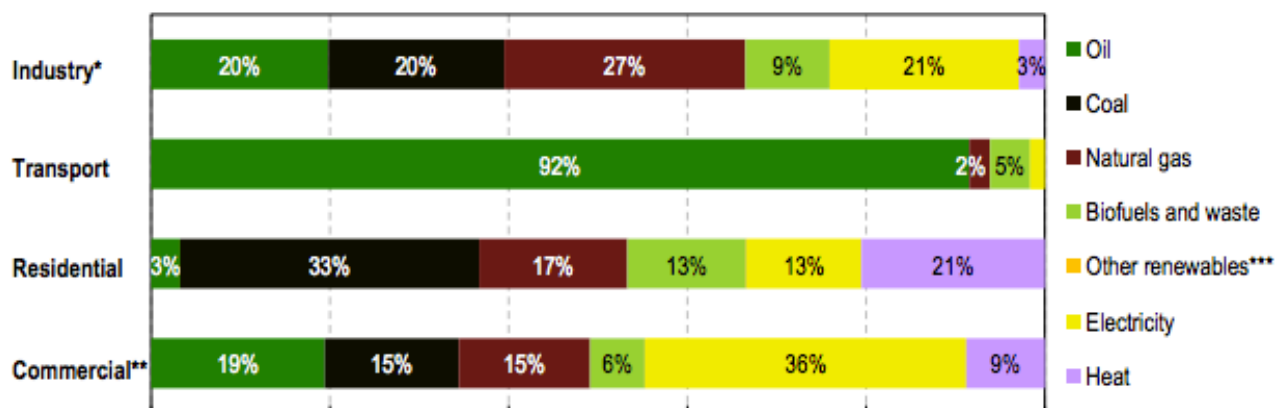
Figur 5 viser sammensætningen af det polske energimix fra 1973 og frem til 2015. Som det fremgår, er der sket et markant fald i energiforbruget fra 1989, hvor Polen som tidligere beskrevet løsrev sig fra Sovjetunionens indflydelse. Dette skyldes bl.a. den modernisering, der skete, efter Polen gik fra planøkonomi til markedsøkonomi (Ancygier, 2013, s. 77). Det fremgår ligeledes, at der er sket en generel stigning i anvendelsen af vedvarende energi, særligt biomasse og affald. Dette skyldes formentlig, at der er blevet sat større krav til Polen fra EU's side, men også et forsøg på at finde et alternativ til særligt olie og gas, der har forårsaget problemer for Polen ad flere omgange.

Figur 6: Polens energikilder i el-produktionen

Hvis man ser på sammensætningen af energikilder til produktionen af el, fremgår det af tallene fra figur 6, at kul spiller den mest markante rolle. Kul udgør 80,9 % af energikilderne brugt til elektricitet (International Energy Agency, 2016, s. 21), og ud af de 80,9 % udgør 60 % stenkul og 40 % brunkul (ibid., s. 73). Olie og naturgas bliver næsten ikke anvendt i den polske elproduktion, men man kan til gengæld se, hvordan der har været en fremgang i anvendelsen af vedvarende energikilder siden Polens medlemskab af EU i 2004. Igen er det biomasse og affald, som Polen har valgt at anvende som vedvarende energikilde, men også vindenergi har vist sig nyttigt i elproduktionen. Dermed udgjorde vedvarende energi 9 % af Polens elproduktion i 2015 (ibid., s. 16).

Figur 7: Energiforbrug fordelt på sektorniveau

Figur 7 (ibid., s. 22) viser, hvilke energikilder, der anvendes i de forskellige sektorer, og her fremgår det endnu engang, hvor central en rolle kul spiller i Polen. Det er særligt i industrien og til beboelse, at Polen er afhængige af deres kulproduktion, men olie er også en vigtig energikilde, og det gælder særligt for transportsektoren, hvor olie dækker 92 % af energiforbruget.

Energisikkerhed

Kul

Kul er som nævnt den dominerende energikilde i Polen, og kul er med til at sikre, at polakkerne har elektricitet til at få samfundet til at fungere. Det er også en vigtig faktor for Polen, at de er 100 % selvforsynende, når det kommer til kul (ibid., s. 21), og dermed er de uafhængige af at skulle importere kul fra andre lande. Kulindustrien er ikke kun en vigtig energikilde, men det er i høj grad også levebrødet for flere hundrede tusinder polakker, der arbejder i industrien. Omkring

100.000 polakker er direkte ansat i kulmineindustrien, og omkring 300.000 er indirekte ansat som følge af den polske kulmineindustri (ibid., s. 135).

Dog har faldende globale kulpriser sat den polske kulindustri under pres, og der er sket en tilbagegang. I 1995 var Polen neteksportør af energi, hvilket betyder, at staten eksporterede mere energi, end den importerede (ibid., s. 21), og Polen tjente altså penge på deres kulproduktion ved at sælge det til andre lande. Det har dog sidenhen ændret sig grundet de faldende kulpriser sammenholdt med en formindsket produktion af energi fra polsk side, og landet er i dag netimportør, hvilket betyder, at Polen importerer mere energi, end de selv producerer (ibid., s. 21). De lave kulpriser har resulteret i, at de polske kulminer, der hovedsageligt er statsejede, har store underskud (Sunde, 2015). Dette har på den ene side betydet, at der fra polsk side har været en begyndende interesse for at kigge efter nye veje mht. anvendelse af nye energikilder. Der er også et stort pres især fra de geografiske områder, der er afhængige af kulproduktionen, for at den polske kulindustri skal understøttes endnu mere (International Energy Agency, 2016, s. 30). Der kan argumenteres for, at grundet kuls betydning for mange polakkers arbejdspladser vil der blive skabt en national præference, der lægger vægt på kuls plads som en del af fremtidens energimix.

Polen er udfordret, når det kommer til landets energiinfrastruktur, og det gælder især elektricitetssektoren. Over 50 % af Polens el-kraftværker er mere end 30 år gamle (Goujard, 2016, s. 32), og der er et stort behov for investeringer i infrastrukturen for at sikre, at varme og el kan nå ud til forbrugerne. Med den nuværende infrastruktur oplever Polen især problemer i forhold til at følge med efterspørgslen i tilfælde af enten ekstrem varme eller tørke. Dette skete i sommeren 2015, hvor flere hundrede tusinder af forbrugere oplevede såkaldte "brown-outs", der er et fald i spændingen (ibid., s. 32), fordi kulkraftværkerne ikke kunne få nok vand til nedkøling grundet den tørke, Polen oplevede, i sommeren 2015.

Kul er også en yderst vigtig energikilde i den polske produktion af fjernvarme. Polen har et af de største markeder for fjernvarme i Europa, og det dækker omkring halvdelen af den polske befolkning. Flere steder bliver fjernvarmen produceret af kraftvarmeværker, der er mere energieffektive, dog er der stadigvæk mange steder, hvor fjernvarmen bliver produceret af ineffektive varmekedler (International Energy Agency, 2016, s. 61).

Olie og naturgas

Polen er ikke selvforsynende, når det kommer til de to andre primære energikilder, olie og naturgas (ibid., s. 16). Olie udgør 24 % af Polens samlede energiforbrug, dog er det ikke så følsomt et emne for polakkerne, da forsyningssikkerheden af olie er styret på EU-plan, hvor der fra EU's side er sat regler om, at alle medlemsstater skal have reservelagre af olie til minimum 90 dage. Desuden findes der flere forskellige muligheder for at transportere og opbevare olie. Ydermere er olie ikke en af de energikilder, der anvendes til at opvarme de polske hjem (Mišík, 2010, s. 102). Til gengæld er naturgas, der udgør 14 % af det samlede energiforbrug, mere følsomt, da det er en særlig vigtig kilde for Polen, der anvender gas til bl.a. opvarmning. Dog er det mere besværligt at transportere gas, der skal transporteres i gasledninger, som primært er envejsledninger fra øst til vest, og derfor gør staterne afhængige af Ruslands gaseksport (ibid., s. 102). Rusland er den primære eksportør af både olie og gas til Polen, og i 2015 importerede Polen 100 % af sin olie og 66 % procent af den anvendte naturgas fra Rusland (International Energy Agency, 2016, s. 21).

Kullets rolle i polsk politik

For bl.a. at styrke energisikkerheden blev der derfor under det nationalkonservative parti PiS' regeringsperiode fra 2005 til 2007 (Cienski, 2016) igangsat en række initiativer for at diversificere Polens energikilder, da man havde særligt fokus på den sårbare geopolitiske situation, landet stod i overfor Rusland (Roth, 2011, s. 607). Allerede i 2006 foreslog Polen, at man fra EU's side skulle konstruere en energisikkerhedspagt i stil med den musketér ed, man har i NATO (ibid., s. 612), hvor man ville sikre mere solidaritet, hvis en medlemsstat stod overfor en trussel mod energisikkerheden. Solidariteten blandt medlemsstaterne er også en af grundstenene i Donald Tusks forslag til en energiunion.

I 2015 kom der igen et regeringsskifte i Polen, hvor PiS atter kom til magten. En af de store omvæltninger, der blev igangsat, var, at der blev oprettet et energiministerium, der bl.a. overtog kontrollen over de største polske energiselskaber (Szulcki & Ancygier, 2015). Grundtanken bag at oprette et energiministerium var at centralisere magten på energiområdet. Førhen var der fem forskellige ministerier, der havde forskellig indflydelse på de politiske beslutninger, der vedrørte energipolitikken (ibid.). Den nye PiS regering har energisikkerhed som et af de vigtigste punkter på dagsordenen, og for dem er energisikkerhed lig med uafhængighed af russisk gas (ibid.), og

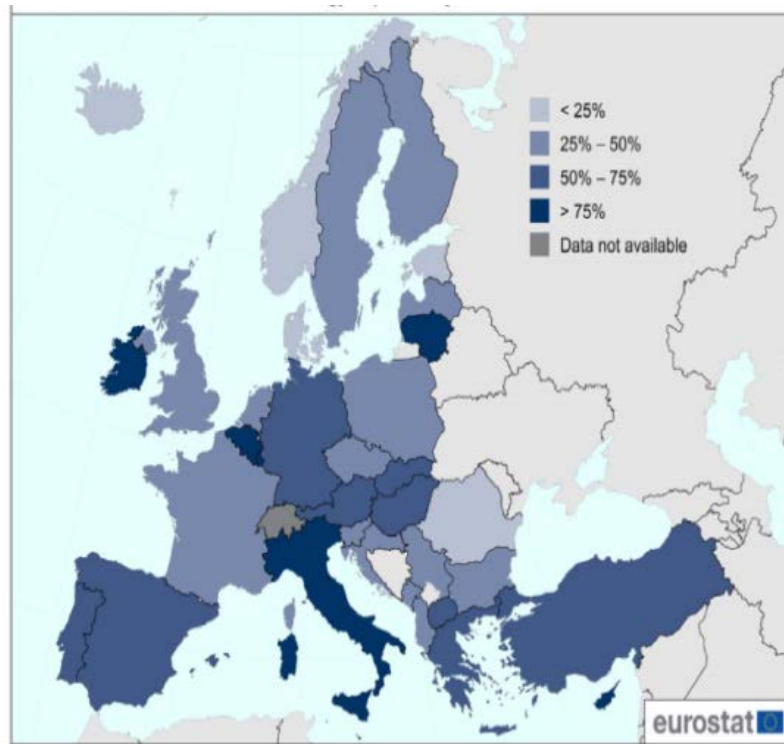
det er især kul, der skal være med til at sikre uafhængigheden. Dog er Polens kulminer udfordret af lave kulpriser og stigende udvindingspriser, og mange kulminer er derfor økonomisk udfordrede (ibid.).

I et forsøg på at komme de økonomisk trængte kulminer til undsætning arbejder den polske regering på at integrere de statsejede el-kraftværker med kulminerne, således at den polske stat kan yde økonomisk hjælp (ibid.), uden det er direkte statsstøtte og derved imod EU-lovgivningen om statsstøtte. Selvom den tidligere regering i Polen også var meget fokuseret på kulmineindustrien, var den mere markedsorienteret. Det kan derfor antages, at der grundet regeringsskiftet er sket en ændring i de nationale præferencer, der også spiller ind, når der på EU-niveau skal laves aftaler om dekarboniseringen af økonomien. Derudover spiller kulminerne en stor rolle for den polske regering, da man især i industriregionen Schlesien vandt mange stemmer, fordi kulmine-fagforeningerne står stærkt og støtter op om PiS' løfter om, at kul fortsat skal spille en stor rolle i Polen (ibid.). Den polske præsident, Andrzej Duda, udtalte bl.a., at Polens kulressourcer er store nok til at servicere landet de næste 200 år, og der blev snakket om, at kul er blodet i årene på den polske økonomi (ibid.). Hoffmann vil forklare dette med, at grundet Polens historie og det faktum, at landet først blev selvstændigt igen fra sovjetisk indflydelse i 1991, spiller det en kæmpe rolle, at man kan sikre sin energisikkerhed ved hjælp af kul. Dette spiller derfor ind på energipolitikken, hvor kul vælges som løsning.

Forsyningssikkerhed

Polen er på nuværende tidspunkt ikke blandt de EU-medlemsstater, der er mest afhængige af russisk gas, hvilket fremgår af figur 8 (Eurostat, 2016):

Figur 8: Medlemsstaternes afhængighed af russisk gas

Dette skyldes, at Polen har så stor en produktion af kul, at energiimporten kan holdes nede. Men der ligger en usikkerhed i forhold til fremtiden, da der er sat mål for at reducere udledningen af drivhusgasser, hvilket kul er en stor udleder af, og dermed er afhængigheden af olie og gas fra Rusland en trussel for Polens forsyningssikkerhed.

Truslen fra øst

Forsøget på at undgå yderligere afhængighed af russisk olie og gas er en af årsagerne til, at Polen fortsat har en præference for at anvende kul som deres primære energikilde (Sunde, 2015). Dette er også en af årsagerne til, at Polen ønsker at skabe en fælles europæisk energiunion. Flere af de europæiske medlemsstater er afhængige af olie og gas fra Rusland, og derfor er det af sikkerhedsmæssige årsager, at Polen ønsker et europæisk samarbejde på området. Senest har rædslerne fra anden verdenskrig samt den efterfølgende de facto indlemmelse i Sovjetunionen som en satellitstat i Østeuropa (Osborn, 2011) spillet en stor rolle for Polens selvforståelse. Disse

oplevelser kan forklare, hvorfor Polen er så fokuseret på, hvor meget energi der bliver importeret fra Rusland.

I 2015 udgjorde gas som nævnt 14,6 % af det samlede polske energimix (International Energy Agency, 2016, s. 26), og 66 % af denne gas blev importeret fra Rusland (ibid., s. 21). Det er særligt afhængigheden af import af russisk gas, som Polen ønsker at blive fri af, og det fylder meget i den polske debat om energi (Szulecki, Fischer, Gullberg & Sartor, 2016, s. 557). Særligt den politiske højrefløj i Polen har beskrevet den polske afhængighed af Rusland som en eksistentiel trussel for staten, som kræver ekstraordinære tiltag og må stå øverst på dagsordenen, når det kommer til spørgsmålet om forsyningssikkerhed (Roth, 2011, s. 601). Dette kan bl.a. forklares ud fra de historiske begivenheder, hvor Polen har mistet suverænitet pga. Rusland, og det fylder meget i den polske bevidsthed, at Rusland har domineret så meget gennem historien.

Polen forsøger sig dog med at finde andre måder at importere den vigtige gas fra andre kilder end Rusland. EnergiNet og det polske gastransmissionsselskab GAZ-SYSTEM S.A. er gået sammen om at planlægge Baltic Pipe-projektet, som er en ny gasrørledning, der skal forbinde Danmark og Polen med de norske gasfelter (EnergiNet, 2017). Man forventer, at Baltic Pipe vil være klar til drift i 2022, og at den vil være en gevinst for både Danmark og Polen. I Polens tilfælde vil det særligt være en fordel, at det bliver nemmere at importere gas fra de norske gasfelter, så man ikke behøver få lige så stor en andel fra Rusland. Dermed vil det være endnu et lille skridt imod mere uafhængighed af russisk gas og mere forsyningssikkerhed. Det vil ligeledes være med til at forbedre energiinfrastrukturen for Polen, da det polske gastransmissionsselskab vil lave nødvendige udbygninger af det polske transmissionssystem i forbindelse med den nye gasrørledning (ibid., 2017).

Forsyningssikkerhed er altså særdeles vigtigt for Polen, og det er også derfor, der er et udpræget polsk ønske om at skabe en fælles energiunion. Det var også på det grundlag, at Donald Tusk i 2014 som nævnt kom med et forslag til en sådan union, der skulle inkludere en mekanisme til at forhandle energikontrakter med Rusland, og der skulle fokuseres mere på diversificering af energi, infrastruktur og leverandører (Wiśniewski, 2015). Hoffmann argumenterer ellers for, at stater ikke ønsker at afgive suverænitet på områder, der er yderst vigtige for dem, men man kan dog antage, at Polen bruger EU for at opnå egne interesser. Dermed er landet parat til at afgive suverænitet på området, da det kan sikre, at EU generelt anvender mindre russisk gas, og dermed

er det sikkerhedspolitiske aspekt mere vigtigt for polakkerne, end det er at undgå at afgive suverænitet. Dette kan forklares ud fra Hoffmanns tanker om staternes villighed til at indgå fornuftsægteskaber i forsøget på at mindske sikkerhedspolitiske trusler. Polen ønsker, at EU-staterne skal stå sammen i solidaritet overfor Rusland, så Rusland ikke kan spille landene ud mod hinanden, og Polen er derfor ikke interesseret i, at der skal være bilaterale aftaler med Rusland, som nogle af medlemsstaterne har nu.

Polens generelle bekymring for import af russisk gas til EU

Det er altså ikke kun Polens egen import af russisk gas, de er bekymrede for. Det er ligeledes de andre EU-lande, der importerer gas fra Rusland, og som er med til at gøre EU afhængige af Rusland. Derfor har Polen flere gang opfordret til, at man skal finde løsninger på EU-niveau. Siden Polen blev medlem af EU i 2004, har landet forsøgt at få indflydelse på EU's traditionelle "Russia first" holdning inden for gas, som ikke hænger sammen med Polens egne geopolitiske prioriteter (Roth, 2011, s. 600). Inden gaskriserne i 2006 og 2009 anså EU samarbejdet på energiområdet med Rusland som strategisk og gavnligt for begge parter (ibid., s. 601). Denne holdning fremgik af EEEP, *European External Energy Policy*, der traditionelt ikke satte spørgsmålstejn ved at være for afhængig af energiimport fra Rusland (ibid., s. 605). Man mente, at i forbindelse med langsigtet forsyningssikkerhed var Rusland lige så afhængig af Europa som eksportmarked, som Europa var af at kunne importere energi fra Rusland. I 2003 udtalte EU-Kommissionen endda, at man ønskede at forøge importen af russisk gas og olie, da man oplevede en stigning i EU's energiforbrug (ibid., s. 605). Derfor gjorde EU ikke meget for at diversificere de anvendte energikilder eller transitruterne fra Rusland til medlemsstaterne, og det var først med Lissabon-traktaten, at EU fik egentlige kompetencer på energiområdet, hvilket også er en årsag til, at der ikke blev sat ind på området før da. Som det også fremgik af EEEP, var der ikke noget særligt fokus på forsyningssikkerhed fra EU's side før Østudvidelsen i 2004 (ibid., s. 610).

Efter gaskriserne er der blandt EU's medlemsstater kommet et større fokus på usikkerheden ved at være afhængig af den russiske gas, og særligt efter den første gaskrise i 2006 blev forsyningssikkerhed for alvor vigtigt (ibid., s. 610). Dette var også med til, at EU-Kommissionen kom med deres udspil til en energiunion. Dermed er der sket en ændring i EU's holdning på området, da man nu har indset, at der er en usikkerhed ved at importere gas fra Rusland. Så

selvom Polen ikke er tilfreds med, at Rusland stadig har en stor indflydelse på energimarkedet i EU, så har holdningen til det russiske samarbejde ændret sig for flere af medlemsstaterne. Man er blevet klar over, at der er lande i især Østeuropa, som er særligt afhængige af russisk gas, og dette er en fælles trussel udefra. En ekstern trussel kan få medlemsstaterne til at stå sammen og kan højne muligheden for integration, men i dette tilfælde er der stadig problemer med at integrere staterne i forhold til at nedbringe anvendelsen af russisk gas. Dette skyldes de store forskelle mellem de nationale præferencer for medlemsstaterne, og nogle stater oplever ikke samme trussel som Polen grundet deres geopolitiske placering, hvilket typisk er længere væk fra grænsen til Rusland.

Polen er dog som nævnt generelt for, at man skaber en europæisk energiunion, og Hoffmann vil forklare dette ud fra, at Polen har et ønske om at skabe mere national sikkerhed og undgå, at Rusland har for stor indflydelse på EU's medlemsstater. Donald Tusks udspil til en energiunion inkluderede dog, at medlemsstaterne fortsat selv skal kunne bestemme over deres nationale energimix, hvilket skyldes, at Polen fortsat ønsker at kunne anvende det kul, de har i undergrunden. På den ene side ønsker Polen ikke at overdrage suverænitet til EU angående energimix, hvilket Hoffmann kan forklare ved, at stater modsætter sig yderligere integration på high politics områder, hvilket energipolitik er for Polen. På den anden side har de presset på for at få øget integration på energiområdet.

Anvendelse af LNG

En måde, hvorpå Polen gennem de senere par år har forsøgt at øge sin energiafhængighed særligt fra Rusland, har været ved at øge sin energi-diversificering. Polen er som nævnt et af de lande, hvor kul dominerer landets energimix. Hvis det lykkedes EU at få medlemsstaterne til at nedbringe udledningen af drivhusgasser ved f.eks. at mindske anvendelsen af kul, vil det være naturligt at øge forbruget af naturgas som erstatning, da det er forholdsvis konkurrencedygtigt (Chyong & Tcherneva, 2015). Derfor har et af Polens tiltag været at øge forbruget af LNG, *Liquid Natural Gas*, som er flydende naturgas, der er nedkølet til -161 grader celsius, hvilket gør, at det kondenserer og fylder op til 600 gange mindre end almindeligt naturgas (Näslund, 2011). I 2015 opførte Polen en LNG-terminal, der i teorien kan erstatte 80 % af landets forbrug af russisk gas med LNG (Gramer, 2017). Polens nye LNG terminal gør det muligt at opbevare store

mængder flydende naturgas, der kan importeres fra bl.a. Qatar. Denne nye terminal har en kapacitet svarende til 1/3 af Polens samlede behov (International Energy Agency, 2016, s. 154).

Polen er ivrig efter at finde andre gasleverandører end Rusland. Derfor skrev de i marts 2017 under på en aftale med Qatargas om, at de skal fordoble LNG-eksporten til Polen fra 1. januar 2018, og aftalen gælder til 2034 (Qatargas, 2017). Polen har ligeledes lavet en aftale med USA om LNG, og den første sending ankom til Polen i juni 2017 (Gramer, 2017). Disse aftaler er endnu et skridt for Polen mod at blive mindre afhængig af gas fra Rusland. Dermed går Polen med i udviklingen af LNG, som bliver mere og mere udbredt (Roth, 2011, s. 606). Det vil få konsekvenser for Rusland, hvis denne udvikling fortsætter, idet Rusland vil være tvunget til enten at miste en kæmpe markedsandel, da Europa er det største marked for Gazprom, eller at sænke priserne for at blive mere konkurrencedygtige (Gramer, 2017). Dermed kan det også være en økonomisk fordel for Polen at søge andre muligheder end den russiske gas. Det er dog ikke muligt at blive helt uafhængig af gasimport fra Rusland, men ved at bruge forskellige leverandører mindskes risikoen for, at Rusland bruger deres gas som et strategisk våben overfor Polen.

Atomenergi

På nuværende tidspunkt er energi fra atomkraftværker ikke en del af det polske energimix, og Polen har som udgangspunkt ikke støttet op om anvendelsen af atomenergi (World Nuclear News, 2017). Men der er sket en udvikling i Polens holdning i sammenhæng med, at der er kommet mere fokus på at reducere udledningen af drivhusgasser, og i 2009 besluttede Polen at planlægge en opførelse af to atomkraftværker, hvor det første skal være operationelt i 2024 (International Energy Agency, 2016, s. 113). Denne beslutning om at påbegynde det polske atomenergiprojekt blev taget i et forsøg på at imødekomme den stigende energiefterspørgsel (ibid., s. 115). Selvom Polen endnu ikke har nogle aktive atomkraftreaktorer, har de alligevel lidt erfaring på området, da Polen har et forskningscenter inden for atomkraft, som har en aktiv kraftreaktor, der bruges udelukkende til forskning (World Nuclear News, 2017). Regeringen har også gjort meget for at tiltrække og udvikle personale, der skal være med til at udvikle og udføre atomenergiprojektet.

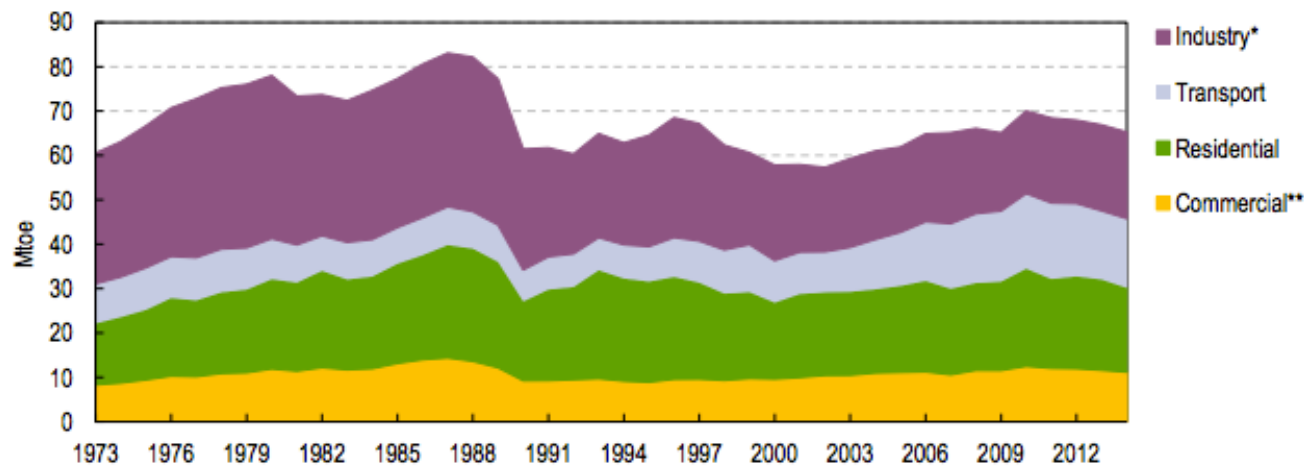
Fra polsk side bliver atomenergi set som en mulig diversificering af energimixet, samtidig med at det vil være en måde, hvorpå landets selvforsyning inden for energi vil kunne blive styrket

(International Energy Agency, 2016, s. 113). Der er dog fra polsk side også en klar overbevisning om at ved at lade energi fra atomkraftværker indgå i energimixet, kan staten nemmere leve op til EU's målsætning om at reducere udledningen af drivhusgasser (ibid., s. 113). Det er dog særligt i Polens egen interesse at få bygget et atomkraftværk, så polakkerne har endnu en mulighed for at producere energi i deres egen stat og ikke er lige så afhængige af leverandører fra andre stater.

Konkurrenceevne

For polske virksomheder er konkurrenceevnen ikke lige så høj som i mange virksomheder i andre af EU's medlemsstater. Dette skyldes bl.a., at der ikke bliver satset nok på research & development (*R&D*) til at skabe innovation og nye løsninger, der kan styrke konkurrenceevnen (OECD, 2016b, s. 31). Dette betyder også, at den polske økonomi ikke er lige så udviklet som særligt mange af de vesteuropæiske medlemsstater, men der er over de seneste år sket en stigning i produktivitetsevnen. Produktion spiller en stor rolle for polsk økonomi og udgjorde i 2013 30,2 % af den samlede polske arbejdsstyrke sammenlignet med et EU-gennemsnit på 22,7 % (Europa-Kommissionen, 2014, s. 2). Den polske produktions konkurrenceevne bliver bl.a. påvirket af energipriserne, samt hvordan energien udnyttes. Dårlig energiudnyttelse har en negativ effekt på virksomhedernes konkurrenceevne, da det leder til, at virksomhederne bruger uforholdsvist mange penge på energi.

Figur 9: Energiforbrug fordelt på sektorer

Som det fremgår af figur 9, er det den polske industrisektor, der historisk set forbruger mest energi. I 2012 udgjorde den 30 % af det samlede energiforbrug. Der er dog også sket et fald i det samlede energiforbrug i industrisektoren, som bl.a. kan forklares ved moderniseringen af den mest energitunge polske industri efter overgangen til markedsøkonomi i 1990'erne (Ancygier, 2013, s. 77). Den næstmest energiforbrugende sektor er beboelse, der samlet set står for 29 % af det samlede energiforbrug (International Energy Agency, 2016, s. 22). Ydermere er beboelse den sektor, hvor der anvendes mest kul. Derfor vil polakkerne risikere stigninger i udgifterne til varme, hvis der skal anvendes andre energikilder end kul.

Skepsis overfor vedvarende energi som løsning

Det er også en udfordring, at de polske virksomheder er så afhængige af kul. Da Polens energiinfrastruktur, som tidligere beskrevet, er gammel, betyder det, at selvom der skulle ske en ændring mod mere vedvarende energi, vil det polske el-net ikke kunne følge med (Kureth, 2015). Der er derfor i Polen en skepsis overfor, hvad det vil betyde for priserne, hvis man begynder at satse på vedvarende energikilder. Erfaringer fra andre EU-stater viser, at det kræver en del statstilskud, hvilket vil betyde en stigning i priserne på energi (Dzieciolowski & Hacaga, 2015, s. 6). Der er derfor en frygt for, at det vil skade virksomhedernes konkurrenceevne, hvis man begynder at satse mere på vedvarende energi, der i starten vil kræve en masse omkostningstunge investeringer. Også den polske kulindustri er ramt på konkurrenceevnen. Der er derfor fra regeringens side iværksat en række initiativer, der skal forsøge at hjælpe herpå. Et af disse initiativer er at gøre den polske kulminesektor mere effektiv, da man ønsker at gøre sektoren mere konkurrencedygtig både på pris og med hensyn til profit (ibid. s. 9). Dernæst skal der også fokuseres på at introducere teknologi, der kan hjælpe med at bringe CO₂-udslippet ned.

Selvom den polske industri i forhold til resten af OECD-landene ikke er lige så konkurrencedygtig, vil en omlægning af det polske energimix muligvis have en stor indvirkning på den polske konkurrenceevne. Mange i Polen frygter, at en omlægning samt de dertilhørende store investeringer, det vil kræve bl.a. i el-nettet, vil føre til en stigning i prisen på energi og derved føre til en forringelse i konkurrenceevnen. Der kan ud fra et liberal intergovernmentalistisk synspunkt argumenteres for, at dette også spiller ind i den generelle modstand mod at nedbringe andelen af kul i energimixet, da en stor del af Polens industri består af produktion, der kræver energi, og hvis denne bliver dyrere, vil det også betyde, at

omkostningerne for virksomhederne stiger. På den anden side kan der argumenteres for, at der på et tidspunkt kan ske et skift i de nationale præferencer, hvis der fra EU's side bliver pålagt afgifter på CO₂-udledning, eller hvis den fælles målsætning for udledningen af CO₂ kommer så langt ned, at det kan blive økonomisk fordelagtigt for polske virksomheder at satse mere på vedvarende energi.

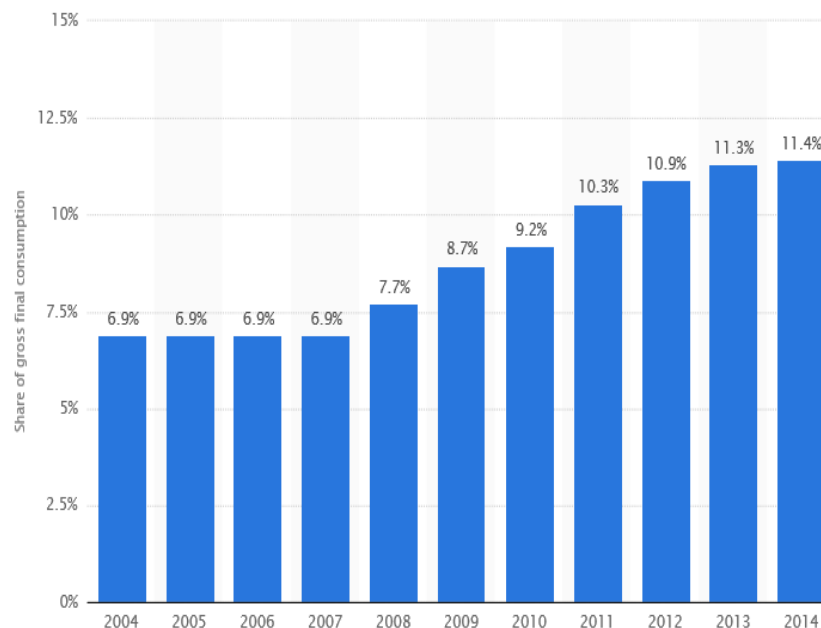
På nuværende tidspunkt er der dog fokus på økonomien, og hvad det vil gøre ved Polens konkurrenceevne, hvis der bliver indført en for ambitiøs klimapolitik. Der er en frygt for, at landet bliver underlagt restriktive klima- og miljøkrav som f.eks. lande som Kina og Indien ikke bliver, og at man derfor mister noget på konkurrenceevnen (Ancygier, 2013, s. 88). Dette kan forklares ud fra, at økonomiske interesser er en stærk drivkraft i dannelsen af nationale præferencer. Både virksomhedsejere samt fagforeninger har en klar interesse i, at Polens politikere tilgodeser erhvervslivet, hvilket derfor kan forklare, hvorfor Polen målrettet arbejder for, at klimamålene skal være så lave som muligt. Denne modstand kan forklares ud fra Moravcsiks tanker om præferencedannelse. De nationale aktører, som i dette tilfælde vil være økonomiske aktører såsom virksomheder og kulmineindustrien, vil prøve at påvirke de polske politikere til at tilgodese deres behov. De polske politikere vil være tilbøjelige til at lytte, fordi disse aktører kan have stor påvirkning på stemmeafgivelsen til valg. F.eks. er det rimeligt at antage, at kulmineindustrien og dens ansatte vil støtte op om polske politikere, der lægger vægt på kullets betydning. Dertil kommer de mange pensionerede minearbejdere samt familie og venner til folk ansat i kulmineindustrien. For at have en chance for at blive genvalgt skal regeringen forsøge at leve op til disses forventninger. Dette sker f.eks. ved at forsøge at standse sammentænkningen af energi og klima ved forhandlinger i Bruxelles om f.eks. Energiunionen og reformationen af ETS.

Udover at forsøge at påvirke nationale politikere forsøger den polske kulmineindustri også at påvirke beslutninger i Bruxelles via lobbyarbejde på supranationalt niveau. Bl.a. er fem af de i alt 15 medlemmer i CEEP (*Central European Energy Partners*) polske virksomheder. CEEP er en paraplyorganisation, der varetager centraleuropæiske energivirksomheders interesser i Bruxelles (CEEP). Hass kan forklare dette ved politisk spill-over, da subnationale aktører vender deres fokus mod supranationale aktører i et forsøg på at påvirke disse i forhold til en national agenda.

Vedvarende energi

Op igennem 1990'erne var Polen i gang med en kæmpe omvæltning, og dette betød også store fald i udledningen af CO₂ (Ancygier, 2013, s. 77). I denne periode var der også fra politisk side et fokus på at gøre staten i stand til at leve op til EU's krav, således at Polen kunne blive accepteret som medlem. Dette betød bl.a., at der fra polsk side var fokus på at sætte ambitiøse mål for andelen af vedvarende energi i det polske energimix. Dette førte til målsætningen om, at 7,5 % af Polens energi skulle stamme fra vedvarende energikilder inden 2010, og inden 2014 skulle det være 14 % (Ancygier & Szulecki, 2014).

Figur 10: Andelen af vedvarende energi i Polen

Figur 10 (Statista, 2017) viser andelen af vedvarende energi i Polen fra 2004-2014. Her fremgår det, at det ambitiøse mål for 2014 ikke blev nået, men der er stadig en fremgang i den polske anvendelse af vedvarende energi. Viljen til at gå med til målsætninger inden for vedvarende energi kan forklares ud fra, at der fra polsk side var en opfattelse af, at en indlemmelse i EU ville kunne føre til en betydelig forbedring af bl.a. den polske økonomi. Der kan derfor argumenteres for, at økonomiske hensyn spillede en rolle i at forme Polens holdning til at øge andelen af vedvarende energi.

For at leve op til disse krav om vedvarende energi begyndte Polen at satse på at samfyre biobrændsel i kulkraftværkerne (Ancygier, 2013, s. 79). Anvendelsen af biomasse tæller som bæredygtig energi, men biomasse kan stadig udlede en vis mængde drivhusgasser. Desuden er det ikke al biobrændsel, der er godt for miljøet. Anvendelsen af biomasse gjorde det dog nemmere for Polen at fortsætte med et energimix, hvor kul stadig spiller en afgørende rolle. At Polen valgte at fokusere på biobrændsel som led i at nå målene om bæredygtig energi har en negativ effekt på, hvordan vedvarende energi opfattes i Polen. Dette skyldtes bl.a., at samfyring med biobrændsel ikke har resulteret i flere jobs i Polen, som ville være nødvendigt, hvis man skal erstatte kul med vedvarende energi, som vil koste arbejdspladser i kulminerne. Hvorimod der i andre EU-medlemsstater er blevet skabt decideret nye sektorer ved f.eks. at satse på vindenergi, er dette ikke tilfældet i Polen (Ancygier & Szulecki, 2014). Moravcsik vil forklare, at dette spiller ind på den nationale præferencedannelse i Polen. Da der ikke er blevet skabt nævneværdigt mange jobs ved at anvende vedvarende energi, er det særligt de store energiselskaber og kulminer, der har mulighed for at lobbye de polske politikere. På den måde kan de være med til at presse politikernes holdning overfor de ambitiøse klimamål på EU-niveau, der ikke stemmer overens med præferencerne i de polske virksomheder og miner. Hvis Polen fra start havde satset på f.eks. vindenergi, er det muligt, at der ville være dannet andre nationale præferencer, fordi det økonomisk set ville kunne betale sig fra polsk side at få skrappe krav til reduktionen af drivhusgasser på EU-plan, fordi det ville kunne betyde flere jobs.

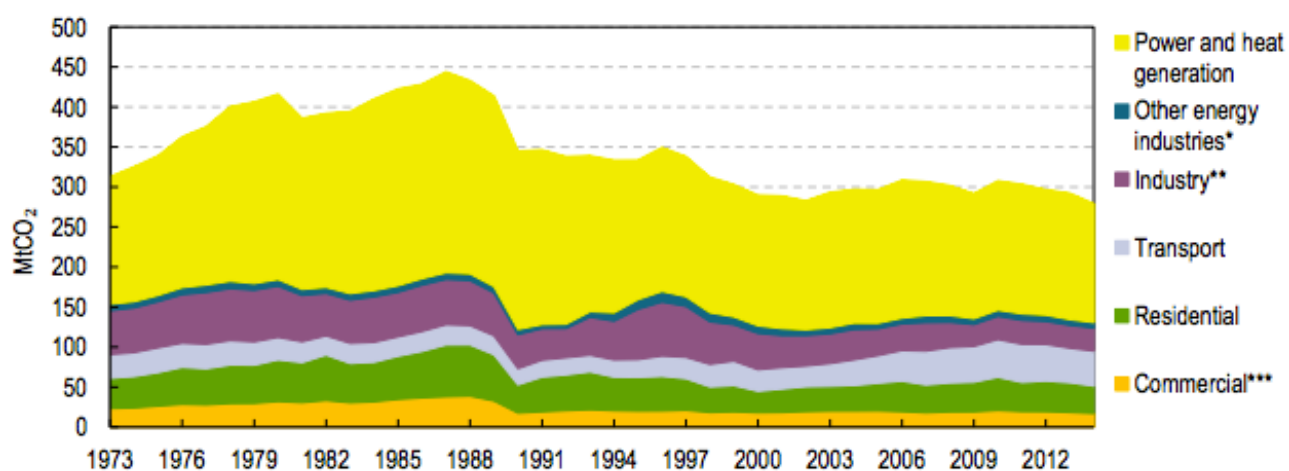
Skepsis overfor klimamålsætningerne

Siden optagelsen i EU i 2004 har Polen været skeptisk eller direkte imod diverse klimaplaner, der er blevet fremlagt fra EU-Kommissionen (Ancygier, 2013, s. 88). Dette kan bl.a. forklares ud fra, at der fra polsk side er en opfattelse af, at klimaforandringerne ikke nødvendigvis er et presserende problem (Ancygier & Szulecki, 2014). Man ønsker derfor ikke fra polsk side, at EU fortsætter som på nuværende tidspunkt med at ville have førertrøjen på, når det gælder klimapolitik. Kulsektorens vigtighed må ikke undervurderes, da den skaber forsyningssikkerhed, arbejdspladser, lave elpriser og har en stor kulturel- og social betydning særligt i Sydpolen. Polen ønsker ikke at afgive suveræniteten over deres energimix, og derfor er de meget skeptiske overfor at sammenknytte energi- og klimapolitik, da det kan have en stor betydning for deres energimix. Det er også derfor, at der i Donald Tusks udspil til en energiunion ikke er nævnt noget om klima

eller udledningen af drivhusgasser, da det er vigtigt for Polen ikke at få fælles regler på området, der kan ende med at skade kulindustrien.

Da klimaforandringerne ikke anses som et problem, betyder det også, at repræsentanter fra den vedvarende energisektor og dens lobbyister har meget lidt indflydelse på polsk politik (Ancygier & Szulecki, 2014). Dette skyldes, at denne sektor er lille i forhold til de store energiselskaber, der har en klar interesse i kul, men også at miljøforkæmpere og NGO'er sjældent bliver taget med på råd i Polen (ibid.). Det er derved svært for disse at påvirke politikernes holdning, og de nationale præferencer dannes derfor på baggrund af de store energiselskaber og kulminer. Som det fremgår af figur 11 er det også energiselskaberne, der klart står for størstedelen af det samlede polske udslip af CO₂.

Figur 11: Polens CO₂-udslip fordelt på sektorer

Dette understreger, hvorfor Polen er imod, at en fælles energiunion skal inkludere regler for staternes energimix. Den nationale præference i Polen er som nævnt præget af de store energiselskaber og kulminer, og derfor er den polske regering ikke interesseret i, at EU's energipolitiske strategi bl.a. inkluderer, at forskning i vedvarende energi skal styrke EU's konkurrenceevne i håb om at skabe vækst i Europa som helhed. Polen er nemlig ikke enig i, at innovation og forskning i vedvarende energi vil skabe vækst, da det direkte vil forringe den polske konkurrenceevne, da staten er langt bagud på området i forhold til andre europæiske medlemsstater. De vil være nødsaget til at importere teknologi fra andre lande for at kunne

anvende vind- og solenergi, og derfor er der også et økonomisk perspektiv i Polens modstand overfor anvendelse af og investeringer i vedvarende energi.

Bæredygtighed og klimapolitik

Polen har et rygte som værende en af de mest forurenende stater i EU (Bellini, 2017). Som det er blevet beskrevet igennem dette kapitel, er Polens afhængighed af kul stadig stor, og der er ikke den store opbakning til vedvarende energi. Det strider imod den kurs, som EU forsøger at sætte for medlemsstaterne inden for bæredygtighed og klima. Da Polen blev medlem af EU i 2004, måtte Polen acceptere *acquis communautaire*, EU's lovgivning, men Polen har helt fra begyndelsen af deres medlemskab været skeptisk overfor lovgivning på klimaområdet (Marcinkiewicz & Tosun, 2015). Dette skyldes, at det har været svært for Polen at leve op til de europæiske standarder inden for klimaområdet, og der er fra polsk side blevet prioriteret en økonomisk udvikling fremfor at beskytte miljøet og klimaet (ibid.). Desuden har afhængigheden af kul stor indflydelse på, at Polen tøver med at binde sig til de langsigtede, europæiske planer om at reducere drivhusgasser, da kulproduktionen forårsager 50 % af Polens totale drivhusgasudslip (Skjærseth, 2016, s. 120). Dette kan Hoffmann forklare ved, at klima for det første ikke er et spørgsmål om national sikkerhed for Polen og dermed ikke high politics, og derfor er der ikke et ønske om yderligere integration på området. Samtidig ligger der en national præference i at fortsætte med at bruge kul, så når EU ønsker at reducere udslippet af drivhusgasser, spiller det ikke sammen med Polens store kulforbrug.

Polen og ETS

Som medlem af EU blev Polen pålagt at forberede en NAP, *National Allocation Plan*, for den første fase i perioden 2005-2007. Denne plan skal vise, hvor mange CO₂-kvoter en stat har brug for, og hvordan de skal fordeles i de forskellige sektorer (Skjærseth, 2016, s. 122). Planen har skabt flere kontroverser mellem Polen og EU-Kommissionen. Polens første NAP blev kun godkendt, fordi Polen gik med til at skære i deres kvoter med 16,5 % (Marcinkiewicz & Tosun, 2015). Særligt den polske industri protesterede meget voldsomt over dette, men EU-Kommissionen var på daværende tidspunkt fokuseret på at leve op til Kyoto-målsætningerne, og det krævede meget af særligt de nye medlemsstater (European Commission, 2013).

Ved Polens NAP for anden fase i perioden 2008-2012 nægtede EU-Kommissionen igen at godkende den, medmindre Polen gik med til at skære 27 % af deres CO₂-kvoter (Elsworth,

2010). Det var Polen dog ikke meget for, da man frygtede, at det kunne blive en trussel for den nationale økonomi at sænke antallet af kvoter. Polen og fire andre østeuropæiske stater reagerede derfor ved at henvende sig til EU-Kommissionen for domstolen og argumenterede for, at EU-Kommissionen havde overtrådt sine beføjelser, da de ikke må komme med anvisninger, men kun må godkende eller afvise staternes NAP (ibid.). Domstolen vurderede, at EU-Kommissionen havde overtrådt sine beføjelser, men staterne blev stadig nødt til at ændre deres målsætning, da EU-Kommissionen havde afvist planerne i første omgang (Skjærseth, 2016, s. 122).

Den tredje fase i perioden 2013-2020 var dog anderledes end de to første faser (European Commission, 2015). Det var nu EU-Kommissionen, der stod for at lave en fælles plan, der skulle gælde hele EU i forhold til, hvor i systemet kvoterne skulle anvendes. Kvoterne blev primært fordelt ved auktioner i stedet for de tidligere gratis kvoter, som staterne selv lavede en NAP for. Der er dog stadig mulighed for gratis kvoter, men der er lavet harmoniserede regler for, hvordan de skal anvendes, og man har inkluderet flere sektorer i ETS. Dette har resulteret i, at man i 2020 forventer, at udledningen fra de sektorer, der er en del af ETS, vil være 21 % lavere end i 2005 (ibid.). Polen var ikke som udgangspunkt imod de nye kvoter, da staten var positiv overfor at kunne samfyre biomasse og kul som en måde at udlede mindre CO₂, men de var ikke tilfredse med de strenge målsætninger fra EU på området (Skjærseth, 2016, s. 125). Ydermere var Polen langt fra tilfreds med den planlagte ændring af ETS i forbindelse med den tredje fase. EU-Kommissionens forslag om en auktion af kvoter i særligt elektricitetssektoren ville få en stor indflydelse på den polske energiindustri (ibid., s. 124). Bekymringen var, at hvis man tvang energivirksomheder til at købe alle deres kvoter på en auktion, ville priserne på energi stige.

2020-målene

På trods af den polske skepsis overfor EU's klimamålsætninger, accepterede Polen i 2007 EU's 2020-mål om at reducere drivhusgasudledningen med 20 %, have mindst 20 % bæredygtig energi i energimixet samt at opnå en energieffektivisering på 20 % (ibid., s. 120). Polens mål er dog blot sat til, at de skal reducere drivhusgasudledningen med 14 % i ikke-kvotesektorerne samt andelen af bæredygtig energi skulle være 15 % af det samlede energimix, da Polen var et relativt fattigt land i EU (ibid., s. 126). Den polske regering udtrykte dog bekymring for, at den bindende målsætning ville resultere i, at Polen blev nødsaget til at investere i dyre energikilder (ibid., s. 122). Polens skepsis overfor EU's langsigtede målsætninger skal findes i, at Polen anser de

ambitiøse mål som en trussel mod landet økonomi, da det vil blive dyrt, hvis kraftværker bliver nødt til at købe kvoter på auktion, og de ambitiøse målsætninger inden for vedvarende energi vil blive en dyr omstilling (Skjærseth, 2016, s. 120). Derfor valgte Polen at bruge deres vetoret overfor nye forslag (ibid., s. 120). Første gang var i 2011, hvor Polen nedlagde veto mod EU's forslag om en "*energy roadmap*", da den indeholdt et ønske om at øge reduktionen af drivhusgasudledning fra 20 % til 25 % inden 2020 (ibid., s. 120). Den anden gang var i 2012, hvor Polen nedlagde veto mod en "*low-carbon roadmap*", som skulle være en del af EU's 2050-målsætning (ibid., s. 120). Polens argument var, at de høje målsætninger ville ende med at destruere store industrier i de fattige europæiske lande som Polen selv, og de ønskede derfor mere fleksibilitet i planen (ibid., s. 123). Man kan argumentere for, at Polens nationale præference på klimaområdet er baseret på økonomi, og derfor er de ikke interesserede i yderligere integration på området eller at afgive suverænitæt til EU, så de kan tage beslutninger, der kan få en økonomisk betydning for Polen.

Frygten for, at Polen ville nedlægge veto mod hele Energi- og Klimapakken, der inkluderede 2020-målene, resulterede i, at man i stedet for en fuld auktion gav kraftværker i bl.a. Polen 70 % af deres kvoter gratis fra 2013, i håb om at de gradvist ville ende i nul inden 2020. Til gengæld for de gratis kvoter skulle Polen og de andre omfattede stater udvikle nationale planer for at effektivisere deres elektricitetssektorer og diversificere deres energimix med samme beløb, som de sparede ved at få gratis kvoter (ibid., s. 124). At Polen havde held til at få 70 % af deres kvoter gratis, kan forklares ud fra den liberale intergovernmentalisme. Her foreskriver Moravcsik, at integrationen bl.a. sker ved, at medlemsstaterne forhandler frem og tilbage, hvor et eller flere lande, der har et stærkt ønske om at få noget igennem, vil være parate til at søge kompromisser for at komme så tæt på deres mål som muligt. Der kan derfor argumenteres for, at Polen har været i stand til at få forhandlet denne aftale på plads, fordi der blandt de andre medlemsstater har været et stort ønske om at få 2020-målene vedtaget.

Det ser dog ud til, at det kan blive et problem for Polen at nå EU's 2020-mål (Bellini, 2017). Det er særligt et problem at reducere drivhusgasudledningen i den polske transportsektor (Skjærseth, 2016, s. 127), og det skyldes bl.a., at der i perioden 1990-2009 var en tredobling i antallet af personbiler. I 2008 var trafik den anden største kilde til drivhusgasudslip, og det forventes, at energibehovet i transportsektoren vil stige med mere end 60 % inden 2030 (ibid., s. 127). EU's

2020-mål for Polen ligger som nævnt på 15 %, men ifølge en rapport fra energikonsulentfirmaet Ecofys vil det allerhøjst være 13,8 % og i værste tilfælde kun 10 % (Ecofys, 2017). De mener dog stadig, at Polen kan nå at målsætningen, hvis de omgående får skabt incitament for at anvende vedvarende energi i statens forskellige sektorer og sørger for, at investeringerne i vedvarende energiprojekter for perioden 2016-2018 er operationelle inden udgangen af 2020, og Polen dermed har bedre mulighed for at nå fremtidige målsætninger (ibid.).

2030- og 2050-målene

Polen har også accepteret EU's bindende energi- og klimamål for 2030 samt målet for 2050 om en dekarboniseret økonomi i EU (Skjærseth, 2016, s. 120). Moravcsik vil forklare dette ud fra, at Polen delvist baserer sine nationale præferencer på de økonomiske aspekter af EU's klimapolitik, hvorfor de ikke er helt positive overfor målsætningerne. Alligevel vælger de at acceptere klimapolitikken, da det sikkerhedspolitiske aspekt, der kan karakteriseres som high politics, vægter højest på dette område. Dette skyldes truslen fra Rusland særligt efter de to gaskriser, og de derfor er villige til at afgive suverænitet og forsøge at leve op til de fælles målsætninger for at kunne stå sammen med EU imod Rusland. Accepten af målene er også en måde, hvorpå Polen kan sikre sig, at de følger med moderniseringen inden for teknologi, og de kan være konkurrencedygtige i forhold til de andre europæiske stater, der er begyndt at tænke mere i retning af vedvarende energi og reducere af drivhusgasser.

Polens egen energistrategi

Efter vedtagelsen af EU's 2020 mål kom Polen i 2009 med en energistrategi, "*Energy Policy of Poland until 2030*" (International Energy Agency, 2016, s. 24), der skal sikre, at den polske energipolitik lever op til EU's målsætninger. Strategien sætter fokus på seks områder (Ministry of Economy, 2009):

- Øge energieffektiviseringen
- Øge forsyningssikkerheden
- Øge diversificeringen af elektricitetskilderne ved at indføre atomenergi
- Udvikle brugen af vedvarende energi, herunder biobrændstoffer
- Udvikle konkurrencedygtige brændstofs- og energimarkeder
- Reducere de miljømæssige konsekvenser af elværkerne

Som det fremgår af de seks fokusområder skinner de polske ønsker om forsyningssikkerhed klart igennem, hvor kul tillægges kul stor værdi for netop at sikre forsyningssikkerheden, og man har planer om at sikre tilgang til nye kuldepoter ved en udbygning af infrastrukturen for at beskytte stederne med stor fremkomst af kul (ibid., s. 8). Polen har dog et mål om, at andelen af vedvarende energi skal være minimum 15 % inden 2020 (ibid., s. 18). Der er ligeledes planer om at udbygge faciliteterne for både transport og opbevaring af LNG (ibid., s. 9) samt at satse på atomenergi for at sikre en mere CO₂ neutral energiøkonomi og energiuafhængighed af andre lande (ibid., s. 15). Denne strategi viser, at Polen grundet EU's 2020-mål er blevet nødt til at tænke klima ind i deres energipolitik, men at energieffektivisering og forsyningssikkerhed fortsat indtager en mere fremtrædende rolle end hensynet til klimaet for Polen.

Delkonklusion

Polens turbulente historie har haft indflydelse på, hvor vigtig selvstændighed er for polakkerne og særligt i forhold til Rusland. Dette kommer også til udtryk i Polens energipolitik. For Polen er kul, der er landets klart største energikilde, en garanti for denne selvstændighed. Polens store forekomster af kul betyder, at staten i mindre grad end andre EU-stater er afhængige af at importere olie og gas fra Rusland. Det skyldes, at Polen er selvforsynende i forhold til kul, som findes i deres undergrund, og kulindustrien er en vigtig arbejdsgiver med flere hundrede tusind ansatte. For polske virksomheder er der en frygt for, at for skarpe klimakrav vil betyde, at de skal betale mere for energi, hvilket kan have en negativ effekt på deres konkurrenceevne. Dog vægter uafhængigheden af Rusland særligt højt for Polen, og derfor støtter Polen en fælles europæisk energiunion, da det fra polsk side ses som en mulighed for at sikre solidaritet medlemsstaterne imellem samt at tale med en samlet stemme i forhold til Rusland og Gazprom. Polen er dog ikke positivt stillet over for de ambitiøse klimamålsætninger, som EU har koblet sammen med Energiunionen, da Polen frygter, hvad særligt målet om at reducere udledningen af drivhusgasser kan have af konsekvenser for kulindustrien. Ligeledes har Polen stået på bagbenene over for EU's ETS siden indførelsen af denne, da det kan ramme de polske virksomheder og vil betyde store økonomiske omkostninger, hvis kravene til de uddelte kvoter skærpes. Dermed handler Energiunionen for Polen om, at man ønsker en samlet europæisk holdning over for Rusland for at mindske den generelle europæiske afhængighed af russisk olie og gas, men Polen ønsker ikke, at EU skal have indflydelse på det nationale energimix samt sætte ambitiøse klimamål, da dette vil gå ud over den store kulproduktion, der er vigtig for Polen.

Diskussion

Igen gennem dette speciale er udfordringerne i forhold til yderligere integration på energi- og klimaområdet og dermed at skabe en europæisk energiunion forsøgt forklaret ved hjælp af de tre europæiske integrationsteorier neofunktionalisme, intergovernmentalisme og liberal intergovernmentalisme. Udfordringerne i de to valgte lande, Danmark og Polen, vurderer vi bedst forklaret ud fra den intergovernmentalistiske samt den liberale intergovernmentalistiske teoris teser.

Hoffmann fremfører, hvordan det er nationalstaterne, der er den drivende kraft bag integrationen, og det er dem, der bestemmer niveauet og hastigheden af denne integration. Dette kan forklare den overordnede udfordring ved at skabe en energiunion, da det er "logic of diversity", og derfor medlemsstaternes forskellige interesser, der skaber udfordringer i forhold til, hvordan en sådan union skal se ud. De to lande, Danmark og Polen, er f.eks. begge fortalere for en europæisk energiunion, men de har forskellige interesser i, hvordan den skal konstrueres. De forskellige synspunkter gør, at integrationen ikke sker automatisk, da landene modsætter sig fælles politik, der ikke stemmer overens med deres egne interesser.

Hoffmann kan også forklare, hvordan ydre faktorer er med til at igangsætte integrationen på energi- og klimaområdet. Først var det oliekriserne, der tydeliggjorde for EF's medlemsstater, at der var et behov for tættere samarbejde for at sikre forsyningssikkerheden, og i 2014 var det som konsekvens af gaskriserne, at Donald Tusk fremlagde sin vision for en europæisk energiunion. Hoffmann kan dermed bruges til at forklare, hvordan disse ydre begivenheder skaber et behov i medlemsstaterne for at samarbejde indenfor områder, som de normalt ikke ville være villige til at integrere sig på. Landene vil have en tendens til at stå tættere sammen overfor trusler udefra, men på den anden side har man også set, hvordan disse trusler har fået lande til at lave bilaterale aftaler med tredjeparter, hvilket Hoffmann vil forklare med, at det er i landenes egen interesse.

Hoffmanns teori kan også forklare, hvordan det at være et grønt foregangsland har været forankret i den danske identitet lige siden Auken. Den danske befolkning har accepteret at skulle betale mere for elektricitet grundet afgifter som PSO-tariffen, der skulle finansiere den grønne omstilling. På samme måde kan det forklares, at selvom den nuværende regering har sænket målsætningen for reduktionen af CO₂-udslippet, er de danske mål stadigvæk blandt de højeste i EU. Hoffmanns teori bliver dog en smule udfordret grundet hans skarpe opdeling mellem high

og low politics. For Polen bliver energipolitikken high politics, selvom Hoffmann vil argumentere for, at energipolitik normalt vil være low politics. Ydermere kan Hoffmann kritiseres for hans ide om, at et land vil være tilbøjeligt til at afvise yderligere integration på det sikkerhedspolitiske område, men i Polens tilfælde er det modsatte gældende. Polen ønsker netop et tættere samarbejde samt en energiunion for at sikre, at EU ikke bliver for afhængig af russisk olie og gas. Polens vision om en energiunion kan ses som et fornuftsægteskab, da det giver mening for Polen med yderligere integration på området, i hvert fald så længe Rusland stadig har en stor indflydelse på anvendelsen af olie og gas i EU.

Moravcsiks liberale intergovernmentalisme kan supplere Hoffmann i at forklare, hvordan også det økonomiske aspekt spiller en rolle, hvilket ikke er et område, Hoffmann tillægger nogen synderlig betydning. Udover det sikkerhedspolitiske betyder kul også meget for den polske økonomi. Dette betyder, at nationale aktører som virksomheder, kulminer og fagforeninger vil presse de polske politikere til at modsætte sig en udfasning af kul. Dette vil ligge til grund for de nationale præferencer, som de polske politikere har med sig, når de skal forhandle i EU. Da disse politikere ønsker at blive genvalgt, kan det forklares, hvorfor de kæmper imod ambitiøse klimamål og f.eks. lykkes med at få en særaftale om ETS-kvoter. På samme måde kan Moravcsik forklare, hvordan Danmark har en klar økonomisk interesse i Energiunionen og presser på for, at vedvarende energi skal fylde endnu mere i de europæiske medlemsstater. Danmark har i mange år satset på den grønne omstilling, og det har især været virksomheder og forbrugere, der har betalt for dette via høje afgifter på el. Derfor er der nu en klar forhåbning om, at man kan tjene mange af disse penge hjem igen. Dernæst er danske virksomheder blandt de mest energieffektive, så Moravcsik kan forklare, hvordan der fra dansk side er en interesse i at få strengere krav til ETS-systemet, da man håber at kunne tjene penge på kvotesalg. Teorien kan også forklare, hvordan Danmark har en åbenlys interesse i Energiunionen, da dette samarbejde vil føre til et indre marked for energi og på den måde betyde, at Danmark kan afsætte den overskydende el, der produceres af f.eks. vindmøller samt nemmere importere energi, når der ikke kan produceres nok til at dække det nationale behov. Der er altså dels et økonomisk element, samt at det kan hjælpe på den grønne omstilling. Moravcsik kan også forklare, hvordan de nationale præferencer ikke er statiske, men skifter, når der f.eks. kommer en ny regering. Moravcsik kan dog kritiseres for at have et for stort fokus på de økonomiske aktører, og han vil have svært ved at forklare, hvorfor danske forbrugere og virksomheder har accepteret at skulle

betale en af de højeste priser for el grundet de afgifter, der pålægges for at finansiere den grønne omstilling.

Selvom integrationen bremses af staternes egne interesser og derved ikke sker automatisk, ser man alligevel spill-over på nogle områder. Neofunktionalismen kan derfor bruges til at forklare, hvorledes især EU-Kommissionen har brugt udefrakommende kriser til at øge sine kompetencer og skabe en dybere integration på energi- og klimaområdet. Dette kan ud fra Haas' teori forklares ved, at EU-Kommissionen har brugt kriserne til at fremsætte lovforslag og derved være en drivende faktor i integrationsprocessen på energi- og klimaområdet. Haas kan også forklare, hvordan EU-Kommissionen har skabt en økonomisk spill-over, så energipolitikken bliver nødt til at tage højde for påvirkningen af klimaet. Dette kan være med til at begrunde Polens modstand, da man fra polsk side ikke føler, at der skal være en sammenhæng mellem energipolitik og klimapolitik. Ydermere kan Haas også forklare, hvordan EU-Kommissionen kan spille en rolle som mægler mellem medlemsstaterne, så det lykkes at få supranationale aftaler på plads. Haas kan også bruges til at forklare, hvordan interesseorganisationer og brancheorganisationer åbner kontorer i Bruxelles for at være med til at præge EU-lovgivningen. Dog kan Haas' teori kritiseres for ikke at kunne forklare, hvorfor medlemsstaterne kan bremse eller modsætte sig de udspil, der kommer fra EU-Kommissionen. Det kan være svært for Haas forklare, hvordan det f.eks. er lykkedes Polen at få specielle aftaler på plads med hensyn til, hvor mange kvoter de må give deres industri.

De tre integrationsteorier er anvendt, fordi de supplerer hinanden i forhold til at forstå udfordringerne ved at skabe en fælles europæisk energiunion. Teorierne sætter fokus på forskellige aspekter og aktører i integrationsprocessen. Intergovernmentalismen supplerer yderligere med et fokus på de udefrakommende begivenheder, der kan føre til et behov for samarbejde, som de to andre teorier ikke tager højde for. Neofunktionalismen og den liberale intergovernmentalisme har blik for EU-Kommissionens rolle som driver af integrationsprocessen, hvilket intergovernmentalismen ikke kan forklare. Desuden kan den liberale intergovernmentalisme bruges til at belyse, hvordan også nationale aktører har en indflydelse på det politiske system og de nationale præferencer, som intergovernmentalismen ikke beskæftiger sig med. Derfor ville det uden brug af alle tre integrationsteorier ikke have været muligt med en lige så fyldestgørende belysning af udfordringerne med europæisk

integration på energi- og klimaområdet og dermed skabe en fælles europæisk energiunion, da flere forskellige faktorer har spillet ind.

Konklusion

På baggrund af analysen kan det konkluderes, at medlemsstaternes forskellige egeninteresser, som illustreret med de valgte lande Danmark og Polen, er den største udfordring i forhold til yderligere integration på energi- og klimaområdet og derved at etablere en europæisk energiunion.

Siden byggestenen til det europæiske fællesskab blev lagt i 1951, har energipolitik spillet en vigtig rolle, men integrationen på området er blevet bremset af medlemsstaterne. Det kan dog konkluderes, at udefrakommende begivenheder har medført et behov for tættere samarbejde, og disse begivenheder har derfor været medvirkende til, at der alligevel er sket yderligere integration på energiområdet. Dette så man bl.a. i perioden efter oliekriserne, hvor EU-Kommissionen udnyttede landenes villighed til at øge samarbejdet ved at fremsætte flere forslag i forsøget på at skabe et indre marked for energi.

Man begyndte i 1980'erne at sammentænke miljø- og energipolitik, og i 1990'erne begyndte også klimapolitik at blive tænkt sammen med energipolitikken. Fra EU's side kom der et stort fokus på at anvende vedvarende energi samt at reducere udledningen af drivhusgasser. Der var dog den begrænsning i forhold til at skabe supranational politik på området, at medlemsstaterne selv har ret til at bestemme deres nationale energimix. Dette blev nedskrevet i Lissabon-traktaten fra 2007 og medfører en udfordring for yderligere integration på energiområdet, da medlemsstaterne har forskellige nationale interesser. Selvom medlemsstaterne har selvbestemmelse over sammensætningen af deres energimix, har EU alligevel forsøgt at påvirke dette ved at vedtage klimaplaner såsom 2020-, 2030- og 2050-målsætningerne.

I 2014 fremførte Donald Tusk sit forslag til en europæisk energiunion på baggrund af gaskriserne. Det kan konkluderes, at dette forslag blev fremsat på baggrund af, at Polen frygter Ruslands store indflydelse på EU's energiforsyning, og at russerne atter vil bruge denne som våben mod medlemsstaterne. Dermed er det med sikkerhedspolitik for øje, at Tusk ønsker mere integration, og dermed fremsætter et forslag med intentionen at styrke EU-Kommissionens rolle samt skabe mere solidaritet mellem medlemsstaterne. På baggrund af Tusks udspil kom EU-Kommissionen i 2015 med sit udspil til en fælles europæisk energiunion. Dette byggede videre på mange af Tusks visioner, men EU-Kommissionen inkluderer også klimapolitik og herunder en dekarbonisering af økonomien som et centralt emne. Det kan konkluderes, at når EU-

Kommissionen går videre end Tusks vision og inkluderer klima, skyldes det sammentænkningen af energi- og klimapolitik samt de ambitiøse klimamål for medlemsstaterne, og derfor er det ikke tænkeligt at skabe en energiunion uden fokus på klima.

Danmark og Polen er to gode eksempler på, hvor store udfordringer, der kan være, i forhold til at skabe en energiunion. De er begge fortalere for en energiunion, men de er uenige om, hvordan den skal se ud, og hvilke aspekter der skal kunne bestemmes supranationalt. Hvor Danmark har en historie som olieland, har Polen et stort forbrug af kul. Danmark var særligt hårdt ramt af oliekriserne i 1970'erne, og efterfølgende begyndte danskerne at udnytte de danske oliefelter i Nordsøen. Det har været med til at sikre den danske energiforsyning, og i 1990'erne begyndte Danmark at fokusere på at anvende mere grøn energi og var et foregangsland indenfor vedvarende energi, og danske virksomheder er stærkt konkurrencedygtige og langt fremme på dette område. Polen har i mange år anvendt kul som den primære energiressource, og det skyldes særligt Polens store ønske om selvstændighed, og grunden hertil skal findes i landets historie. Ved at anvende kul, som landet har i undergrunden, er Polen ikke lige så afhængig af den russiske gas og olie som andre af EU's medlemsstater. Den polske kulindustri er ligeledes en vigtig arbejdsgiver med flere hundred tusinder ansatte.

Det kan konkluderes, at Danmark er fortaler for en energiunion, da EU-Kommissionens vision om et indre marked for energi vil betyde en øget forsyningssikkerhed samt give bedre mulighed for at eksportere den overskydende el-produktion, der særligt opnås gennem vedvarende energikilder som f.eks. vindenergi. Energiunionen kan også fra dansk side hjælpe den grønne omstilling, da Danmark ved et velfungerende indre marked vil kunne importere energi, når der ikke er nok til at dække den danske efterspørgsel. Ligeledes er den voksende anvendelse af vedvarende energikilder vigtig for Danmark og har stor betydning for befolkningen. Derfor ønsker Danmark også, at der kommer et større fokus på klima i alle medlemsstaterne, da dette vil være en fordel for Danmark, da man dermed kan eksportere grøn teknologi og knowhow. Det kan dog konkluderes, at den danske klimapolitik ikke er statisk, da skiftende regeringer har forskellige holdninger til klimaet, men generelt set er det blevet en del af den danske mentalitet, og Danmark er fortsat foregangsland. Det kan yderligere konkluderes, at Polen er fortaler for andre dele af Energiunionen end Danmark. Polens frygt for risiciene ved den store europæiske afhængighed af russisk gas, som man oplevede konsekvenserne af under gaskriserne, har formet

et udpræget polsk ønske om, at der kommer mere generel solidaritet mellem medlemsstaterne på energiområdet. Dog frygter Polen og særligt de polske virksomheder, at de skarpe klimakrav fra EU's side vil betyde, at de skal betale mere for energi, hvilke bl.a. kan have en negativ effekt på konkurrenceevnen. Polen, der f.eks. har stået på bagbenene i forhold til EU's ETS siden indførelsen, ønsker ikke, at der skal være supranational indflydelse på det nationale energimix, da en grønnere omstilling vil blive omkostningstung. Dermed kan det konkluderes, at selvom to lande er fortalere for en europæisk energiunion, er der stadig store udfordringer i forhold til, hvordan den skal formes, og hvilke aspekter, der skal indgå i et sådant samarbejde grundet medlemsstaterne store forskelle og egne interesser.

Litteraturliste

Albrichtsén, Rikke (2009). Har EU lært noget gaskrisen?; *Kristeligt Dagblad*. Set d. 11. april 2017 på: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/analyse/har-eu-l%C3%A6rt-noget-af-gaskrisen>

Alcock, Antony (2002). *A short history of Europe - from the Greeks and Romans to the Present Day*. London: Palgrave Macmillan.

Andersen, Ellen (2015). Nordisk frustration: Tyskerne stopper vores strøm ved grænsen; *Politiken*. Set d. 2. august 2017 på: <http://politiken.dk/oekonomi/2050/energi/art5582878/Nordisk-frustration-Tyskerne-stopper-vores-str%C3%B8m-ved-gr%C3%A6nsen>

Asztemborski, Bartłomiej & Wnuk, Ryszard (2015). *Poland's promising market segments for heating with solid biomass*. Set d. 1. juli 2017 på: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:60STs2h7ZwYJ:www.bioenergy4business.eu/b4b_docs/b4b-country-summary-reports/%3Fbp-attachment%3DB4B-WP2-Country-Summary-Report-Poland.pdf+%&cd=2&hl=da&ct=clnk&gl=dk

BBC (2017). *Poland Profile – Timeline*. Set d. 14. juli 2017 på: <http://www.bbc.com/news/world-europe-17754512>

Bellini, Emiliano (2017). Poland to miss 2020 EU renewable energy target Ecofys; *PV Magazine*. Set d. 12. juli 2017 på: <https://www.pv-magazine.com/2017/04/26/poland-to-miss-2020-eu-renewable-energy-target-ecofys/>

Bjørn, Rasmus (2016). Vedvarende energi dækker nu 30 pct. af energiforbruget i Danmark; *Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet*. Set d. 27. juni 2017 på: <http://efkm.dk/aktuelt/nyheder/nyheder-2016/december/vedvarende-energi-daekker-nu-30-pct-af-energiforbruget-i-danmark/>

Bjørn-Hansen, Søren (2016). Rapport: Prisen på vedvarende energi falder drastisk; *DR nyheder*. Set d. 8. august 2017 på: <http://www.dr.dk/nyheder/viden/miljoe/rapport-prisen-paa-vedvarende-energi-falder-drastisk>

CEEP. *Central European Energy Partners*. Set d. 11. august 2017 på: <http://www.ceep.be/about-us/>

Cerulus, Laurens & Panichi, James (2015). The new EU power source: Energy-efficient lobbying; *Politico*. Set d. 3. juli 2017 på: <http://www.politico.eu/article/lobbyingnet-web-of-influence-brussels-lobbying-energy-commission-transparency/>

Chyong, Chi-Kong & Tcherneva, Vessela (2015). *Europe's vulnerability on Russian gas*. Set d. 10. juli 2017 på: http://www.ecfr.eu/article/commentary_europes_vulnerability_on_russian_gas

CSR (2017). *Danmark er verdens fjerde mest bæredygtige land*. Set d. 25. juli 2017 på: <http://csr.dk/danmark-er-verdens-fjerde-mest-b%C3%A6redygtige-land>

Danfoss (2016). *Connie Hedegaard nyt medlem af Danfoss bestyrelse*. Set d. 17. august 2017 på: <http://www.danfoss.dk/newsstories/cf/connie-hedegaard-nyt-medlem-af-danfoss-bestyrelse/?ref=17179906934#/>

Danish Energy Agency (2017). *Energy Statistics 2015*. Copenhagen: Danish Energy Agency.

Dansk Energi (2015). *Venstre præciserer 2050-mål*. Set d. 27. juni 2017 på: https://www.danskeenergi.dk/Aktuelt/Arkiv/2015/Februar/15_02_26B.aspx

Dansk Energi (2016). *Udfordringer og muligheder for det europæiske kvotesystem*. Set d. 4. august 2017 på: https://www.danskeenergi.dk/Aktuelt/Arkiv/2016/November/16_11_17D.aspx

Dansk Fjernvarme (2016). *Rekordlavt energiforbrug i Danmark*. Set d. 25. juli 2017 på: <http://www.danskfjernvarme.dk/nyheder/presseklip/arkiv/2016/160406rekordlavt-energiforbrug-i-danmark>

Dansk Industri. *Danske energiafgifter koster virksomheder milliarder*. Set d. 3. august 2017 på: <https://di.dk/dibusiness/nyheder/Pages/Danskeenergiafgifterkostervirksomhedermilliarder.aspx>

Dansk industri (2016). *Dansk energienegang batter for lidt*. Set d. 10. august 2017 på: <https://di.dk/dibusiness/nyheder/Pages/DIDanskeenergienegangerikkeetmaalisiselv.aspx>

Dansk ventilation. *Ventilationsbranchen på lobbyarbejde i EU*. Set d. 7. august 2017 på: <http://danskventilation.dk/pressemeddelelser-2010/ventilationsbranchen-pa-lobbyarbejde-i-eu.html>

Darby, Megan (2014). Poland “won” EU 2030 deal - Does the climate loose?; *Climatechangenews*. Set d. 21. august 2017 på: <http://www.climatechangenews.com/2014/10/29/poland-won-eu-2030-deal-does-the-climate-loose/>

De Europæiske Fællesskaber (1995). *Den Europæiske Union - Traktatsamling*, s. 295-300. Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer.

Den Europæiske Union. *Schumanerklæringen – 9. maj 1950*. Set d. 1. juni 2017 på: https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_da

Det Europæiske Råd (2016a). *Energiunionen: sikker, bæredygtig og konkurrencedygtig energi til overkommelige priser for Europa*. Set d. 4. juni 2017 på: <http://www.consilium.europa.eu/da/policies/energy-union/>

Det Europæiske Råd (2016b). *Parisaftalen om klimaændringer*. Set d. 30. maj 2017 på: <http://www.consilium.europa.eu/da/policies/climate-change/timeline/>

Det Europæiske Råd (2017). *Reform af EU's emissionshandelssystem*. Set d. 12. april 2017 på: <http://www.consilium.europa.eu/da/policies/climate-change/reform-eu-ets/>

DONG Energy (2017). *DONG Energy stopper al brug af kul i 2023*. Set d. 26. juli 2017 på: <http://www.dongenergy.com/da/presse/nyhedsrum/nyheder/articles/dong-energy-to-stop-all-use-of-coal-by-2023>

Dzieciolowski, Krzysztof & Hacaga, Maciek (2015). Polish coal at the turning point - uneasy past challenging future. *Journal of energy security*. Set d. 22. august 2017 på: http://www.ensec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=588:polish-coal-at-the-turning-point-uneasy-past-challenging-future&catid=126:kr&Itemid=395

Ecofys (2017). *With upscale in renewables, Poland still stands a chance to meet 2020 target*. Set d. 12. juli 2017 på: <http://www.ecofys.com/en/news/with-upscale-in-renewables-poland-still-stands-a-chance-to-meet-2020-target/>

EEA (2005). *Environmental policy integration in Europe - the role of administrations*. Set d. 14. april 2017 på: <http://www.eea.europa.eu/highlights/Ann1120649962>

Elsworth, Rob (2010). Commission accepts Poland's NAP but the allowance remains too generous; *Sandbag Smarter Climate Policy*. Set d. 11. juli 2017 på: <https://sandbag.org.uk/2010/04/20/commission-accepts-polands-nap-but-the-allowance-remains-to-generous/>

Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet. *Klimapolitik i EU*. Set d. 1. juni 2017 på: <http://efkm.dk/klima-og-vejr/klimapolitik-i-eu/>

Energi- Forsynings- og Klimaministeriet (2015). 3. *Liberaliseringspakke*. Set d. 14. april 2017 på: <http://old.efkm.dk/energi-forsynings-klimapolitik/eus-klima-energipolitik/indre-marked-energi/3-liberaliseringspakke>

Energi- Forsynings- og Klimaministeriet (2016a). *Energipolitiks redegørelse 2016*. Set d. 18. juli 2017 på: http://efkm.dk/media/8074/energipolitisk_redegoerelse_2016.pdf

Energi- Forsynings- og Klimaministeriet (2016b). *Danmarkshistoriens første forsyningsstrategi*. Set d. 20. juli 2017 på: <http://efkm.dk/temaer/forsyning-for-fremtiden/>

Energi- Forsynings- og Klimaministeriet (2016c). *Eksport af energiteknologi og service - 2016*. Set d. 4. august 2017 på: <http://efkm.dk/media/8366/energiteknologi-eksporten.pdf>

Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet (2017). *Forsyningssikkerhed*. Set d. 25. juli 2017 på: <http://efkm.dk/energi-og-raastoffer/forsyningssikkerhed/>

EnergiNet (2016a). *Spørgsmål og svar om PSO*. Set d. 28. juni 2017 på: <https://www.energinet.dk/El/Tariffer/PSO>

EnergiNet (2016b). *Redegørelse for elforsyningssikkerhed 2016*. Set d. 25. juli 2017 på: <https://www.energinet.dk/Om-publikationer/Publikationsliste/Redegoerelse-for-elforsyningssikkerhed-2016>

EnergiNet (2017). *Energinet og GAZ-SYSTEM starter Open Season for Baltic Pipe*. Set d. 10. juli 2017 på: <https://www.energinet.dk/Anlaeg-og-projekter/Projektliste/BalticPipe/News-List/Energinet-og-GAZ-SYSTEM-starter-Open-Season-for-Baltic-Pipe>

Energi- og Olieforum. *Bruttoenergiforbrug*. Set d. 27. juni 2017 på: <http://www.eof.dk/Viden/Statistik/Energiforbrug%20i%20Danmark/bruttoenergiforbrug>

Energistyrelsen(a). *Dansk klimapolitik*. Set d. 27. juni 2017 på: <https://ens.dk/ansvarsomraader/energi-klimapolitik/fakta-om-dansk-energi-klimapolitik/dansk-klimapolitik>

Energistyrelsen(b). *EU's klima- & energipolitik*. Set d. 1. juni 2017 på: <https://ens.dk/ansvarsomraader/energi-klimapolitik/eus-klima-energipolitik>

Energistyrelsen(c). *Fakta om bioenergi i Danmark*. Set d. 18. juli 2017 på: <https://ens.dk/ansvarsomraader/bioenergi/bioenergi-i-danmark>

Energistyrelsen(d). *Fakta om vindenergi*. Set d. 3. august 2017 på: <https://ens.dk/ansvarsomraader/vindenergi/fakta-om-vindenergi>

Energistyrelsen (2014a). *Hovedtal for Energistyrelsens foreløbige energistatistik 2013*. Set d. 18. juli 2017 på: https://ens.dk/sites/ens.dk/files/energistyrelsen/Nyheder/2014/hovedtal_foreloebig_statistik2013.pdf

Energistyrelsen (2014b). *Energy statistics 2014*. Set d. 18. juli 2017 på: <https://ens.dk/sites/ens.dk/files/Statistik/energystatistics2014.pdf>

Energistyrelsen (2017). *Om olie og gas*. Set d. 26. juli 2017 på: <https://ens.dk/ansvarsomraader/olie-gas/om-olie-og-gas>

Erhvervsministeriet (2017). *Redegørelse om vækst og konkurrenceevne 2017*. Set d. 3. august 2017 på: <http://em.dk/arbejdsomraader/vaekst-og-konkurrenceevne/redegorelse-om-vaekst-og-konkurrenceevne/redegorelse-for-vaekst-og-konkurrenceevne-2017>

EU-Oplysningen. *EU's klimapolitik*. Set d. 1. juni 2017 på: <http://www.eu.dk/da/fakta-om-eu/politikker/klimapolitik>

EUR-Lex (2004). *Europa-parlamentets og Rådets direktiv 98/30/EF af 22. juni 1998 om fælles regler for det indre marked for naturgas*. Set d. 29. marts 2017 på: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/ALL/?uri=CELEX:31998L0030>

EUR-Lex (2007). *Treaty establishing the European Atomic Energy Community (Euratom)*. Set d. 25. marts 2017 på: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:xy0024>

EUR-Lex (2010). *Den europæiske fælles akt*. Set d. 1. juni 2017 på: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0027>

EUR-Lex (2011). *Traktaten om oprettelse af Det Europæiske Kul- og Stålfællesskab (EKSF)*. Set d. 17. august 2017 på: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0022>

EUR-Lex (2015). *Energiunionspakken. En rammestrategi for en modstandsdygtig energiunion med en fremadskuende klimapolitik*. Set d. 4. juni 2017 på: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd4-11e4-bbe1-01aa75ed71a1.0022.01/DOC_1&format=PDF

EUR-Lex (2016). *Kompetencefordeling i Den Europæiske Union*. Set d. 30. marts 2017 på: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0020>

Europa-Kommissionen. *EU's klimaindsats*. Set d. 2. juni 2017 på: https://ec.europa.eu/clima/citizens/eu_da

Europa-Kommissionen (2014). *Europæisk energisikkerhedsstrategi*. Set d. 14. april 2017 på: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com\(2014\)0330/_com_com\(2014\)0330_da.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com(2014)0330/_com_com(2014)0330_da.pdf)

Europa-Parlamentet (2016). *Det indre energimarked*. Set d. 14. april 2017 på: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/da/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.7.2.html

European Commission (2012). *Energy and environment*. Set d. 5. april 2017 på: http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/overview_en.html

European Commission (2013). *National allocation plans*. Set d. 11. juli 2017 på: https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/pre2013/nap_en

European Commission (2015). *The EU Emissions Trading System (EU ETS)*. Set d. 12. juli 2017 på: https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en

European Commission (2016). *Ahead of 30th anniversary of the Chornobyl nuclear disaster the EU steps up its contribution to nuclear safety*. Set d. 14. april 2017 på: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1577_en.htm

European Commission (2017a). *2020 climate and energy package*. Set d. 3. april 2017 på: https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2020_da

European Commission (2017b). *Phases 1 and 2 (2005-2012)*. Set d. 12. april 2017 på: https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/pre2013_en

European Commission (2017c). *Paris Agreement*. Set d. 4. juni 2017 på: https://ec.europa.eu/clima/policies/international/negotiations/paris_en

European Parliament Research Service Blog (2016). *12 Graphs: Three decades later – the state of nuclear power*. Set d. 14. april 2017 på: <https://epthinktank.eu/2016/12/27/12-graphs-three-decades-later-the-state-of-nuclear-power/>

European Union External Action (2016). *EU Energy Diplomacy*. Set d. 10. juli 2017 på: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/406/eu-energy-diplomacy_en

Eurostat (2016). *The EU was dependent on energy imports for slightly over half of its consumption in 2014*. Set d. 10. juli 2017 på: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7150363/8-04022016-AP-EN.pdf/c92466d9-903e-417c-ad76-4c35678113fd>

Eurostat (2017a). *Consumption of energy*. Set d. 18. august 2017 på: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Consumption_of_energy

Eurostat (2017b). *Energy price statistics*. Set d. 3. august 2017 på: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Energy_price_statistics

Eurostat (2017c). *Share of transport fuel from renewable energy sources*. Set d. 2. juli 2017 på: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/DDN-20170314-1>

Finansministeriet (2016). *Et stærkere Danmark - vækst 2016*. Set d. 3. august 2017 på: <https://www.fm.dk/publikationer/2016/et-staerkere-danmark-vaekst-2016>

Folketingets Europaudvalg (2014). *EUs import af energi fra Rusland*. Set d. 11. april 2017 på: <http://www.ft.dk/samling/20141/almdel/euu/eu-note/3/1410406/index.htm>

Folketingets Europaudvalg (2015). *Europa-Kommissionen præsenterer forslag om EUs Energiunion*. Set d. 4. juni 2017 på: <http://www.eu.dk/samling/20141/almdel/EUU/eu-note/14/1500866.pdf>

Fuglsang, Lars & Olsen, Poul (2004). *Videnskabsteori på tværs af fagkulturer og paradigmer*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Gayevsky, Denis (2017). *Frenemies: Ukrainian-Polish relations are cracking*; *EurAsia Daily*. Set d. 10. juli 2017 på: <https://eadaily.com/en/news/2017/01/27/frenemies-ukrainian-polish-relations-are-cracking>

Godske, Bjørn (2006). *Rusland lukker for gassen*; *Ingeniøren*. Set d. 3. april 2017 på: <https://ing.dk/artikel/rusland-lukker-gassen-68287>

Goos, Sebastian (2015). *Overblik: forstå konflikten i Ukraine*; *TV2 nyhederne*. Set d. 11. april 2017 på: <http://nyheder.tv2.dk/udland/2014-09-11-overblik-forstaa-konflikten-i-ukraine>

Gottlieb, Magnus (2015). *IEA: Danmark bedst i Europa til vindmøller*; *Dansk Energi*. Set d. 4. august 2017 på: http://www.danskenergi.dk/Aktuelt/Arkiv/2015/August/15_08_31C.aspx

Goujard, Antoine (2016). *Improving transport and energy infrastructure investment in Poland*; *OECD Economics Department Working Papers (No. 1302)*. Set d. 10. juli 2017 på:

<http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5jlwz8jrf89r-en.pdf?expires=1499698828&id=id&accname=guest&checksum=876F313DD8312BD2066B3E1BD7975319>

Gramer, Robbie (2017). First U.S. Natural Gas Shipped to Poland; Foreign Policy. Set d. 10. juli 2017 på: <http://foreignpolicy.com/2017/06/08/first-u-s-natural-gas-shipped-to-poland/>

Greenmatch (2017). *Solceller til erhverv: Afgift, afskrivning, fradrag, moms og skat*. Set d. 10. august 2017 på: <https://www.greenmatch.dk/blog/2014/04/solceller-til-erhverv-afgift-afskrivning-fradrag-moms-og-skat>

Grunnet, Kristine (2017). Dansk Energi: Bæredygtig biomasse holder; Altinget. Set d. 8. august 2017 på: <http://www.altinget.dk/miljoe/artikel/dansk-energi-baeredygtig-biomasse-holder>

Haas, Ernest (2004). *The uniting of Europe*. Indiana: University of Notre Dame Press.

Hinrichsen, Michael (2016). Dansk energiforbrug sætter ny bundrekord; *Dansk Energi*. Set d. 3. juli 2017 på: http://www.danskeenergi.dk/Aktuelt/Arkiv/2016/April/16_04_06D.aspx

Hoffmann, Stanley (1968). *Conditions of world order*, s. 110-164. Boston: Houghton Mifflin Company.

IMD. *World Competitiveness Ranking 1 year change*. Set d. 3. august 2017 på: <https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/release-2017/wcy-2017-vs-2016---final.pdf>

International Energy Agency (2014). *Energy Policy of IEA countries - European Union 2014 review*. Set d. 18. august 2017 på: http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/EuropeanUnion_2014.pdf

International Energy Agency (2016). *Energy Policy of IEA countries - Poland 2016 review*. Set d. 28. juni 2017 på: https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Energy_Policies_of_IEA_Countries_Poland_2016_Review.pdf

Johansen, Mathias (2015). Dansk Energi: Nej, biomasse er ikke helt CO2 neutralt; *Energiwatch*. Set d. 11. august 2017 på: <http://energiwatch.dk/Energinyt/Renewables/article7353297.ece>

Johansson, Ann (2017). Dansk transport er mindre grøn end det europæiske gennemsnit; *Dansk Energi*. Set d. 2. juli 2017 på:

https://www.danskeenergi.dk/Aktuelt/Arkiv/2017/Marts/17_03_17C.aspx

Kehlet, Maria & Stenvei, Michael (2016). Regeringens opgør med PSO afgiften gemmer på historisk stor skattelettelse til erhvervslivet; *Finans*. Set d. 3. august 2017 på:

<http://finans.dk/finans/erhverv/ECE8644712/regeringens-opgoer-med-psoafgiften-gemmer-paa-historisk-stor-skattelettelse-til-erhvervslivet/?ctxref=ext>

Keller, Tore (2016). EU-top vil åbne europæisk milliardmarked for danske virksomheder; *Børsen*. Set d. 8. august 2017 på: [http://borsen.dk.esc-](http://borsen.dk.esc-web.lib.cbs.dk/nyheder/politik/artikel/1/335850/eu-top-vil-aabne-europaeisk-milliardmarked-for-groenne-danske-virksomheder.html?hl=YTo0O)

[web.lib.cbs.dk/nyheder/politik/artikel/1/335850/eu-top vil aabne europaeisk milliardmarked for groenne danske virksomheder.html?hl=YTo0OntpOjA7czo1ODoiRVUtdG9wIHZpbCDIYm5lIGV1cm9w5mlzayBtaWxsaWFyZG1hcmtlZCBmb3IgZ3L4bm5lIGRhbnNrZSI7aToxO3M6NDoi5WJuZSI7aTozO3M6MzoiZm9yIjtpOjQ7czo2OiJkYW5za2UiO30,](http://borsen.dk.esc-web.lib.cbs.dk/nyheder/politik/artikel/1/335850/eu-top-vil-aabne-europaeisk-milliardmarked-for-groenne-danske-virksomheder.html?hl=YTo0OntpOjA7czo1ODoiRVUtdG9wIHZpbCDIYm5lIGV1cm9w5mlzayBtaWxsaWFyZG1hcmtlZCBmb3IgZ3L4bm5lIGRhbnNrZSI7aToxO3M6NDoi5WJuZSI7aTozO3M6MzoiZm9yIjtpOjQ7czo2OiJkYW5za2UiO30)

Klimarådet. *Om Klimarådet*. Set d. 3. juli 2017 på: <http://www.klimaradet.dk/da/om-klimaraadet>

Klimarådet (2016). *Danmark og EU's 2030-klimamål*. Set d. 29. juni 2017 på: <http://www.klimaradet.dk/da/analyser/danmark-og-eus-2030-klimamaal>

Klimarådet (2017). *Omstilling frem mod 2030*. Set d. 27. juni 2017 på: <http://www.klimaradet.dk/da/rapporter/omstilling-frem-mod-2030>

Kureth, Andrew (2015). Why Poland still clings to coal; *Politico*. Set d. 12. juli 2017 på: <http://www.politico.eu/article/why-poland-still-clings-to-coal-energy-union-security-eu-commission/>

Lauritzen, Thomas (2006). Polen truer EUs forhold til Rusland; *Politiken*. Set d. 21. august 2017 på: <http://politiken.dk/udland/art5501165/Polen-truer-Europas-forhold-til-Rusland>

Lilleholdt, Lars & Tørnes, Ulla (2015). Energien skal flyde frit i Europa; *Børsen*. Set d. 8. august 2017 på: <http://efkm.dk/ministeriet/ministeren/taler-og-debatindlaeg/2015/juli/energien-skal-flyde-frit-i-europa/>

Marcinkiewicz, Kamil & Tosun, Jale (2015). Contesting climate change: mapping the political debate in Poland; *East European Politics* 31 (2), s. 187-207.

McGhie, Steffen (2012). Rusland og Ukraine: på randen af en ny gaskrig; *Ræson*. Set d. 3. april 2017 på: <http://raeson.dk/2012/rusland-og-ukraine-pa-kanten-af-en-ny-gaskrig/>

Mellár, Balázs (2016). *Energieffektivitet*. Set d. 2. juni 2017 på: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/da/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.7.3.html

Ministry of Economy (2009). *Energy Policy of Poland 2030*. Set d. 30. juni 2017 på: http://climateobserver.org/wp-content/uploads/2014/09/Poland_EPP-2030-2009.pdf

Mišík, Matúš (2010). Security first: Energy Policy in the new member states of the European Union. I Darina Malová et al. (reds), *From listening to action? New member states in the European Union* (s. 101-129). Bratislava: Devin Printing House.

Morata, Francesc & Sandoval, Israel (2012). *European Energy Policy - an environmental approach*. Northampton: Edward Elgar Publishing.

Moravcsik, Andrew (1998). *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Ithaca: Cornell University Press.

Nielsen, Flemming (2016). Dansk energipolitik gennem 40 år; *Energistyrelsen*. Set d. 28. juni 2017 på: <http://des-hjemmeside.dk/wp-content/uploads/2016/05/Dansk-energi-politik-i-40-%C3%A5r.pdf>

Nwaneri, CL (2009). *EU Integration: Intergovernmentalism Versus Supranationalism*. Set d. 5. marts 2017 på: <http://eupolicyprojects.blogspot.dk/2009/05/eu-integration-intergovernmentalism.html>

Näslund, Mikael (2011). LNG, en teknologi i fremdrift også i Norden; *Dansk Gasteknisk Center A/S*. Set d. 30. juni 2017 på: <http://www.dgc.dk/teknologi-lng>

OECD (2016a). *Economic survey of Denmark 2016*. Set d. 3. august 2017 på: <http://www.oecd.org/denmark/economic-survey-denmark.htm>

OECD (2016b). *Economic survey of Poland 2016*. Set d. 12. juli 2017 på: <http://www.oecd.org/eco/surveys/economic-survey-poland.htm>

Ohliger, Tina (2017). Miljøpolitik: generelle principper og grundlæggende ramme; *Europa-Parlamentet*. Set d. 1. juni 2017 på: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/da/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.4.1.html

Olie Gas Danmark (2016). *Ny rapport: Danmarks olieeventyr kan vare mange år endnu*. Set d. 26. juli 2017 på: <http://www.oilgasdenmark.dk/wp-content/uploads/2016/01/Pressemeddelelse-fra-Olie-Gas-Danmark.pdf>

Osborn, Andrew (2011). Russia-Poland relations: timeline; *The Telegraph*. Set d. 7. august 2017 på: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/poland/8691941/Russia-Poland-relations-timeline.html>

Pio, Louis (2015). Uenigheden: Miljø og vækst går hånd i hånd; *Netavisen Pio*. Set d. 28. juni 2017 på: <https://www.piopio.dk/uenigheden-miljo-og-vaekst-gar-hand-i-hand/>

Prakash, Thomas (2017). Danmark har brugt lidt over halvdelen af Nordsøens olie og gas; *DR Nyheder*. Set d. 10. august 2017 på: <https://www.dr.dk/nyheder/penge/danmark-har-brugt-lidt-over-halvdelen-af-nordsoeens-olie-og-gas>

Proninska, Kamila (2013). Development of “Green Energy” in Coal-based Energy Culture - implications for Poland’s Energy Security; *E-Politicon* (7), s. 54-75.

Qatargas (2017). *Qatargas and PGNiG Announce New LNG Agreement*. Set d. 10. juli 2017 på: http://www.qatargas.com/English/MediaCenter/news/Pages/Qatargas_PGNiG_New_LNG_Agreement.aspx

Rigsarkivet. *Da danskerne skruede ned for varmen*. Set d. 3. juli 2017 på: <https://www.sa.dk/danmarkshistorien/nyt-i-arkivet/oliekrisen>

Robert, Aline (2014). Election of Donald Tusk puts EU climate position in doubt; *Euroactiv*. Set d. 27. maj 2017 på: <http://www.euractiv.com/section/sustainable-dev/news/election-of-donald-tusk-puts-eu-climate-position-in-doubt/>

Roth, Mathias (2011). Poland as a Policy Entrepreneur in European External Energy Policy: Towards Greater Energy Solidarity vis-à-vis Russia?. *Geopolitics*, 16 (3), s. 600-625. Set d. 7. juli 2017 på Taylor Francis Online Database.

Sabinsky, Sonja (2013). Da Danmark gik i sort; *Midtjyllands avis*. Set d. 3. juli 2017 på: <https://sonjasabinsky.files.wordpress.com/2013/11/klik-her-for-at-lc3a6se-artiklen.pdf>

Schubert, Samuel, Pollak, Johannes, & Kreutler, Maren (2016). *Energy Policy of the European Union*. London: Palgrave Macmillan.

Skjærseth, Jon (2016). Implementation in Poland. I Jon Skjærseth, Per Eikeland, Lars Gulbrandsen and Torbjørn Jevnaker (Red.), *Linking EU Climate and Energy Policies: Decision-making, Implementation and Reform*, s. 120-146. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Sprotte-Hansen, Lotte (2016). Klimainsatsen i Danmark; *Energi- Forsynings- og Klimaministeriet*. Set d. 25. juni 2017 på: <http://efkm.dk/klima-og-vejr/klimainsatsen-i-danmark/>

Stampe, Pelle (2012). Overblik: Polens historie; *Historie*. Set d. 14. juli 2017 på: <http://historienet.dk/civilisationer/overblik-polens-historie>

Statista (2017). *Share of energy from renewable sources in Poland from 2004 to 2014*. Set d. 11. juli 2017 på: <https://www.statista.com/statistics/419114/poland-share-of-energy-from-renewable-sources/>

Sovacool, Benjamin K (2013). Energy Policy making in Denmark, Implication for global energy security and sustainability; *Elsevier* 13, (61) s. 829-839. Set d. 18. juli 2017 på Science Direct.

Sunde, Lasse (2015). Polens lange vej mod alternativ energi; *Information*. Set d. 29. juni 2017 på: <https://www.information.dk/udland/2015/06/polens-lange-vej-alternativ-energi>

Szulecki, Kacper & Ancygier, Andrzej (2015). The new Polish government's energy policy: expect more State, less market; *Energy Post*. Set d. 12. juli 2017 på: <http://energypost.eu/new-polish-governments-energy-policy-expect-state-less-market/>

Szulecki, Kacper, Fischer, Severin, Gullberg, Anne Therese & Sartor, Oliver (2016). Shaping the "Energy Union": between national positions and governance innovation in EU energy and climate policy; *Climate Policy* 16, (5), s. 548-567. Set d. 10. juli 2017 på Taylor Francis Online Database.

Tusk, Donald (2014). A united Europe can end Russia's energy stranglehold; *Financial Times*. Set d. 11. april 2017 på: <https://www.ft.com/content/91508464-c661-11e3-ba0e-00144feabdc0>

Udvalget vedrørende udarbejdelse af en olie- og gasstrategi (2017). *Fremtidens olie- og gassektor i Danmark*. Set d. 10. august 2017 på: <https://ens.dk/sites/ens.dk/files/OlieGas/nordsoestrategi.pdf>

Vedvarende Energi (2014). *Direktivet om Energifgifter*. Set d. 29. marts 2017 på: https://www.ve.dk/images/gron_pol/energi_og_klimapolitik/direktivet_om_energifgifter.pdf

Villadsen, Jonas (2017). Dansk miljøteknologi: Grønt diplomati kan øge eksporten; *Altinget*. Set d. 7. august 2017 på: <http://www.altinget.dk/forsyning/artikel/dansk-miljoeteknologi-groent-diplomati-kan-oegel-eksporten>

Vindmølleindustrien (2011). *Filmen SVEND*. Set d. 24. juli 2017 på: http://www.windpower.org/da/aktuelt/aktuelt_i_vindmoelleindustrien/news_q3_2011/filmen_svend.html

Vindmølleindustrien (2014). *Grønne virksomheder vil have mere ambitiøse 2030 mål*. Set d. 7. august 2017 på: http://www.windpower.org/da/aktuelt/aktuelt_i_vindmoelleindustrien/news_q1_2014/groenne_virksomheder_vil_have_mere_ambitioese_2030-maal.html

Vindmølleindustrien (2016a). *Statistik*. Set d. 6. august 2017 på: http://www.windpower.org/da/fakta_og_analyser/statistik.html

Vindmølleindustrien (2016b). *Verdensrekord vækker opsigt*. Set d. 10. august 2017 på: http://www.windpower.org/da/aktuelt/aktuelt_i_vindmoelleindustrien/news_q1_2016/dansk_verdensrekord_vaekker_opsigt.html

Vindmølleindustrien (2017) *Branchestatistik 2017*. Set d. 4. august 2017 på:
[http://www.windpower.org/da/fakta_og_analyser/publikationer_rapporter/branchestatistik.htm](http://www.windpower.org/da/fakta_og_analyser/publikationer_rapporter/branchestatistik.html)
[l](#)

Westersø, Rikke (2017). Nu bliver elbiler billigere - igen; *TV2 Nyheder*. Set d. 2. juli 2017 på:
<http://nyheder.tv2.dk/politik/2017-04-18-nu-bliver-elbiler-billigere-igen>

Wiśniewski, Jaroslaw (2015). *Europe unchained: new realities for external energy policy*. Set d.
10. juli 2017 på:
[http://www.ecfr.eu/article/commentary_europe_unchained_new_realities_for_external_energy_p
olicy3097](http://www.ecfr.eu/article/commentary_europe_unchained_new_realities_for_external_energy_policy3097)

World Nuclear Association (2017). *Nuclear Power in the European Union*. Set d. 14. april 2017
på: [http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/others/european-
union.aspx](http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/others/european-union.aspx)

World Nuclear News (2017). *IEA welcomes Poland's nuclear energy plans*. Set d. 10. juli 2017
på: [http://www.world-nuclear-news.org/NP-IEA-welcomes-Polands-nuclear-energy-plans-
2701175.html](http://www.world-nuclear-news.org/NP-IEA-welcomes-Polands-nuclear-energy-plans-2701175.html)

Worthington, Daryl (2014). OPEC and the 1979 Oil Shock; *NewHistorian*. Set d. 1. april 2017
på: <http://www.newhistorian.com/opec-1979-oil-shock/2423/>

Økolariet. *Energi nu og i fremtiden*. Set d. 26. juli 2017 på: [http://www.okolariet.dk/viden-
om/energi/energi-nu-og-i-fremtiden/vedvarende-energi#.WXiESY9OJMs](http://www.okolariet.dk/viden-om/energi/energi-nu-og-i-fremtiden/vedvarende-energi#.WXiESY9OJMs)

Øyen, Morten & Kaasgaard, Kasper (2015). Minister vil sænke klimaambitioner; *Altinget*. Set d.
5. august 2017 på: <http://www.altinget.dk/artikel/klimaminister-vil-saenke-groenne-ambitioner>